

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ana Štravs

Alternativni mediji in viri informacij: študija primera revije Narobe

Magistrsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ana Štravs

Mentorica: red. prof. dr. Karmen Erjavec

Alternativni mediji in viri informacij: študija primera revije Narobe

Magistrsko delo

Ljubljana, 2014

Zahvala

Mentorici, red. prof. dr. Karmen Erjavec, iskrena hvala za odlične nasvete, vse podarjeno znanje in za pomoč, ki ni bila vezana na uro ali dan.

Hvala Jeanu, družini in prijateljem za potrpljenje, spodbudo in računalnike.

Hvala novinarjem revije Narobe za iskrene odgovore in ustvarjanje sveta, kjer je vse prav.

Alternativni mediji in viri informacij: študija primera revije Narobe

Alternativne medije zaznamuje kratka zgodovina raziskovanja, v Sloveniji pa primanjkuje raziskav na tem področju. Zato smo v magistrski nalogi analizirali slovenski alternativni medij, revijo Narobe, ki naslavlja lezbijke, geje, biseksualce in transpolne posameznike oziroma krajše LGBT skupnost. Teorija alternativnih medijev se osredotoča predvsem na raziskovanje politične vrednosti in demokratičnega potenciala alternativnih medijev, medtem ko področje alternativnega novinarstva ostaja zapostavljeno. Naš namen je bil, da najprej raziščemo motive za ustvarjanje alternativne medijske produkcije in jih povežemo z vprašanjem izbora virov informacij v reviji Narobe. S poglobljenimi intervjuji z novinarji revije in s kritično diskurzivno analizo virov smo ugotovili, da je poglavitni razlog za ustvarjanje revije Narobe delo za LGBT skupnost, kar vpliva tudi na izbor virov informacij v reviji. Novinarji namreč izbirajo vire informacij, ki pripomorejo k opolnomočenju te skupnosti. Pri tem odstopajo od teoretskih okvirov, ki predvidevajo, da alternativni mediji privilegirajo »običajne« glasove, saj je analiza pokazala prevlado vplivnih uradnih virov. Novinarji revije Narobe uporabljajo vire informacij, ki imajo moč v javnem diskurzu, vendar ne zaradi konvencije novinarske objektivnosti, ampak zaradi zavračanja homofobnih in potrjevanja lastnih prepričanj.

Ključne besede: alternativni mediji, viri informacij, marginalne družbene skupine, revija Narobe.

Alternative media and information sources: a case study of Narobe magazine

Alternative media are characterised by a short research history, whereas in Slovenia, there is a shortage of research in this field. Therefore we have analysed a Slovenian alternative media in our Master's thesis, a magazine Narobe, which addresses lesbians, gays, bisexuals and transsexuals, shorter LGBT community. The theory of alternative media focuses primarily on their political value and democratic potential, while the field of alternative journalism remains overlooked. Our intent was to firstly research the motives for alternative media production, and then connect them to the selection of news sources in Narobe magazine. With the use of in-depth interviews and critical discursive analysis we have established the primary reason for creating Narobe magazine, which is working for the LGBT community, and this reason influences the news source selection in the magazine. Journalists namely select news sources, which help to empower LGBT community. In doing so, they differ from the theory that presupposes for the alternative media to privilege »ordinary« voices. The analysis showed predominance of influential official sources. Journalists of Narobe magazine use information sources that hold the power in public discourse, not because of the convention of journalistic objectivity, but because of their own rejection of homophobic and affirmation their own beliefs.

Keywords: alternative media, information sources, marginal social groups, Narobe magazine.

Kazalo

1	Uvod	7
2	Viri informacij v novinarstvu	10
2.1	(I)zbiranje informacij in njihovih virov	11
2.1.1	Rutinizacija	12
2.1.2	Merila izbora	13
2.1.3	Konvencija novinarske objektivnosti	15
2.2	Dostop do medijev	17
2.2.1	Dostop do moči	17
2.2.2	Ideološka moč medijev	19
3	Mediji in marginalne družbene skupine	21
3.1	Reprezentacija »Drugih«	21
3.1.1	Komunikacijska dilema	23
3.2	Medijske podobe homoseksualnosti	24
3.2.1	Homoseksualnost in mediji v Sloveniji	25
4	Alternativni mediji	30
4.1	Alternativni, radikalni in mediji državljanov	31
4.1.1	Alternativni mediji kot krovni pojem	32
4.1.2	Radikalni mediji	32
4.1.3	Mediji državljanov	33
4.1.4	Binarna delitev	33
4.1.5	Pojem alternativnih medijev	34
4.2	Motivi za alternativno medijsko produkcijo	35
4.3	Alternativno novinarstvo	36
4.4	Viri informacij v alternativnem novinarstvu	37
4.4.1	Koncept objektivnosti in alternativno novinarstvo	38
4.4.2	Hierarhija dostopa v alternativnih medijih	39
5	Študija alternativne revije Narobe	41
5.1	Metodologija	41
5.2	Rezultati	46

5.2.1 Motivi ustvarjalcev revije Narobe	46
5.2.2 Izbor virov informacij v reviji Narobe.....	50
6 Diskusija.....	62
6.1 Motivi za alternativno produkcijo revije Narobe	62
6.2 Viri informacij v reviji Narobe.....	64
7 Sklep.....	69
8 Literatura	71
Priloge	78
Priloga A: Intervju z Romanom Kuharjem	
Priloga B: Intervju z Anamarijo Šporčič	
Priloga C: Intervju z Mitjo Blažičem	
Priloga Č: Intervju z Mihaelom Topolovcem	
Priloga D: Intervju z Evo Gračanin	
Priloga E: Intervju z Martinom Gramcem	
Priloga F: Človekove pravice in subsidiarnost (WTF?)	
Priloga G: Rožnati jeziki	
Priloga H: Intervju z Judith Stacey	
Priloga I: Rezultati analize virov informacij v reviji Narobe	

1 Uvod

Vprašanje, čigavi glasovi in stališča strukturirajo novinarski diskurz, je bistveno, če želimo razumeti vlogo medijev v širšem kontekstu družbene in kulturne moči, je zapisal Simon Cottle (2000a, 427), v kontekstu dane magistrske naloge pa dodajamo, da je bistveno tudi za razumevanje alternativnih medijev. Ustvarjalci alternativnih medijev s svojim delom namreč iščejo način, kako uravnotežiti razporeditev medijske moči (Atton in Hamilton 2008). Kot pravi Chris Atton (2006, 11), je namen alternativnih medijev prav spodbujanje in normalizacija dostopa do javnosti za skupine, ki nimajo družbene moči oziroma nimajo povezave s tistimi, ki jo imajo. Hkrati pa lahko zapostavljene skupine z vsebinami lastnih medijskih produktov nasprotujejo hegemoniji diskurza, ki vlada v družbi (Bailey in drugi 2008, 17). Družbenemu *statusu quo* pa alternativni mediji ne kljubujejo le z vsebino, ampak tudi s kritiko produkcije (Pajnik 2010, 47). Medijskih produktov ne ustvarjajo profesionalni novinarji, ampak angažirani državljani, člani skupnosti, predstavniki manjšin, aktivisti družbenih gibanj itd., velik delež te medijske produkcije pa se usmerja v zadovoljevanje interesov marginaliziranih skupin (Pajnik 2010, 44).

Zaradi alternativnosti vsebin, ki jih ti mediji ponujajo, je alternativna tudi njihova organizacija, ki je praviloma »nehierarhična, kolektivistično-demokratska in nekomercialna« (prav tam), podobna načela pa naj bi upoštevali tudi pri izbiri virov. Možnost dostopa do alternativnih medijev namreč zajema širši spekter potencialnih virov informacij, ki ni omejen na elitne vire, in omogoča, celo spodbuja, dostop »običajnih« glasov ter jim ponuja tudi možnost aktivnega sodelovanja v produkcijskem procesu (Atton in Hamilton 2008, 90).

A kljub več stoletni zgodovini alternativnih medijev (Atton 2002), je njihovo raziskovanje v porastu šele od leta 2000 (čeprav raziskave segajo v zadnja tri desetletja preteklega stoletja), predvsem zaradi vpliva raziskav na področju novih tehnologij (Pajnik in Downing 2008, 7), v Sloveniji pa je to področje »malo raziskano v teoriji kot tudi empirično« (Pajnik 2010, 42). Zato se bomo v magistrski nalogi osredotočili na analizo slovenskega alternativnega medija, revije Narobe, ki jo izdaja Društvo informacijski center Legebitra. Z revijo želijo, kot so zapisali na spletni strani, »zapolniti vrzel na področju manjšinskih tiskanih medijev, ki v svojih besedilih naslavljajo lezbijke, geje, biseksualce in transpolne posameznike« (Društvo informacijski center

Legebitra 2012). V nadaljevanju bomo lezbijke, geje, biseksualce in transpolne posameznike poimenovali s kratico LGBT, skupnost pa z LGBT skupnost.

Kot je pokazala obširna raziskava o medijski reprezentaciji homoseksualnosti v Sloveniji (Kuhar 2003), ostaja homoseksualnost (z izjemo politizacije) marginalna novinarska tema, ki v javnosti še vedno povzroča negotovost, nelagodje, strah ter bojazen in je večinoma izključena iz javnega diskurza. To potrjujejo tudi kasnejše raziskave (Kuhar 2006; Kuhar in drugi 2011). Prej omenjene raziskave kažejo, da je v Sloveniji področje reprezentacije oziroma procesa izključevanja določene skupine iz javne razprave že raziskano, vendar obstaja raziskovalna vrzel na področju svojstvenega procesa vključevanja teh skupin v javno razpravo, zato bomo v okviru magistrske naloge proučevali delovanje alternativnih medijev.

S tem se odpira kompleksno raziskovalno področje, zaznamovano s številnimi poskusi definiranja temeljnih raziskovalnih izhodišč in raznoliko terminologijo (Pajnik 2010, 43). Kljub kompleksnosti raziskovalnega področja, je ključno za presojanje alternativnih medijskih vsebin upoštevanje izhodišča oziroma motivacije za nastanek (Pajnik 2010, 45), ob tem pa je enakomernejša razporeditev medijske moči v središču alternativnega novinarstva (Atton in Hamilton 2008, 2).

Zato se bomo najprej vprašali »zakaj ustvarjalci počno, kar počno«. Odgovor na to vprašanje lahko najdemo v tuji literaturi (Rodriguez 2001; Atton 2002; Atton in Hamilton 2008; Bailey in drugi 2008), v Sloveniji pa je raziskav s področja alternativnih medijev malo. Po nam dostopnih podatkih so to teoretske razprave (Pajnik 2006a; 2006b; 2010) in raziskave o videokativizmu (Babič 2006), področje alternativnega tiska (ki bo predmet naše raziskave) pa ostaja slabo raziskano, prav tako primanjkuje raziskav, ki bi obravnavale alternativne medije LGBT skupnosti.

Ker slovenskih raziskav, ki bi se poglobljeno ukvarjale z motivi za alternativno medijsko produkcijo, primanjkuje, si zastavljamo prvo raziskovalno vprašanje:

R1: Kakšni so motivi za alternativno medijsko produkcijo revije Narobe?

Vendar si je za celovitejšo sliko alternativnih medijev poleg vprašanja »zakaj ustvarjalci počno, kar počno« treba zastaviti tudi vprašanje, »kaj pravzaprav počno in zakaj prav na tak način«

(Atton 2009, 274). Kot je ugotovil Atton (prav tam), so dosedanje raziskave malo pozornosti posvečale sami produkciji alternativnih medijev oziroma konceptu »alternativnega novinarstva«, ki ga je skupaj z Attonom podrobneje obravnaval James F. Hamilton (Atton in Hamilton 2008). Tako ostaja zapostavljeno vprašanje dostopnosti in virov v okviru alternativnih medijev.

Dosedanje raziskave področje virov obravnavajo s strani množičnih medijev, komu omogočajo in komu preprečujejo dostop (Manning 2001; Cottle 2003; Poler Kovačič 2004a; Sigal 2008), medtem ko to vprašanje v okviru alternativnih medijev, z redkimi izjemami (Atton in Wickenden 2005), ostaja neraziskano. Ker je področje virov v alternativnih medijih slabo empirično raziskano, v Sloveniji pa teh raziskav sploh ni, si zastavljamo drugo raziskovalno vprašanje:

R2: Kako poteka izbor virov v reviji Narobe?

Da bi odgovorili na ti vprašanji, bomo v raziskovalnem delu uporabili poglobljene intervjuje in kritično diskurzivno analizo. V prvem (teoretičnem) delu magistrske naloge bomo najprej opredelili področje virov informacij v novinarstvu in med drugim skušali pokazati, da množični mediji dajejo prednost elitnim virom in opredelili razloge za to. V naslednjem poglavju bomo preverili, kakšen vpliv ima izbor virov na marginalne družbene skupine, in v okviru tega izpostavili medijske podobe homoseksualnosti. Marginalne družbene skupine, ki so odrinjene na obrobje javne razprave, pa včasih vzpostavijo svoje, alternativne medije, ki jim omogočajo dostop do javnosti pod njihovimi pogoji (Atton 2002). Eden izmed pomembnih pogojev je tudi izbor virov informacij, saj je temeljno načelo alternativnih medijev dodeliti glas tistim, ki ga v množičnih medijih nimajo, hkrati pa je to tudi pomemben motiv za vzpostavitev alternativnega medija (Atton in Hamilton 2008).

V drugem (raziskovalnem) delu magistrske naloge pa bomo najprej predstavili predmet raziskave, revijo Narobe, in raziskovalne metode, ki jih bomo uporabili v raziskavi. Nadaljevali bomo z analizo rezultatov raziskovanja motivov za ustvarjanje revije Narobe in z analizo rezultatov izbora virov v njej, magistrsko nalogo pa bomo zaključili s predstavitev ključnih ugotovitev v okviru teoretične in družbene interpretacije. Teoretični del magistrske naloge začnemo z opredelitvijo virov informacij.

2 Viri informacij v novinarstvu

Viri informacij so v samem središču diskusije o »velikih vprašanjih« novinarstva (Maning 2001, 1). Ko raziskujemo to področje, ne obravnavamo le vprašanj, kaj so novice in kaj je novinarstvo, ampak pridobimo tudi širši vpogled v delovanje družbe in v razmerja moči, ki vladajo v njej (Tumber 1999; Maning 2001).

Danes si novic ne moremo predstavljati brez virov informacij, saj so, razen redkih izjem, vse informacije povezane s posamezniki in institucijami, ki jih posredujejo novinarjem (Carlson in Franklin 2011, 1), razlog za to pa izvira iz omejitev časa, prostora in števila novinarjev. Kot je povzel že Walter Lippmann (1999, 215), vsi poročevalci sveta, tudi če bi delali ves čas, »ne bi mogli prisostvovati vsem dogodkom na svetu«. Zato novinarji za opravljanje svojega dela potrebujejo vire, »ljudi, kraje in organizacije, ki so vir zgodb; in ljudi, kraje in organizacije, na katere se lahko obrnejo, ko preverjajo potencialno zgodbo« (Harcup 2005, 44). Vsebina in potek zgodbe sta tako odvisna tudi od izbranih virov in informacij, ki jih ti posredujejo novinarju (Burns 2002, 55–56). Viri soodločajo, katere informacije bodo dostopne javnosti, saj je to, kot je zapisal Leon Sigal (1973, 189), »kaj je novica, močno odvisno od tega, kdo so njeni viri,« predvsem zato, ker za novinarja večina novic »ni tisto, kar se je zgodilo, ampak tisto, kar je nekdo rekel, da se je zgodilo, in zato je izbira virov ključnega pomena«.

V času tržnega novinarstva viri prevzemajo tudi vlogo glavnih določevalcev (Poler Kovačič 2004a). Kot ugotavlja Melita Poler Kovačič (2004a, 23), vloga »novinarskega subjekta« oziroma »nosilca dejanj, ki sproži in vodi sporočanje ter ima nadzor nad posameznimi stopnjami« danes ne pripada več izključno novinarjem. V tržni praksi tvorjenja novic so jo prevzeli tisti, »ki v sporočanje vnašajo svoj interes«, in med njimi so (poleg lastnikov, vlagateljev, oglaševalcev itd.) tudi viri informacij (Poler Kovačič 2004b, 692). Oni so tisti, ki vodijo, je zapisal Sigal (2008, 314), ko je odnos med novinarji in viri primerjal s plesom. Z dobrim poznavanjem potreb novinarskih organizacij in načina dela novinarjev ter razkrivanjem, prikrivanjem, tudi izkrivljanjem informacij, ki jih posredujejo novinarjem, viri informacij uporabljajo medije v svoje namene, predvsem za doseganje pozitivne javne podobe (Manning 2001; Schudson 2003).

V današnjem času so to nalogo v veliki meri prevzele službe za odnose z javnostmi, ki postajajo prevladujoč vir informacij. Služb za odnose z javnostmi je vedno več, vključujejo pa usposobljen kader, tudi izkušene novinarje, ki poznajo potrebe medijev in se jim uspešno prilagodijo (Erjavec 1999, 143). Vpliv odnosov z javnostmi na novinarsko delo se je v zadnjih desetletjih povečal, predvsem zaradi večanja števila služb za odnose z javnostmi, vedno večje konkurence na medijskem trgu ter zaradi pomanjkanja sredstev medijskih organizacij in s tem tudi manjšega števila novinarjev (Davis 2003, 42), ki so hkrati podvrženi vedno večjim časovnim pritiskom (Erjavec 1999, 143). Na novinarje in s tem posledično na izbor virov informacij tako vplivajo številni dejavniki, ki jih bomo podrobneje obravnavali v sledečem poglavju.

2.1 (I)zbiranje informacij in njihovih virov

Zbiranje informacij in izbor virov se začne z neposrednimi (primarnimi) in posrednimi (sekundarnimi) viri informacij (Erjavec 1998, 64). Novinar lahko informacije pridobi neposredno, običajno z intervjujem oziroma prisotnostjo na dogodku, lahko pa uporabi posredne vire oziroma informacije iz že objavljenih spoznanj drugih (knjige, statistike, agencijski prispevki itd.), pri svojem delu pa običajno potrebuje in uporablja tako neposredne kot posredne vire informacij (prav tam).

Za potrebe magistrske naloge pa bomo uporabljali predvsem delitev, ki temelji na hierarhiji oziroma na moči, ki jo poseduje določen vir informacij. To je delitev na uradne in neuradne vire. Melita Poler Kovačič (2004a, 35) je zapisala:

Uradni viri so taki po svoji funkciji: izvoljeni ali imenovani javni funkcionarji, nosilci politične in/ali ekonomske oblasti, predstavniki institucij družbene moči in oblasti (ekonomske, politične, kulturne, znanstvene, religiozne, idr.), tudi predstavniki nevladnih organizacij, društev, združenj, različnih organiziranih civilnih pobud, ki »govorijo« po svoji funkciji, ki jo določa njihovo mesto v instituciji, organizaciji iniciativi; mednje sodijo tudi njihove službe ali predstavniki za odnose z javnostmi.

Neuradni viri pa niso viri zaradi svoje funkcije, ampak so »v dogajanje vpleteni ali nevpleteni posamezniki«, ki so se dogodkov udeležili, jim bili priča, »običajni ljudje« (prav tam).

V medijih prevladujejo uradni viri informacij oziroma nosilci družbene, politične in ekonomske moči, t. i. elitni uradni viri (Poler Kovačič 2004a), kar ob tujih (Manning 2001; Cottle 2003; Sigal 2008) dokazujejo tudi domače raziskave (Košir in Čepič 2004; Laban 2004; Poler Kovačič 2004a).

Prevlada uradnih virov je predvsem posledica narave novinarskega dela. Novinarji lahko vsak dan izbirajo med neštetimi dogodki in s tem tudi viri informacij. Vendar so v realnosti zmožni obdelati le drobec vseh dogodkov in njihovih akterjev. Zaradi omejitev, ki jih postavljata čas in prostor, je to število na koncu še manjše. Kar pa je še bolj pomembno, če želijo opravljati svoje delo in obvladati nepregleden dotok informacij, dnevno ali tedensko ne morejo uporabljati novih načinov izbora informacij in virov, svoje delo morajo rutinizirati. (Gans 2008, 311)

2.1.1 Rutinizacija

Novinarji ne morejo neposredno prisostvovati na vseh dogodkih, ker jih je premalo, zato morajo poiskati kanale, po katerih bodo informacije najhitreje prispele do njih (Sigal 1973, 119). Leon V. Sigal (1973, 120) te poti, po katerih informacije dosežejo novinarja, deli na tri dele. *Rutinski kanali* vključujejo uradne dogodke, sporočila za javnost, tiskovne konference in nespontane dogodke (govori, proslave, napovedane demonstracije) ter poročanja drugih novinarskih organizacij. *Neformalni kanali* združujejo »curljanje informacij«, neformalna druženja novinarjev in virov ter novice iz ozadja. Tretji, *aktivni novinarski kanali*, pa predvidevajo aktivno zbiranje informacij novinarja z intervjuji, prisotnostjo na spontanih dogodkih ter z lastnimi raziskavami, analizami in zaključki. Večina novinarskih izdelkov je rezultat t. i. rutinskega novinarstva oziroma skupka standardiziranih dejavnosti, kar dokazuje prevlada rutinskih kanalov zbiranja informacij nad aktivnimi novinarskimi kanali (Poler Kovačič 2004a, 39).

Rutinsko zbiranje informacij je po mnenju domačih in tujih avtorjev (Sigal 1973; Manning 2001; Poler Kovačič 2004a; Becker in Vlad 2009) tesno povezano z organizacijskimi pritiski. Novinarji so s svojim delom vpeti v produkcijske načine in določila novinarskih organizacij in so, tako kot uslužbenci drugih organizacij, podvrženi uveljavljenim rutinam, ki zagotavljajo, da delo poteka v določenih časovnih, finančnih in kakovostnih okvirih (prav tam). »Znotraj vsakega novinarskega oddelka obstaja določena organizacijska kultura – niz sporazumov o načinu dela. Obsega

novinarske norme, ki predstavljajo interese državljanov, in tržne oziroma poslovne norme, ki predstavljajo interese vlagateljev.« (Poler Kovačič 2004a, 42)

Danes vse bolj prevladujejo interesi vlagateljev, saj imajo »vzvode oblasti v rokah finančniki, ki poveljujejo tudi medijskim koncernom« (Košir 2003, 190). Tudi zato so, kot je že pred več kot desetletjem zapisal Paul Manning (2001, 54), »organizacijski pritiski, ki spodbujajo rutinizacijo in standardizacijo novinarstva danes intenzivnejši kot kdajkoli prej«. Ti pritiski se kažejo predvsem v obliki časovnih rokov, ki so del delovne rutine in jih morajo novinarji upoštevati, zato »razvijejo številne tehnike in organizacijske prakse, da bi ustregli temu imperativu« (prav tam), te organizacijske rutine in birokratske politike pa pomembno vplivajo na strukturo zbiranja novic in na njihovo vsebino (Sigal 1973, 119).

Tako David Michael Ryfe (2006, 135) ugotavlja, da so raziskave na področju novinarstva večinoma prišle do podobnih zaključkov; rezultati dela različnih novinarjev so si neverjetno podobni, ta homogenost novic pa je posledica dejstva, da je novinarstvo definirano s skupnimi organizacijskimi rutinami in praksami. Sila, ki vodi v te organizacijske rutine, je učinkovitost, je zapisal Sigal (1973, 119), potrdil pa tudi Gans (2008, 320), ki je dodal, da ustreznost razpoložljivih virov določi novinar. Odloča se na podlagi številnih med seboj povezanih dejavnikov, ki jih družijo »en prednostni cilj: učinkovitost«, ta pa določa merila izbora virov (prav tam).

2.1.2 Merila izbora

Po Gansu (2008, 313) je izbira zgodbe, s tem pa tudi virov informacij, sestavljena iz dveh procesov: prvega determinira razpoložljivost novic in posledično povezuje novinarja in njegove vire; drugi pa je determiniran z ustreznostjo novic, kar novinarja povezuje z občinstvom. Pri tem je seveda pomembno, da imajo novinarji dostop do virov in obratno, saj tako lahko informacije postanejo novice, dosegljive občinstvu (prav tam).

Tako novinarje, kot tudi vire informacij, vodi zakon učinkovitosti. Novinarji so pri zbiranju informacij omejeni s časom, zato skušajo pridobiti čim več primernih informacij od čim manj virov, hitro in enostavno in s čim manjšo obremenitvijo proračuna novinarske organizacije (Gans 2008, 320). Viri informacij pa na drugi strani skušajo poizvedovanje novinarjev uskladiti z informacijami, ki so jih pripravljene deliti in bodo pozitivno vplivale na njihove cilje oziroma

negativno na cilje njihovi nasprotnikov (Gans 2008, 315). Ta dinamičen odnos temelji predvsem na moči (Berkowitz 2009, 104). Tisti viri, ki so politično in ekonomsko močnejši, so bolj zaželeni med novinarji in imajo posledično zagotovljen dostop do medijev (Gans 2008, 313). Hkrati pa so na koncu novinarji tisti, ki imajo moč, da med razpoložljivimi viri določijo, katere vire in informacije bo javnost slišala (Harcup 2005, 49).

Prav *sposobnost zagotoviti primerne informacije* je eden izmed štirih med seboj povezanih faktorjev, ki po Gansu (2008, 315) vplivajo na uspešen dostop virov informacij do novinarjev. Kot dodaja avtor (prav tam) je ta sposobnost ključna. Trije preostali faktorji, ki jo dopolnjujejo, so: *prizadevnost* virov, da novinarjem priskrbijo informacije; *moč*, saj imajo viri, ki jo posedujejo (na primer predsednik) takojšen dostop do medijev, kar je odsev hierarhične delitve, ki vlada v družbi; in pa *geografska in družbena bližina novinarjem*, ki omogoča stik med novinarji in viri (prav tam).

Poleg tega je Gans (2008, 320–322) identificiral tudi šest vzorcev presojanja, ki jih novinarji uporabljajo pri ocenjevanju ustreznosti virov:

Primernost v preteklosti: viri, ki so v preteklosti že posredovali primerne informacije, imajo večjo možnost, da bodo ponovno izbrani in bodo morda postali stalni viri.

Produktivnost: prednost imajo viri, ki lahko zagotovijo čim večjo količino informacij s čim manjšim vložkom s strani novinarja.

Zanesljivost: odbiratelji želijo zanesljive vire, ki posredujejo informacije, ki zahtevajo čim manj preverjanja.

Vrednost zaupanja: ko zanesljivosti ni mogoče dovolj hitro preveriti, odbiratelji poiščejo zaupanja vredne vire. Zaupanje zahteva čas in to je še eden od razlogov, zakaj imajo prednost redni viri.

Pooblaščenost: viri, ki zasedajo uradne položaje oblasti in odgovornosti, so bolj zaželeni, saj so domnevno bolj zaupanja vredni in prepričljivejši.

Jasnost: viri morajo biti sposobni v intervjuju jasno izraziti svoje mnenje.

Zvi Reich (2011, 19) kot temeljno merilo oziroma ključni določevalec, kdo bo dobil svoje mesto in glas v medijih, izpostavlja kredibilnost virov. Vendar, kot je pokazala njegova raziskava, visoka stopnja kredibilnosti ne pomeni nujno tudi visoke stopnje uporabnosti, na primer novinarji kot viri (s svojo prisotnostjo na dogodku) so redkost, kljub visoki stopnji kredibilnosti (Reich

2011, 30). Kot smo še zapisali in je ugotovil tudi Reich (prav tam), učinkovitost je tista, ki vodi novinarja pri izbiri virov informacij (Sigal 1973; Gans 2008).

Tako novinarji vsakodnevno izbirajo vire informacij in viri informacij iščejo učinkovite načine, kako predstaviti svoja mnenja in uresničiti svoje cilje. Novinarje in njihove vire povezuje medsebojna odvisnost, a čeprav se zanašajo drug na drugega, to ne zagotavlja enakopravnega razmerja, saj imajo določeni viri prednost pred drugimi (Carlson in Franklin 2011, 4), hkrati pa imajo tudi določeni novinarji prednosten dostop do določenih virov, kar jim prinaša prednost pred konkurenco (Schudson 2003, 134–153). Zato so srečanja med novinarji in viri večinoma omejena na zaprt krog posameznikov. Novinarji se zaradi potrebe po rutinizaciji svojega dela večinoma srečujejo z viri, ki čim bolj ustrezajo njihovim merilom, saj si s tem olajšajo in racionalizirajo novinarsko delo (Gans 2008, 322), hkrati pa so le tako lahko kos nepredvidljivi naravi novinarstva (Sigal 1973, 130).

Posledično so si informacije, ki jih različni novinarji posredujejo javnosti, podobne, to pa je navidezno zagotovilo, da »novinarji razumejo, kaj se dogaja v njihovem svetu« (Sigal 1973, 130), ki pa ga sestavljajo predvsem tisti, ki so na vrhu lestvice moči in imajo zato odprto pot v medijski prostor (Manning 2001; Poler Kovačič 2004a; Gans 2008; Berkowitz 2009). Na prevlado teh elitnih virov pa vpliva še en dejavnik, ki naj bi, paradoksalno, zagotavljal nepristranskost novinarstva, objektivnost (Bennett 1996).

2.1.3 Konvencija novinarske objektivnosti

Znotraj novinarske skupnosti so vzpostavljene določene skupne vrednote oziroma prepričanja, ki vodijo novinarsko delo in določajo njegove standarde (Sigal 1973, 65). Element tega novinarskega prepričanja so tudi konvencije. Te zmanjšujejo obseg novinarjeve negotovosti, saj zagotavljajo standarde za izbiranje in razvrščanje informacij in so katalizatorji za izoblikovanje konsenza (Sigal 1973, 66).

Konvencija objektivnosti predpostavlja določene postopke pri oblikovanju novinarskih prispevkov. Na primer znotraj objektivnosti poznamo konvencijo »resničnih/nepriustranskih novic« (*straight news*), ki od novinarja predvideva podajanje informacij z minimalno količino interpretacije oziroma je slednjo treba pripisati virom (Sigal 1973, 66). Konvencija novinarske objektivnosti standarde določa v okvirih pravičnosti in nepristranskosti (Cottle 2000a, 434)

oziroma predvideva uravnoteženost (predstaviti vse potrebne vidike in zagotoviti celovito zgodbo), razvidno razliko med informacijo in komentarjem ter preverljivost informacij oziroma posledično razvidnost njihovih virov (Poler Kovačič 2004a, 78–81). »Dolžnost objektivnosti izhaja iz razumevanja množičnih medijev kot neuradnega četrtega stanu« in zagotavlja zaupanje naslovnika v resničnost poročanega pravi, Poler Kovačič (2004a, 76) in dodaja, da je status resničnega »v novinarskem diskurzu (re)produciran predvsem z normo objektivnega poročanja« (Poler Kovačič 2004a, 84).

Objektivnost tako novinarstvu zagotavlja avtoriteto in legitimnost (Schudson, 1999). Hkrati pa s tem, ko novinarji predstavljajo nasprotujoče si izjave kot dejstva, z navedki vnašajo mnenja, splošne resnice potrjujejo z zunanjimi dokazi in zgodbo oblikujejo v skladu s pravilom obrnjene piramide, predvsem varujejo sebe (Tuchman 1999, 299–302). Ta »strateški ritual« (Tuchman 1999) sledi načelom učinkovitosti. Novinarjem zagotavlja opravljanje nalog znotraj časovnih rokov, hkrati pa preprečuje morebitne tožbe, saj je njihova obramba in zaščita pred napakami in zunanjo kritiko (Tuchman 1999, 298–306).

Tako sledenje učinkovitosti tudi v primeru objektivnosti podpira prevlado uradnih virov (Cottle 2000a, 434). Ti namreč koristijo ideologiji objektivnega novinarstva, saj novinarji iščejo glasove avtoritet, ki predstavljajo znanje in pooblaščenost in so s tem primerni komentatorji dogodkov (prav tam). Govorimo lahko o paradoksu objektivnega novinarstva, saj so novice pristranske prav zaradi profesionalnih novinarskih standardov, ki naj bi pristranskost preprečili (Bennett 1996, 143). Poler Kovačič (2004a, 87) tako povzame: »Obveščanje javnosti o izbrani temi se sicer navzven kaže kot »objektivno«, kar pa pomeni, da vplivni uradni viri kot odločujoč subjekt prek uporabe in zlorabe diskurzivnega statusa resničnosti, ki novinarskim besedilom podeljuje moč, (re)producirajo svojo lastno moč in premoč. Podoba »objektivnosti« novinarskega diskurza služi kot krinka, ki ustvarja vtis, da smo bili državljani »dobro obveščeni« /.../«

Tako lahko zaključimo, da na izbor virov vplivajo številni dejavniki, vsi pa so usmerjeni k povečevanju učinkovitosti novinarjev in novinarskih organizacij, kar odpira medijski prostor predvsem glasovom uradnih elit.

2.2 Dostop do medijev

Eden izmed temeljnih pogojev za delovanje demokratičnih sistemov je »odprt informacijski in komunikacijski sistem, ki edini lahko zagotavlja na informacijah utemeljene odločitve v vseh javnih zadevah«, vendar je danes ta komunikacijski sistem odprt tistim, ki bodo nosilcem tega demokratičnega potenciala, medijem, zagotovili konkurenčnost na trgu (Splichal 2005, 361). To so predvsem nosilci družbene, politične in ekonomske moči, t. i. elitni uradni viri (Poler Kovačič 2004a), ki želijo »upravljati novice« v svojo korist (Gans 2008, 315).

Poleg tržnega pa se na področju medijev odvija tudi »boj za pomen«. Množični mediji igrajo poglobitno vlogo v naturalizaciji dominantnih idej, ki jim z objavo podelijo legitimnost (Bailey in drugi 2008, 16–17). Te ideje tako lahko zavzamejo območje »zdravorazumskega« v družbi, s tem pa izključijo mnenja in ideje tistih, ki so onkraj tega območja (prav tam). Vprašanje, čigavi glasovi in stališča strukturirajo novinarski diskurz, je tako bistveno, če želimo razumeti vlogo medijev v širšem kontekstu družbene in kulturne moči (Cottle 2000a, 427).

2.2.1 Dostop do moči

Moč je ključna beseda, ki jo povezujemo z dostopom do medijev. Z regulacijo dotoka virov in tem imajo mediji ogromno moč nad političnimi sistemi, saj s tem, ko odpirajo vrata nekaterim in jih zapirajo pred drugimi (zaradi razlogov, ki smo jih že opisali), ustvarjajo podobo realnosti, ki določa meje o tem, kdo smo in kaj počnemo na tem svetu (Bennet 1996, 26). Mediji tako določajo meje »legitimne javne razprave« v družbi (Splichal 2005, 336). Ko razvrščajo informacije po pomembnosti, jih legitimirajo kot javne zadeve, dogodki, ki sestavljajo dnevni red medijev, pa so hkrati najpomembnejši v očeh državljanov (prav tam).

Ob tem je pomembno dodati, da se teorija medijskega prednostnega tematiziranja (določanja dnevnega reda) ob dejstvu, da novinarji izgubljajo vlogo subjekta novinarskega sporočanja, preoblikuje v proces, imenovan postavljanje tem (Poler Kovačič 2004a, 28). V medijski diskurz namreč vstopajo novi akterji (oglaševalci, službe za odnose z javnostmi, vplivni viri informacij), ki določajo predmet medijske obravnave in javne razprave (prav tam).

Mediji tako niso ogledalo družbe, ne odsevajo družbene stvarnosti, ampak konstruirajo realnost in njene reprezentacije, s tem pa vplivajo na naše vrednote in življenjski slog (Košir 2003, 75). A ker mediji dajejo pomen dogodkom prek virov, ki s svojimi glasovi določajo (ne)pomembnost, (ne)normalnost, (ne)sprejemljivost, celo prav in narobe, imajo viri moč definirati realnost, ta moč pa je okrepljena s trditvami novinarjev, da so objektivni posredniki dogajanja (Carlson in Franklin 2011, 5). Konstrukcija realnosti je zato neločljivo povezana z vprašanjem dostopa; kateri viri in s tem katere informacije bodo posredovane in še bolj ključno, katere ne bodo, določajo meje našega razmišljanja (Bennet 1996, 29).

Množični mediji so tako danes eden izmed najučinkovitejših sistemov vplivanja (Splichal 2005, 337) in elite jih potrebujejo »kot sredstvo za izvrševanje in legitimiranje svoje moči« (Poler Kovačič 2004a, 37). Prek medijev postanejo akterji moči vidni širši javnosti, kar je nujni pogoj za izvajanje moči, saj v komuniciranju postajata moč in oblast neposredno zaznavni in s tem tudi učinkoviti, hkrati pa je vidnost tudi pogoj in sredstvo za nadzorovanje oblasti ter za tiste, ki so vidni, prinaša tudi določeno stopnjo tveganja (Splichal 2005, 94). Z izpostavljanjem namreč viri tvegajo tudi negativno obravnavo in kot je zapisala Poler Kovačič (2004a, 37): »Neuspešen nadzor nad novinarskim sporočanjem je pogosto izenačen s političnim neuspehom,« zato na medijskem prizorišču nenehno poteka »boj za pridobitev in ohranitev nadzora«.

Matt Carlson in Bob Franklin (2011, 2) obravnavata tri »sorodne, a hkrati ločene« izvire moči. Najprej postati vir pomeni pridobiti moč spregovoriti javno. Tu se pojavi vprašanje, komu je to omogočeno, hkrati pa je prav tako pomembno, kateri glasovi ne dobijo možnosti. Postati vir zagotavlja tudi moč definiranja sveta, saj viri po svoje interpretirajo katera dejstva so pomembna (prav tam). In ne nazadnje, viri imajo moč, da se javno odzovejo na morebitne trditve in interpretacije drugih (prav tam). Kdo prevladuje oziroma nadzoruje svet novic, je kratkoročno pomembno predvsem zato, ker dobljena družbena moč omogoča vpliv na oblikovanje javnega mnenja v družbi in možnost uveljavljanja te moči pri obravnavi družbenih vprašanj (Berkowitz 2009, 111). Dolgoročno pa medijska interakcija med novinarji in njihovimi viri vodi v nadzor nad kulturnimi pomeni, dominantnimi ideološkimi stališči, ki določajo samoumevne oziroma zdravorazumske predpostavke o svetu, v katerem živimo (prav tam).

2.2.2 Ideološka moč medijev

Poglavitna vloga medijev je (re)produkcija ideologij v družbi, je zapisal Teun A. Van Dijk (2009, 202). Ženske, delavci, revni, migranti in druge marginalizirane skupine, ki nimajo dostopa do in kontrole nad javnim diskurzom, so v večji meri zapostavljeni ali pa predstavljeni negativno, kadar so videni kot grožnja prevladujočim družbenim normam (prav tam). Za ohranitev obstoječih moči je nujna delitev na »nas« in »njih« in elite, ki nadzirajo dostop in obliko javnega diskurza, lahko kontrolirajo oblikovanje in reprodukcijo prav tistih ideologij, ki ohranjajo njihovo oblast (prav tam).

Po mnenju Stuarta Halla in njegovih sodelavcev (2008) mediji pri tej reprodukciji igrajo pomembno, a posredniško vlogo. Mediji se namreč zaradi pritiskov znotraj produkcije novic (časovni roki) in profesionalnih zahtev po nepristranskosti, uravnoteženosti in objektivnosti nenehno obračajo na predstavnike glavnih družbenih institucij ter »strokovnjake«, ki zagotavljajo »objektivne« in »avtoritativne« izjave akreditiranih virov (Hall in drugi 2008, 330). To vodi v sistematično strukturiran prekomeren dostop (*over-accessing*) do medijev tistih, ki imajo moč in privilegiran institucionalni položaj (prav tam). Rezultat te strukturirane preference do elit je, da ti govorci postanejo »primarni opredeljevalci tem« oziroma jim zagotavlja primarno interpretacijo obravnavane teme, katere osnovo je izredno težko spremeniti po tem, ko je interpretacija vzpostavljena (Hall in drugi, 331–332). Mediji tako zavzemajo ključno, a sekundarno vlogo, ko zaradi specifičnih profesionalnih praks uspešno, a »objektivno«, reproducirajo vladajoče ideologije, vendar ta reprodukcija večinoma ni del prisilnega mehanizma, dodajajo avtorji (prav tam). S tem zaključkom pa so Hall in njegovi sodelavci po mnenju Paula Manninga (2001, 138) zagotovili »ključ do razumevanja ideološke narave novic«. To je spoznanje, da prevlada interpretacij elit v medijih ni posledica zarote ali pa zavestnega načrtovanja, ampak je posledica dejstva, da hierarhično dojemanje kredibilnosti med novinarji odraža strukture moči v družbi (prav tam).

Koncept »primarnih opredeljevalcev« je bil sicer deležen kritik, a, kot je zapisal Manning (2001, 18), so vprašanja in teme, ki jih izpostavljajo kritike del Halla in njegovih sodelavcev, izrednega pomena za razumevanje vloge, ki jo imajo viri pri produkciji novic. Poglavitni ugotovitvi teh kritik sta, da nosilec moči njihov družbeni položaj še ne zagotavlja brezpogojnega dostopa in da je treba več pozornosti nameniti tudi tekmečem, ki prihajajo izven centrov politične in

ekonomske moči (Manning 2001, Schlesinger in Tumber 2008). Philip Schlesinger in Howard Tumber (2008, 336–338) kritiko koncepta »primarnih opredeljevalcev« razdelita na šest delov:

1. Najprej izpostavita precenjenost kohezivnosti institucij, ki zagotavljajo prvotne opredelitve tem (kaj če dve taki instituciji ponudita kontradiktorni ali tekmujoči definiciji).
2. Nadalje izpostavita primer »neuradnih« informacij, ki jih uradni viri posredujejo novinarjem z željo vplivati na konstrukcijo novic, a se v njih ne pojavljajo kot viri teh informacij.
3. Avtorja se sprašujeta tudi o meji med primarnimi opredeljevalci oziroma kako v okviru tega koncepta obravnavati neenakosti v dostopu, ki se pojavljajo tudi znotraj kroga privilegiranih.
4. Izpostavljata tudi vprašanje dolgoročnejših premikov v strukturi dostopa.
5. Avtorja dodajata tudi, da mediji niso tako pasivni, kot jih predstavljajo Hall in drugi, in kot primer navajata preiskovalno novinarstvo.
6. Zadnja točka pa izpostavlja, da koncept »primarnih opredeljevalcev« zanemarja aktivnosti tistih virov, ki skušajo ustvariti nasprotujoče si definicije.

Kritike ne izključujejo »neenake porazdeljenosti sredstev ter kredibilnosti in legitimnosti v družbi« na področju virov, prav tako ne zanikajo vpliva slednjih na proces dostopa oziroma vstopa v medije (Cottle 2000a, 437). Izpostavljajo pa, da imajo neuradni viri in marginalne družbene skupine več priložnosti posredovati pri vzpostavljanju tem in da je mogoče nasprotovati oziroma se upreti definicijam tistih, ki imajo moč, in črpati svojo moč iz takega nasprotovanja (Manning 2001, 15–17).

3 Mediji in marginalne družbene skupine

Večina podob in tem, ki jih srečujemo v medijih, odražajo izkušnje in interese večine, medtem ko manjšine, ki jih lahko definira etnična ali rasna pripadnost, spol, spolna usmerjenost, versko prepričanje itd., delijo usodo relativne nevidnosti in stereotipnih predstav v medijih (Gross 1998, 88). Kljub organiziranju pripadnikov teh skupin v »družbena gibanja« (Downing in drugi 2001, 23–27), zasedajo prostor na obrobju političnega, če »politično« razumemo v širšem smislu, torej kot pojem, ki je povezan z osnovnimi vrednotami in prioriteta, ki sestavljajo družbo, v kateri živimo (Downing in drugi 1990, 17).

Te skupine, ki jih Manning (2001, 149–171) imenuje »politično marginalne skupine«, v primerjavi z elitnimi uradnimi viri razpolagajo z veliko manjšim političnim in kulturnim kapitalom, so nižje na hierarhični lestvici kredibilnosti in imajo manj sredstev za uspešno komunikacijo z mediji, posledično pa tudi težje vplivajo na njihov dnevni red (prav tam). Poleg tega pa slednjega uveljavlja pogled večine, ki ga predstavlja kot »zdravorazumskega«, obče veljavnega oziroma kot edini način, kako vidimo, razlagamo sebe in druge, s tem pa uveljavlja dihotomijo »Mi« in »Oni« (Erjavec in drugi 2000, 11).

Prav ta delitev na »Druge« po mnenju Chantal Mouffe (2005, 15) omogoča oblikovanje kolektivne identitete »Prvih«, saj se na področju kolektivnih identitet vedno ukvarjamo z oblikovanjem nas, ki pa lahko obstaja le z razmejitvijo na njih. Avtorica poudarja, da to ni nujno odnos prijatelj/sovražnik oziroma antagonističen odnos, vendar pa vedno obstaja možnost, da to postane, predvsem takrat, ko »Drugi« s svojo drugačnostjo ogrožajo našo identiteto (prav tam). Tej ogrožajoči drugačnosti se bomo posvetili v nadaljevanju.

3.1 Reprezentacija »Drugih«

Izhodišče te reprezentacije, ki jo zaznamuje negativnost, odklon in nasprotovanje, je podobno izvoru predsodkov in stereotipov, saj gre za vzpostavljanje razlike med »nami« in »njimi«, pri čemer je lastna skupina povzdignjena nad »Druge«, ki so manjvredni, ogrožajoči ipd. (Kuhar 2009a, 19). »Drugi« je tako pomemben faktor pri gradnji identitete, saj postavlja nasprotje oziroma mejo normalnega v družbi in s tem ustvarja podlago za prepričanje o »naši« superiornosti (Pielužek 2012). Repliciranje identitete in pojma »Drugi« poteka s pomočjo komunikacije (Pielužek 2012, 73), zato so mediji, sredstva javne komunikacije, ključni pri javni

reprezentaciji neenakosti in kulturne moči v družbi (Cottle 2000b, 2). Prav diskurz je namreč danes med poglavitnimi nosilci diskriminacije. Ena od osrednjih značilnosti diskurza je namreč njegova funkcija izključevanja, saj s tem, ko vključuje in dovoljuje določene načine razmišljanja, izključuje sebi nasprotne (Kuhar 2003, 14–15). Danes izrazno sredstvo diskriminacije ni več fizično ampak lingvistično omejevanje in izključevanje. Jezik je namreč kljub svoji navidezni neškodljivosti, prav tako učinkovito orodje za segregacijo in izključevanje manjšin (Van Dijk 2000).¹

Kristina Boréus (v Kuhar 2009a) to orodje imenuje diskurzivna diskriminacija, torej nenaklonjena obravnava pripadnikov določenih skupin zaradi njihove pripadnosti tej skupini, ki jo izražamo z lingvističnimi sredstvi. Boréusova (Kuhar 2009a, 20–21) diskurzivno diskriminacijo deli na štiri glavne koncepte:

1. *Negativna reprezentacija drugih*, torej prezentacija drugih kot manjvrednih v primerjavi s skupino, ki ji sami pripadamo. To lahko počnemo z negativnimi oznakami, opisi in asociacijami.
2. *Izključevanje* lahko poteka na različne načine. Lahko gre za izključevanje glasov (torej mnenj pripadnikov določene skupine o stvareh, ki se jih dotikajo), slednje je povezano tudi z vzpostavljanjem nevidnosti, lahko pa gre za lingvistično izključevanje (na primer, ko so besedila namenjena obema spoloma pisana v moški obliki).
3. *Diskriminatorna objektivizacija* pripadnikom manjšine ne priznava čustev, želja in potreb, ne obravnava jih kot ljudi, ampak kot objekte.
4. Do *argumentacije za manj ugodno obravnavanje skupin* pa pride, ko negativna obravnava ni zgolj lingvistična in je tesno povezana z diskriminacijo izven diskurza (na primer v okviru političnih zavzemanj za negativno obravnavo določenih skupin).

Manjšine tako delijo skupno usodo ponižujočih stereotipov in relativne nevidnosti, ki se odraža v medijih (Gross, 1998, 89). Van Dijk (2000, 39) med drugim na področju manjšin v medijih ugotavlja, da se te manjkrat pojavljajo v medijih kot elite. Če se že pojavijo, so izbrani citati, ki potrjujejo večinsko predstavo o skupini, hkrati pa izjave pripadnikov manjšin v večini primerov

¹ Čeprav Van Dijk razmišlja o »Novem rasizmu« (2000), je mogoče njegovo delo razširiti na druga polja diskriminacije, kar večkrat stori tudi sam, ko govori o manjšinah na splošno.

spremlja še mnenje predstavnika elite večine. Vendar, kot smo že opozorili s kritiko koncepta »primarnih opredeljevalcev« (Schlessinger in Tumber 2008, 336–338), porazdelitev moči v družbi prek dostopa do medijev ni nekaj fiksnega, dolgoročnejši premiki v strukturi dostopa obstajajo, prav tako kot obstajajo tudi tisti, ki si aktivno prizadevajo ustvariti nasprotujoče si definicije. Ostaja pa vprašanje, koliko in kaj so skupine na obrobju pripravljene žrtvovati za vstop v areno javne razprave.

3.1.1 Komunikacijska dilema

Novinarska rutina, ki spodbuja nadvlado elit, ima svoje meje, kot je ugotovil Todd Gitlin (1999). Ko se gibanja mobilizirajo, lahko novinarje pritegnejo njihovi alternativni pogledi na svet, še posebej v času nestabilnosti, ko se okviri, ki jih je načrtala hegemonija določenih sistemov, začnejo spreminjati (Gitlin 274–277). Ko elite izgubijo nadzor nad političnim okoljem, ki ga nadzirajo, pomembno priložnost za predstavitev alternativnih pogledov dobijo »izzivalci« (Wolfsfeld 2003, 94). Vendar ostati na položaju vira informacij ni preprosta naloga. Marginalne družbene skupine bodo morale vedno vložiti več dela kot uradni viri, da si zagotovijo in ohranijo mesto v medijih.

Marginalne družbene skupine morajo razrešiti »komunikacijsko dilemo« (Manning 2001). Vstop v medije lahko skušajo pridobiti s »politiko spektakla«, direktnim delovanjem, ki pa, če ni podprto s koherentnimi političnimi argumenti, zagotovi le kratkoročne rezultate v najslabšem primeru pa lahko skupina celo izgubi kredibilnost (Manning 2001, 199).² Vstop v medije hkrati zahteva tudi prilagoditev prevladujočim novinarskim vrednotam, ki določajo, katere razprave so primerne in na kakšen način naj bodo podane. Na tem mestu se morajo marginalne družbene skupine odločiti, ali ostati na obrobju, kjer lahko artikulirajo kompleksnost svojih tem, ali pa z njihovo poenostavitvijo in prilagoditvijo medijem ogroziti svojo integriteto (Manning 2001, 200).

Marginalne družbene skupine se sicer z uspešno organiziranimi medijskimi strategijami lahko potegujejo za pozornost javnosti. Tako so razpravo o homoseksualnosti do zgodnjih osemdesetih let preteklega stoletja skoraj v celoti nadzorovali tisti, ki so imeli moč v družbi. Vendar je v preteklih desetletjih homoseksualna skupnost postala bolj uspešna pri vključevanju svojega glasu

² Za potrebe naše magistrske naloge lahko kot tak primer navedemo parado ponosa, sicer pa so najbolj poznani različni dogodki naravovarstvenih skupin.

v javno razpravo (Sanderson 1995, 231). A večja uspešnost še ne zagotavlja enakopravnosti. Diskurz, ki ločuje »nas« od »drugih«, še vedno ostaja del medijskih reprezentacij homoseksualnosti (Kuhar 2006, 157).

3.2 Medijske podobe homoseksualnosti

Pred drugo svetovno vojno se v medijih o homoseksualnosti, z izjemo nekaterih sporadičnih zapisov v uličnih časopisih in tabloidih, ni pisalo oziroma govorilo (Alwood 1996, 19). Med vojno in po njej je homoseksualnost postala predvsem predmet psiholoških in psihiatričnih razprav (Alwood 1996; Kuhar 2003). Ameriški in britanski mediji so večjo pozornost homoseksualnosti začeli namenjati v petdesetih in šestdesetih letih preteklega stoletja, ko so javnosti postale znane prve homoseksualne skupine in ko so te, skupaj z drugimi marginalnimi skupinami, začele boj za enakopravnost (Sanderson 1995; Alwood 1996). Pomemben mejnik medijske podobe homoseksualnosti so bila tudi osemdeseta leta preteklega stoletja z izbruhom epidemije aidsa. Po začetnem zanikanju, ko so se mediji pretvarjali, da aids ni bolezen, ki bi prizadela širši krog ljudi, se je poročanje, ko se je z virusom HIV okužilo vedno večje število ljudi, sprevrglo v iskanje krivca: odvisniki od drog, prostitutke in homoseksualci (prav tam)

Desetletje kasneje Alwood (1996) in Sanderson (1995) že opažata pozitivne spremembe v odnosu do homoseksualnosti, a opozarjata, da odnos medijev do članov te skupnosti še vedno ostaja problematičen. Alwood (1996, 323) tako izpostavlja pristranskost novinarjev, ki ne uporabljajo enakih meril pravičnosti, ko poročajo o homoseksualcih. Kot pravi, teme o pravicah homoseksualcev ostajajo kontroverzne in novinarji jih uravnotežijo z nasprotnimi (večkrat homofobnimi) mnenji, kar bi bilo v primeru poročanja o verskih in rasnih skupinah nepredstavljivo (da bi na primer za nasprotno mnenje vprašali člane neonacističnih skupin ali pa pripadnike Ku Klux Klana). Podobno ravnanje medijev v novem tisočletju na področju Slovenije izpostavlja tudi Roman Kuhar (2006, 154).

Kot poudarja Larry Gross (1998, 90), vse manjšine delijo podobno usodo medijske izključenosti in stereotipizacije, a njihova izhodišča se razlikujejo. Homoseksualci se (za razliko od rasnih in etničnih skupnosti) redko rodijo v manjšinsko skupnost, v kateri sorodniki delijo njihov manjšinski status (prav tam). Njihova pripadnost skupnosti je tako lahko problematična že za ožji družinski krog, širši javnosti pa predstavlja grožnjo, saj nasprotuje heteroseksualnim normativom

(Gross 1998, 90–91). Ti, po mnenju Alenke Švab in Romana Kuharja (2005, 47–48), še vedno vladajo našemu razumevanju družbe: »Heteroseksualnost je norma, ki preveva vse pore modernih družb,« zavzela je polje samoumevnega v družbi in se zato kaže kot »naravna, normalna, nespremenljiva in stabilna«. Homoseksualnost, ki nasprotuje tej normi, tako predstavlja grožnjo »naravni« ureditvi, zato jo tudi mediji dojemajo kot kontroverzno, ta oznaka pa omejuje načine upodabljanja pripadnikov te skupnosti (Gross 1998, 91).

Novejše raziskave kažejo, da so ta omejitve predvsem heteronormativni okvir. Homoseksualnost je sicer vedno bolj prisotna v medijih in izgublja negativen predznak, a pod pogojem, da ustreza večinskim predstavam (Kuhar 2003; Švab in Kuhar 2005; Kuhar 2006; Landau 2009; Hugson in Free 2011). Jamie Landau (2009), ki preučuje poročanje o istospolnih starših, tako izpostavlja, da so družine sicer velikokrat predstavljene pozitivno, a v skladu s pravili večinske družbe; vloge istospolnih partnerjev so razdeljene po principu moških in ženskih vlog v družini, istospolni starši otroke vzgajajo v skladu s heteroseksualnimi normami in njihovi otroci so taki kot ostali, torej niso homoseksualci. John Hugson in Marcus Free (2011) ugotavljata, da čeprav obstaja medijska podpora pri odpravi homofobije v športu, natančneje pri nogometu, ostaja to področje zaznamovano s heteronormativnimi podobami moškosti. Hkrati pa se sprašujeta, če lahko poročanje medijev (čeprav pozitivno) o priznanjih igralcev, da so homoseksualci, dekodiramo tudi kot razkrivanje deviantnega drugega. Tudi domače raziskave (Kuhar 2003; Švab in Kuhar 2005; Kuhar 2006), ki jih bomo podrobneje spoznali v naslednjem poglavju, potrjujejo okvire heteronormativne družbe. Čeprav so mediji gejem in lezbijkam večinoma naklonjeni, homoseksualnost še vedno povzroča negotovost in nelagodje in se zato v medijih pogosto kaže v stereotipiziranih podobah, ki bralcev ne vznemirjajo (Kuhar 2006).

3.2.1 Homoseksualnost in mediji v Sloveniji

Prve medijske razprave o homoseksualnosti pri nas lahko zasledimo v dvajsetih letih preteklega stoletja. Prvi besedilo je izšlo leta 1921 v časopisu Njiva, v njem pa se avtor zavzema za odpravo člena, ki kaznuje tiste, ki spolno zadoščenje iščejo pri osebah istega spola. Pet let kasneje je bila objavljena tudi prva razprava o homoseksualnosti, ki je bila, podobno kot članek v Njivi, napisana v njen zagovor. (Kuhar 2003, 22)

A kmalu so sledili tudi tisti glasovi, ki so homoseksualnost označevali za nenaravno oziroma za bolezensko stanje, duševno motnjo. Po vojni je bila homoseksualnost predvsem predmet psiholoških razprav, v medijskem diskurzu pa je bila zelo redka. Tudi za sedemdeseta leta preteklega stoletja je bila značilna predvsem tišina, morebitne medijske obravnave pa so se predvsem osredotočale na medikalizacijo homoseksualnosti, ki je bila razumljena kot genetska napaka. (Kuhar 2003, 24–25)

V osemdesetih se je število besedil, ki so obravnavale homoseksualnost povečevalo. Podobno kot v ZDA v petdesetih in šestdesetih letih preteklega stoletja, je osemdeseta leta v Sloveniji zaznamoval prvi festival Magnus, s tem pa tudi začetek organiziranega gejevskega in lezbičnega gibanja v Sloveniji, ki so ga opazili tudi mediji. Tako kot v tujini je bilo to desetletje tudi v Sloveniji zaznamovano s povezovanjem aidsa in homoseksualnosti, pogosti so bili tudi prevodi besedil iz nemških in angleških revij. (Kuhar 2003, 26–31)

V devetdesetih letih je bila homoseksualnost na novo vpeljana v medijski prostor, pogosto v senzacionalističnih okvirih, kot atrakcija oziroma posebnost. Medijska reprezentacija se je sicer držala stereotipov preteklih desetletij, vendar pa je bila vse bolj demedikalizirana. Vedno pogosteje se je pojavljajo tudi vprašanje človekovih pravic. Za medijski diskurz v preteklih desetletjih je bilo značilno, da so se o njej izrekli predvsem uradni viri (psihiatři, kriminalisti, sodniki itd.), v devetdesetih pa so medijski diskurz začeli soustvarjati tudi sami geji in lezbijke, kar je posledica tako izstopa gejev in lezbijk v javnost, kot tudi želje medijev po objavi osebnih zgodb, ki so pritegnile večje število bralcev. (Kuhar 2003, 34–38)

V novem tisočletju, natančneje leta 2001, je pozornost medijev najprej zbudila prva parada ponosa pri nas. Večina medijev se je v tistem času ukvarjala z vprašanjem homofobičnosti slovenske družbe, parada ponosa pa je postala, tako kot je bila pred tem že drugod po svetu (Alwood 1996), najbolj prepoznaven vstop LGBT skupnosti v javni prostor (Kuhar in drugi 2011, 58).³

³ Prva parada ponosa v Sloveniji je bila neposreden odziv na homofoben incident, ko je varnostnik lokala v Ljubljani prepovedal vstop v lokal pesniku Branetu Mozetiču in njegovemu kanadskemu gostu na festivalu Živa književnost Jeanu Paulu Daoustu.

Večjo medijsko pozornost, ki dobro oriše odnos medijev do homoseksualnosti danes, je vzbudila tudi obravnava in sprejemanje družinskega zakonika. Raziskava o poročanju o sovražnem govoru poslancev v tem času (Poler Kovačič in Vobič 2012) kaže, da so se novinarji izogibali poročanju o sovražnem govoru poslancev, čeprav Kodeks novinarjev Slovenije določa, da je treba sovražni govor izrecno obsoditi. Izbirali so manj ostre izraze in izpostavljali samo določene poslance (tiste, od katerih se to pričakuje) kot vire teh izjav, s tem pa so oblikovali zmotno podobo, da je sovražnega govora v parlamentu manj oziroma je po ostrini izrečenega blažji (Poler Kovačič in Vobič 2012, 143). Medtem ko so novinarji zmanjševali pomen in obseg sovražnega govora v parlamentu, so v javnih razpravah »s svojim vztrajanjem na formatu *pro et contra*, ki ga zagovarjajo z argumentom 'uravnoveženosti poročanja', prispevali k neskončni reprodukciji populizmov« (Kuhar 2009b).

Ti so v času, ki ga zaznamuje politična korektnost, naleteli na plodna tla, saj govorica politične korektnosti klasičnim predsodkovnim govoricam, med katere lahko štejemo tudi homofobijo, preprečuje vstop v javni govor in jih dozdevno sankcionira (Rener 2009, 115). A bolj ko politična korektnost skuša utišati nestrpne glasove, večjo pozornost pritegnejo tisti, ki si upajo prestopiti mejo (Kuhar in drugi 2011, 59). Različne homofobne izjave so tako prek medijev dosegle najširši krog prebivalstva, kar, poleg spodbujanja homofobije, tej daje tudi legitimnost, saj homofobni diskurz javnih osebnosti ni bil sankcioniran (Kuhar in drugi, 68). Do sankcij s strani novinarjev verjetno ne pride tudi zato, ker imajo ti težave pri odločanju, »kateri izrazi so v duhu etike javne besede sploh sprejemljivi« (Poler Kovačič in Vobič 2012, 144). To je z raziskavo, ki razkriva, da več kot tretjina intervjuvanih novinarjev ne zna opredeliti sovražnega govora, potrdila tudi Karmen Erjavec (2012, 109), ki dodaja, da je treba nadaljevati z razpravo o sovražnem govoru, prek katere lahko udeleženci spoznajo, da tudi besede povzročajo bolečino.⁴

Kako so slovenski mediji v obdobju tridesetih let ubesedili svoj odnos do homoseksualnosti, je razkrila raziskava Medijske podobe homoseksualnosti (Kuhar 2003), ki analizira poročanje slovenskih medijev o homoseksualnosti od leta 1970 do 2000. »Povsem očitnega in eksplicitnega hujskaškega poročanja proti gejem in lezbijkam je bilo v analiziranem tridesetletnem obdobju le

⁴ Raziskava o vsakdanjem življenju gejev in lezbijk v Sloveniji (Švab in Kuhar 2005) je pokazala, da je več kot polovica sodelujočih že doživela nasilje zaradi svoje spolne usmerjenosti, najpogostejša oblika pa je bilo prav verbalno nasilje.

nekaj,« predvsem kot reakcija oziroma ogroženost nekaterih zaradi vse bolj vidne gejevske in lezbične skupnosti (Kuhar 2003, 91). Podobni reakciji smo bili priča tudi ob sprejemanju novega družinskega zakonika, ko so se ponovno vzdignile negativne reprezentacije o homoseksualnosti (Kuhar 2009a), ki jih med drugim ohranja in reproducira tudi pet mehanizmov medijske reprezentacije homoseksualnosti, kot jih je opisal Kuhar (2003, 92–93).

3.2.1.1 Temeljni mehanizmi medijske reprezentacije homoseksualnosti

Govorimo lahko o petih temeljnih načinih stopanja homoseksualnosti v medijski prostor: o stereotipizaciji, medikalizaciji, seksualizaciji, skrivnostnosti in normalizaciji (Kuhar 2006, 153).

Stereotipizacija je pogojena predvsem z družbeno implikacijo moškega in ženskega spola kot nujno bioloških: »Produkcija stereotipnih reprezentacij homoseksualnosti tako nastaja v miselnem okviru družbenospolne sheme, ki temelji na dualističnem in hierarhičnem biološkodeterminističnem modelu.« (Kuhar 2003, 47)

Medikalizacija je proces iskanja medicinskih rešitev za deviantno vedenje. Homoseksualnost v medijski prostor vstopa prek psihiatričnega diskurza, ki homoseksualnost problematizira in išče vzroke zanjo, ter jo, v primerjavi s heteroseksualnostjo, predstavlja kot nenaravno. Predvsem v osemdesetih letih preteklega stoletja pa je bila medikalizacija tesno povezana s problematiko aidsa. (Kuhar 2003, 54–61)

Seksualizacija obravnava homoseksualnost izključno v okvirih spolnosti in spolnih praks, homoseksualci so konstruirani kot primarno seksualizirana bitja, ki svoja dejanja skrivajo, ker počno nekaj grešnega (cerkev), kaznivega (policija) oziroma bolnega (psihiatrija) (Kuhar 2003, 70).

Skrivnostnost se v največji meri kaže kot medijski molk, v primeru obravnave homoseksualnosti v medijih pa se pojavlja v obliki anonimnih sogovornikov, spremenjenih imen sogovornikov, s fotografijami, ki zakrivajo obraze in podobno (Kuhar 2003, 77).

V devetdesetih letih preteklega stoletja pa se v Sloveniji kaže radikalen obrat, obrat k *normalizaciji*. Homoseksualec postane »eden izmed nas«. A medijska reprezentacija normalne homoseksualnosti je ustvarjena po meri heteroseksualca in ne ogroža njegovega sveta. Ena od medijskih strategij normalizacije je viktimizacija, kjer so homoseksualci prikazani kot žrtve,

heteroseksualna večina pa kot tista, ki zatira. Homoseksualec tako sicer postane »normalen državljan«, a kot del jasno ločene družbene manjšine, ki jo večina tolerira, dokler ne ogroža njenih predstav. (Kuhar 2003, 84–86)

3.2.1.2 Kdo govori o homoseksualnosti

Kot smo nakazali zgoraj, je homoseksualnost prisotna v slovenskih medijih (seveda je pojavnost odvisna tudi od družbeno-političnega konteksta), vprašanje pa ostaja, kdo ima možnost govoriti o tej temi in s tem posredovati svoj pogled. Na obširnejšo raziskavo, ki bi razkrila, kdo govori o homoseksualnosti v slovenskih medijih, še čakamo. V okviru raziskovanja manjšin v medijih (Kuhar 2006) pa je bila, sicer na podlagi omejenega vzorca, opravljena raziskava o tem, »kdo so sogovorniki in sogovornice medijskih ustvarjalcev tekstov o gejih in lezbijkah«. Raziskava je pokazala, da so bili v analiziranem predvsem aktivisti in aktivistke LGBT tisti, ki so najpogosteje govorili v medijih (44 %), sledili so jim politiki (21 %), predstavniki RKC (14 %), geji in lezbijke (14 %) in uradniki (7 %) (Kuhar 2006, 158).

Ob tem je pomembno tudi, kako pogosto in v kakšnem kontekstu lahko kdorkoli sploh govori o homoseksualnosti. Analiza tiskanih medijev, ki so med leti 1970 in 2000 poročali o homoseksualnosti (Kuhar 2003), je po besedah avtorja zajela več kot 90 % vseh objavljenih besedil, v treh desetletjih je bilo to 644 besedil. Tema pa je v zadnjem obdobju najpogosteje postavljena v kontekst aktualnih političnih problemov (Kuhar 2003, Kuhar in drugi 2011), sicer pa homoseksualnost ostaja marginalna novinarska tema (Kuhar 2006). Kot pravi Atton (2006, 11), pa je namen alternativnih medijev prav spodbujanje in normalizacija dostopa do javnosti za skupine (med katere šteje tudi spolne manjšine), ki nimajo moči oz. povezave s tistimi, ki jo imajo, da ustvarijo svoje medijske produkte.

4 Alternativni mediji

»Hermetičnost mainstream medijskega prostora spodbuja številne posameznike in skupine k prehajanju na alternativne medije, ki prevprašujejo standardizirane prakse prevladujoče medijske kulture« (Pajnik 2006b, 149). Te nove oblike medijske produkcije in distribucije družijo nastajanje zunaj uveljavljenih medijskih institucij, praviloma jih ne ustvarjajo profesionalni novinarji, ampak angažirani državljani, člani skupnosti, predstavniki manjšin, aktivisti družbenih gibanj, velik delež te medijske produkcije pa se usmerja v zadovoljevanje interesov marginaliziranih skupin (Pajnik 2010, 44). To so skupine, ki za medijski trg večinoma niso zanimive, zato cilj alternativnih medijev ni tržna uspešnost, ampak zagotavljanje dostopa do medijev določenim skupinam in to »pod njihovimi pogoji« (Atton 2002, 11). Alternativni mediji se upirajo marginalizaciji in predstavljajo mnenja in poglede, ki jih večinoma ne najdemo v množičnih medijih (Pajnik 2010, 44).

S svojim delovanjem predstavljajo »izziv institucionaliziranim in profesionaliziranim odnosom moči, ki zaznamujejo delovanje množičnih medijev: nehierarhična organizacija, eksistenca zunaj korporacij in logike kapitala, aktivistično novinarstvo, ki eksperimentira z nerutiniziranimi, neprofesionalnimi novinarskimi praksami, izmenjava vloge akterja in opazovalca« (Pajnik 2010, 53–54). Hkrati pa alternativni novinarji s svojim pogledom, ki večinoma ni prisoten v množičnih medijih, nasprotujejo hegemoniji pomenov, ki določene informacije predstavlja kot »zdravorazumske«, tako da ponujajo nekonformistične, včasih celo nasprotujoče si reprezentacije tistih, ki jih množični mediji zapostavljajo, napačno predstavljajo in potiskajo v margino (Bailey in drugi 2008, 17). Svojo alternativnost tako izražajo na dveh področjih: zagotavljajo vsebino, ki se razlikuje od tiste v prevladujočih medijih, hkrati pa ponujajo primere alternativnih modelov produkcije, ki so bolj demokratični in participatorni ter organizirani horizontalno in ne hierarhično (Dowmunt 2007, 3).

Kljub temu da se alternativni mediji pogosto spogledujejo z dominantnimi teorijami medijskih študij, so »relativno novo področje v polju uveljavljenega raziskovanja medijev in komuniciranja«, saj se »komunikološke in medijske študije, osredinjene na obravnavo množičnega komuniciranja, z alternativnimi medijskimi projekti do nedavnega niso poglobljeno ukvarjale« (Pajnik 2012, 41–42). Porast študij, ki obravnavajo alternativne medije, lahko opazimo v novem tisočletju, kar je med drugim tudi posledica večjega števila raziskav na

področju novih medijskih tehnologij (Pajnik in Downing 2008, 7). Vendar je na tem mestu nujno opozoriti, da »želja po javnem komuniciranju izven, navkljub in proti množičnim medijem« ni nov pojav, pogojen z novimi mediji (prav tam). V kategorijo alternativnih medijev namreč štejemo radikalne časopise v Veliki Britaniji v poznem 18. stoletju, uporniški (*underground*) tisk šestdesetih, medije pank generacije sedemdesetih, medije novih družbenih gibanj, vse do danes, ko alternativni mediji iščejo svoj prostor na spletu (Atton 2002).

V več kot dvestoletni zgodovini so alternativni mediji zavzeli širok spekter medijskih form, ki med drugim vključujejo časopise, radio, televizijo, spletne strani, pamflete, posterje, stripe, satire, karikature, fanzine, grafite, ulično umetnost, pesem in glasbo, neodvisno založništvo in video produkcijo (Pajnik 2010, 43). Kratko, nekaj desetletno zgodovino raziskovanja alternativnih medijev pa zaznamuje kompleksnost tega področja, za katerega je, poleg številnih poskusov definiranja temeljnih raziskovalnih izhodišč, značilna tudi raznolika terminologija: »Poleg alternativnih medijev so se uveljavili pojmi: radikalni mediji, mediji družbenih gibanj, mediji državljanov, skupnostni mediji, emancipatorni mediji, neodvisni mediji, participativni mediji, avtonomni mediji, taktični mediji,« ki se pojavljajo kot označevalci podobnega (alternativnega) v medijski produkciji ali pa kot vsebinska razmejitev od ostalih pojmov, dodaja Pajnik (prav tam).

4.1 Alternativni, radikalni in mediji državljanov

Semiotška raznolikost na področju alternativnih medijev je posledica heterogenosti ustvarjalcev alternativnih medijskih vsebin (Bailey in drugi 2008, 7). Z vprašanjem, kako poimenovati medije, ki delujejo izven prevladujočih medijskih praks, in kaj vse to poimenovanje zajema, so se, vsak na svojevrsten način, ukvarjali vidnejši raziskovalci na tem področju (Downing in drugi 2001; Rodriguez 2001; Atton 2002; Bailey in drugi 2008).

V nadaljevanju bomo, po zgledu Pajnikove (2010), razmejili najbolj uveljavljene pojme: alternativni mediji, radikalni mediji in mediji državljanov; namen obravnave pa je v »opomenjanju alternativnega z upoštevanjem, da se posamezna pojmovanja med seboj bolj ali manj povezujejo« (Pajnik 2010, 43).⁵ Z razlago ključnih pojmov bi radi obrazložili tudi lastno terminološko izhodišče, torej izbiro pojma alternativni mediji, ki ga uporabljamo kot ključni pojem v magistrski nalogi.

⁵ Poimenovanja in prevode terminov smo povzeli po Pajnik (2010).

4.1.1 Alternativni mediji kot krovni pojem

Odgovorov, kako poimenovati medijsko produkcijo, ki odstopa od ustaljenih medijskih norm, je več (alternativni, radikalni, neodvisni, avtonomni, taktični idr.) in vsak izmed njih izraža določeno prepričanje o njihovi kulturni, družbeni in politični funkciji, najpogostejša oznaka za tako produkcijo pa so alternativni mediji (Downmunt 2007, 3). Kot pravi Atton (2002, 9–10), je moč tega bolj splošnega izraza v tem, da zajame širše polje alternativne medijske produkcije. Medtem ko »radikalni« pogojuje definicijo, ki vključuje družbene (včasih celo revolucionarne) spremembe, je »alternativni« bolj splošno poimenovanje, ki med drugim zajema tudi alternativne medije s področja kulture in življenjskega sloga (prav tam). S prevzetjem pojma »alternativno novinarstvo« diskusija o amaterskem novinarstvu ni več omejena le na »politične projekte, katerih prioritete so radikalne oblike organiziranja, družbena gibanja in individualno ali kolektivno dvigovanje zavesti« (Atton in Hamilton 2008, 124).

Kljub temu je pojem »alternativni mediji« deležen kritik dveh pomembnih raziskovalcev tega področja Clemencie Rodriguez (2001) in Johna D. H. Downinga (2001) ter njegovih sodelavcev. V nadaljevanju bomo na kratko povzeli njuni teoriji.

4.1.2 Radikalni mediji

Kot Downing s sodelavci zapiše že v samem začetku (2001, ix), je pojem alternativni mediji pravzaprav oksimoron, saj je v določenem času vsaka stvar alternativna neki drugi stvari. Zato uporabljajo pojem radikalni mediji, pojem pa se nanaša na medije, ki imajo manjši doseg in zavzemajo različne forme, izražajo pa alternativen pogled proti hegemoničnim politikam, prioriteta in perspektivam (Downing in drugi 2001, v).

Za radikalne medije je značilno, da: 1. kot multiple alternativne javne sfere producirajo različna mnenja o družbenih neenakostih; 2. niso in ne smejo postati orodje političnih elit; 3. privilegirajo gibanja pred institucijami, s kreativnim in družbeno odgovornim delovanjem; 4. njihova organizacija temelji na principih političnega delovanja in za predrugačenje politike (Downing v Pajnik 2010, 47). »Radikalni mediji se od alternativnih načeloma razlikujejo po tem, da so povezani z organiziranim delovanjem družbenih gibanj oziroma da predpostavljajo zavezo h kolektivni akciji. To pa ni nujno pogoj alternativnega medijskega delovanja, ki je splošnejša oznaka za inovativno v medijski vsebini in produkciji.« (Pajnik 2010, 48)

Ob tem dodajmo, da za potrebe raziskovalnega polja občinstva alternativnih medijev tudi Downing uporablja »širšo definicijo alternativnih medijev, a s poudarkom na politično radikalnih« (Downing 2003, 625).

4.1.3 Mediji državljanov

Mediji državljanov, tako kot radikalni mediji, zajemajo določen del alternativne medijske produkcije. Podobno kot Downing (2001), tudi Rodriguezova (2001) alternativno medijsko produkcijo povezuje s političnim, v njenem primeru s pojmom državljanstva, ki ga navezuje na opolnomočenje. Mediji državljanov predpostavljajo, da državljanji izražajo svoje državljanstvo z aktivnim vključevanjem in transformiranjem medijskega prostora (Rodriguez 2001, 20). Njihovi mediji izzovejo ustaljene družbene kode, legitimizirane identitete in institucionalizirane odnose v družbi, hkrati pa zagotavljajo opolnomočenje skupnosti (prav tam). Tako po vsem svetu državljanji različnih etničnih skupin, starosti, družbenega položaja, spola, skušajo odpreti medijski prostor, da bi bil slišan tudi njihov glas (Rodriguez 2001, 27). Kljub geografskim, ekonomskim in kulturnim razlikam, ki zaznamujejo medije državljanov po svetu, imajo vsi skupno točko: izražajo voljo skupnosti, da se aktivno sooči s silami marginalizacije in izolacije (Rodriguez 2001, 63).

Rodriguezova (2001, 20) ne uporablja pojma alternativni mediji, ker ta predpostavlja binarno delitev na prevladujoče (*mainstream*) medije in njihovo alternativo, alternativne medije. Ta delitev po njenem mnenju omeji potencial alternativnih medijev samo na to, kako uspešno se lahko uprejo izključujoči moči prevladujočih medijev, hkrati pa nam tako razmišljanje lahko onemogoči, da bi videli vse druge spremembe in transformacije, ki jih lahko spodbudijo alternativni mediji (prav tam).

4.1.4 Binarna delitev

Potencialna nevarnost razmišljanja alternativni proti prevladujočim medijem je, da nas spodbuja, da ju dojemamo kot dve ločeni polji (Downing 2007, 4). Tudi Downing (2003, 625) opozarja pred ocenjevanjem alternativnih medijev na podlagi standardov, ki veljajo za večje, prevladujoče medije, hkrati pa priznava, da je sam prav tako »drsel proti binarnem«, posledica pa je bila simplifikacija tako alternativnih kot prevladujočih medijev (Downing in drugi 2001, ix).

Delitev na alternativne in prevladujoče medije izvira iz vprašanja moči. Nick Couldry in James Curran (2003, 7) tako alternativne medije definirata kot »medijske produkte, ki izzovejo, vsaj implicitno, koncentriranje medijske moči«. Težnja po binarni delitvi izvira iz dejstva, da je moč percipirana kot binarna opozicija, močni proti nemočnim, in ko se skupine razporedijo na eno ali drugo stran, moč oziroma nemoč postane ključni del njihove identitete (Rodriguez 2001, 11). Alternativni mediji so tako ujeti v homogeno predstavo, ki je definirana na podlagi tistega, kaj niso, ne kaj so, njihova uspešnost pa se meri z uspešnostjo v boju za moč in posledično so večkrat označeni kot neuspešni (prav tam).

Moč alternativnih medijev namreč ni v njihovi premoči nad prevladujočimi mediji. Njihova naravo zaznamujeta izjemna heterogenost in nestabilnost, nekateri se le za trenutek pojavijo in že izginejo, a kot poudarja Rodriguezova (2001), to še ne pomeni, da niso imeli vpliva.⁶ Razmerja moči niso statična, ampak se nenehno spreminjajo, spremembe pa poganjajo vsakodnevni premiki (Rodriguez 2001, 16–18). Vsaka posamezna alternativna medijska produkcija tako na svoj način pripomore k oblikovanju identitet in novih pozicij moči (prav tam).

4.1.5 Pojem alternativnih medijev

Atton (2009, 268) želi s poimenovanjem drugačne medijske produkcije preseči meje političnega, zato, kljub pomislekom o povezavi med terminom in binarno delitvijo, ostaja pri pojmu alternativni mediji, saj ti predstavljajo alternativo prevladujoči medijski produkciji, hkrati pa ta pojem presega mejo političnega in poudarja vpliv alternativnih medijev na novinarstvo. Alternativne novinarske prakse ne služijo le samoizobraževanju in opolnomočenju skupnosti, ponujajo tudi možnost za predrugačenje predstav o novinarstvu samem (Atton prav tam). Alternativni mediji predstavljajo izziv prevladujočim medijskim praksam prav s svojim priznavanjem teh praks in vsebina alternativnih medijev ni le samorefleksija, je tudi novinarstvo (prav tam).

⁶ Rodriguezova (2001, 22) to ponazori z metaforo močvirja. Študije medije državljanov povezujejo z ravno potjo, ki vodi od točke a (nedemokratičnost), do točke b (demokracija). A v resnici gre za številne šibke sile, ki pridejo na površje kot mehurčki v močvirju, ki kažejo, da je močvirje živo. Tako je tudi demokratično komuniciranje živ organizem, ki se širi in krči v svojem ritmu, ki velikokrat nima nič skupnega z linearnimi, racionalnimi procesi.

Pri tem Atton (2008; Atton in Hamilton 2008; 2009) ne definira alternativnih medijev na podlagi tega, kaj niso, ampak skuša odgovoriti na vprašanje, kaj je in kako deluje alternativno novinarstvo. Vendar to počne na podlagi spoznanj o kompleksni, hibridni naravi alternativnih medijev, ki ni preprosto prekinila s praksami prevladujočih, ampak jih je pogosto želela redefinirati (Atton 2008, 34).

V naši magistrski nalogi želimo odgovoriti na vprašanje zakaj ustvarjalci alternativnih medijev ustvarjajo alternativne vsebine, hkrati pa želimo (na področju virov informacij) odgovoriti tudi na pogosto zapostavljeno vprašanje, »kaj pravzaprav počno in zakaj to delajo na določen način« (Atton 2009, 274). Attonovo (2002; Atton in Wickenden 2005; 2008; Atton in Hamilton 2008; 2009) pojmovanje alternativnih medijev združuje tako vprašanje motivov za ustvarjanje alternativnih vsebin, njihov demokratičen potencial, kot tudi vprašanje njihovega dejanskega nastajanja. Hkrati je pojem alternativnih medijev tudi širši in bolj fleksibilen (Couldry in Curran 2003, 7), zato bo ostal ključni termin naše obravnave. V nadaljevanju pa se bomo posvetili že omenjenim Attonovim (2009, 274) vprašanjem; »zakaj ustvarjalci počno, kar počno,« ter »kaj pravzaprav počno in zakaj prav na tak način«.

4.2 Motivi za alternativno medijsko produkcijo

Kot smo nakazali že v zgornjih odstavkih, so alternativni mediji tesno povezani s prerazporeditvijo medijske moči. Ker uveljavljeni mediji privilegirajo elitne vire, so določene skupine potisnjene na rob javne razprave. Te marginalizirane skupine zato vzpostavijo svoje medije, da bi si pridobile vstop v areno javne komunikacije in vzpostavile novo razmerje moči. (Atton 2002)

Kot sta zapisala Atton in Hamilton (2008, 2), je prav ta poudarek na prerazporeditvi medijske moči v samem središču delovanja alternativnih medijev. Njihov cilj je zagotoviti skupinam iz obrobja možnost ustvarjati novice pod pogoji članov te skupine, ki sodelujejo kot glavni akterji oziroma viri teh novic ali pa kot njihovi ustvarjalci (Atton 2002, 11).⁷ S tem se alternativni mediji upirajo marginalizaciji ali demonizaciji »šibkih javnosti« (Pajnik 2010, 44).

⁷ Kot smo omenili, polje alternativnih medijev obsega širok spekter medijskih form. Zapisan cilj in tudi preostali teoretični okvir se nanaša na alternativne medije, ki so povezani s konceptom novinarstva, oziroma, kot je povzel Atton (2002, 11) »alternativne medije, ki jih zanimajo novice«.

Motiv za njihovo ustvarjanje ni uspešnost na trgu in dobiček (Atton 2002, Pajnik 2010). Ključni kriterij vrednotenja alternativnih medijev je njihov prispevek k odgovornemu medijskemu delovanju, ključno za presojanje alternativne medijske vsebine pa »motivacija za nastanek radikalnega novinarskega besedila« (Pajnik 2010, 45). To Pajnikova (prav tam) podpre in sledili ji bomo tudi mi, s pojmovanjem alternativnih medijev po Michaelu Traberju (Traber v Atton 2002, 16), ki izpostavlja, da si alternativni mediji prizadevajo za bolj pravično družbeno, kulturno in ekonomsko celoto, v kateri posameznik ni reducirán na objekt medijev oziroma političnih elit. Tudi Rodriguezova (2001, 63) poudarja, da je vzvod za delovanje državljskih medijev soočenje z zgodovinsko marginalizirajočimi in izključujočimi silami. Te ugotovitve so predvsem del teoretičnega okvira, kar nakazuje Atonnova (Atton 2008, 33) misel, ki vključuje pomislek: »Kaže, da vemo, zakaj (oziroma mislimo, da vemo zakaj) ustvarjalci počno, kar počno /.../.«⁸

V raziskovalnem delu magistrske naloge bomo v prvem delu na konkretnem primeru skušali odgovoriti prav na vprašanje, zakaj, drugi del pa bomo namenili vprašanju, kako, oziroma virom informacij v alternativnem novinarstvu. Zato bomo v nadaljevanju najprej opredelili pojem alternativnega novinarstva.

4.3 Alternativno novinarstvo

»Pri definiranju alternativnega novinarstva ne gre zgolj za nemainstream, za slepo ali idealistično uporništvo množičnim medijem, kar se alternativnim medijem pogosto očita, ampak za drugačno prakticiranje novinarstva, ki ga velja obravnavati na sebi in ne nujno v odnosu do profesionalnega novinarstva, kot ga prakticirajo množični mediji.« (Pajnik 2010, 45–46)

Kot pravi Atton (2008, 33–34), je vprašanje same produkcije alternativnih medijev oziroma raziskovanje delovanja alternativnega novinarstva, zapostavljeno področje raziskav o alternativnih medijih. Ob tem poudarja, da pri raziskovanju alternativnega novinarstva ne gre za binarno opozicijo, odnos med alternativnimi in množičnimi mediji je bolj kompleksen in prepleten (prav tam). »Alternativno novinarstvo prepozna, kaj je moč doseči s prevpraševanjem pravil in rutin normaliziranih in profesionalnih novinarskih praks,« pravi Atton (2009, 270) in hkrati poudarja, da alternativne novinarske prakse niso ločene od profesionalnih medijskih praks, lahko izhajajo iz njih, izzovejo njihove načine delovanja ali pa vpeljejo »nove« oblike

⁸ Podčrtala Ana Štravs.

komunikacije (Atton 2009, 275).

Alternativni mediji dajejo prednost novinarstvu, ki je tesno povezano z družbeno odgovornostjo, »ideologijo objektivnosti« pa nadomešča očitno zagovorništvo. Poudarek je na osebnem pripovedovanju in pričevanju na podlagi participacije, kar pogosto celo združuje vlogo vira informacij in novinarja. S tem alternativno novinarstvo sproža razmislek o tem, kdo je lahko vir informacij in kdo je lahko novinar. (Atton 2003, 267)

Tako se tudi znotraj alternativnega novinarstva ne moremo izogniti temam, s katerimi smo se v dani magistrski nalogi že srečali. Kot pravi Atton (2008, 39–40), so to področja, kjer alternativno novinarstvo izzove profesionalne medijske prakse, a hkrati črpa svoj pomen. Med ta področja uvršča tudi vire informacij in objektivnost, ki so v alternativnih medijih prepletena z vprašanjem etike (prav tam).

4.4 Viri informacij v alternativnem novinarstvu

Viri informacij (in njihovo etično načelo) izhajajo iz temeljne značilnosti alternativnega novinarstva, da podeli glas tistim, ki ga v množičnih medijih nimajo oziroma so le opazovalci, marginalni komentatorji dogodkov (kot na primer v anketah) ali pa jim je vidnost zagotovljena na podlagi konflikta oziroma izstopanja (Atton in Hamilton 2008, 126).

Raziskava alternativnega britanskega aktivističnega časopisa *SchNews* (Atton in Wickenden 2005, Atton in Hamilton 2008) potrjuje predpostavko, da alternativni mediji dajejo prednost »običajnim ljudem«, ki imajo celo večjo stopnjo kredibilnosti kot uradni viri, in ti »običajni glasovi« so tisti, ki bralcem razlagajo tekoče dogodke. Alternativni mediji namreč ponujajo svojim virom informacij možnost, da so komentatorji svojega življenja (Atton in Hamilton 2008, 90–91). Njihova vloga v mediju ni omejena na kratke izjave v anketah ali na določene vloge žrtev in junakov, ampak so to glasovi, ki imajo enako pravico, da so slišani, kot glasovi pripadnikov elite (Atton 2008, 40). Zaradi te temeljne značilnosti, dodeliti glas tistim, ki ga sicer nimajo, so dejavniki objavne vrednosti alternativnih medijev drugačni in predstavljajo neposreden izziv konvenciji novinarske objektivnosti, ki vlada v profesionalnemu novinarstvu (Atton in Hamilton 2008, 126–127)

4.4.1 Koncept objektivnosti in alternativno novinarstvo

»Alternativne medije zaznamuje njihov izrazito pristranski karakter,« vendar se njihova pristranskost kljub temu razlikuje od pristranskosti tabloidnega tiska (Atton in Hamilton 2008, 86). Novinarji alternativnih medijev namreč s svojim delom želijo izzvati koncept objektivnosti na etični in politični ravni, alternativni mediji pa so odgovor na, za njihove ustvarjalce, že tako pristransko novinarstvo (prav tam). Skeptični do pojmovanja uravnoveženega poročanja v množičnih medijih, želijo novinarji alternativnih medijev postati protiutež množičnih medijev, zato ne ponavljajo dominantnih pogledov, predstavljenih v množičnih medijih, ampak ponujajo svoje (prav tam). Kar dojemamo kot pristransko in neuravnoveženo v alternativnih medijih so pravzaprav drugačne perspektive (prav tam).

To predstavlja izziv samemu obstoju norme objektivnosti, saj predpostavlja, da hkrati lahko obstajajo različne oblike znanja (vedenja), ki same predpostavljajo različne in številne različice realnosti, ki so drugačne od tiste v množičnih medijih (Atton in Hamilton 2008, 127). Posredovanje drugačnih pogledov na svet je hkrati tudi posledica etičnih načel, ki zaznamujejo organizacijo in produkcijo alternativnih medijev (Atton in Hamilton 2008, 87). Prednostni nalogi alternativnih medijev nista zadovoljevanje medijskih korporacij in zavezanost oglaševalcem, njihova zvestoba je usmerjena v skupnost, v njene člane oziroma državljane, in v ključno nalogo, da so prostor, kjer ti lahko javno izrazijo svoje mnenje (prav tam). Te značilnosti imajo za posledico posebno etiko reprezentacije, ki je ne pogojuje koncept objektivnosti, ampak pripadnost in zavezanost določeni skupnosti (prav tam).

To se na področju produkcije novic kaže kot aktivnost alternativnih novinarjev, ki ustvarjajo novice, ki so bistvene za interese določene skupnosti, in jih, ob pomoči in s podporo članov, predstavijo na za skupnost pomenljiv, smiseln način (Atton 2002, 112). Tak način ustvarjanja novic Atton (2002, 112; Atton in Hamilton 2008, 127) imenuje »avtohtono poročanje«, »avtohtoni poročevalci« pa so viri in pisci hkrati (Atton in Wickenden 2005, 349).⁹

Alternativni mediji torej privilegirajo novinarstvo, ki je tesno prepleteno z načeli družbene odgovornosti, zato sta ideologijo objektivnosti v alternativnih medijih nadomestila odkrito zagovorništvo in prakse, ki postavljajo temelje za temeljit razmislek o novinarstvu (Atton in

⁹ *Native reporting, native reporters.*

Hamilton 2008, 135), tudi na področju virov informacij.

4.4.2 Hierarhija dostopa v alternativnih medijih

V preteklih poglavjih smo obravnavali izbor virov v množičnih medijih in pokazali, da se ti večinoma odločajo za uradne vire informacij. Vzpostavili so »hierarhijo dostopa«, ki rutinsko marginalizira tiste, ki nimajo družbene in politične moči in zato niso vredni, da postanejo viri informacij (Glasgow University Media Group v Atton 2009, 268). A kot pravi Atton (2002, 10–11), alternativni mediji s svojim izborom virov informacij lahko izzovejo hierarhijo množičnih medijev. Dostop namreč omogočajo širšemu krogu virov informacij, ki med drugim vključuje člane lokalne skupnosti, aktiviste, protestnike oziroma »običajne« glasove v primerjavi s »privilegiranimi glasovi elit«, ki polnijo množične medije (Atton in Hamilton 2008, 90). V množičnih medijih so »običajni« glasovi večinoma slišani le v anketah in življenjskih zgodbah, alternativni mediji pa jih uporabljajo kot strokovne vire (prav tam).

To je s primerjavo dveh časopisov, alternativnega *Leads Other Paper* in njegovega množičnega konkurenta *Yorkshire Evening Post*, nakazal tudi Tony Harcup (2003) in dodal, da se alternativni mediji od množičnih ne razlikujejo le po tem, da preferirajo vire brez politične moči, temveč je drugačen tudi odnos med novinarji in viri informacij, saj so meje med novinarji in viri večkrat zabrisane (Harcup 2003, 371).

Priložnost, da viri postanejo novinarji oziroma »avtohtoni poročevalci«, ki so hkrati viri in pisci novic, je ena od dveh novinarskih posledic, ki jih prinaša inkluzivnost alternativnih medijev (Atton in Hamilton 2008, 92; Atton 2009, 269). Druga posledica je izvornost zgodb. Zaradi širokega in raznolikega nabora virov so zgodbe alternativnih medijev drugačne, značilne za posamezen alternativni medij, saj raznolikost virov ne zagotavlja le številnih namigov za zgodbe, ampak pogosto obide rutino medijskih dogodkov, ki zaznamuje delo množičnih medijev (prav tam). Izbira »običajnih« glasov pa ni le nasprotovanje množičnim medijem, je etična odločitev (Atton v Atton in Hamilton 2008, 90), ki vire z dna hierarhične lestvice pomakne na njen vrh in tako prizna običajne ljudi kot strokovne vire svojih življenj in izkušenj (Atton in Hamilton 2008, 91; Atton 2009, 259).

Vendar vprašanje še vedno ostaja, kdo ima možnost, da postane strokovni vir svojega življenja in izkušenj v alternativnih medijih. Kot na podlagi britanskega aktivističnega časopisa *SchNews* ugotavljata Atton in Hamilton (2008, 93–94), je hierarhija dostopa v alternativnih medijih res obrnjena, zagotavlja večji dostop običajnim ljudem, elite skupine pa imajo manjše možnosti objave, vendar opažata, da je njeno mesto zapolnila hierarhija, pogojena z ideološkim prepričanjem alternativnih medijskih producentov, ki vire uporabljajo za promoviranje lastnih nazorov.

Atton je *SchNews* raziskoval že v knjigi *Alternative media* (2002), skupaj z Emmo Wickend (2005) pa sta s študijo primera tega časopisa raziskovala rutine izbora virov in reprezentacije v alternativnih medijih. Ugotovila sta, da hierarhija obstaja tudi znotraj alternativnih medijev, kjer »primarni opredeljevalci« ostajajo »elita, prav tako hierarhično strukturirana kot v množičnih medijih«, največkrat so ta elita kar sami novinarji, ki skušajo skupnost predstaviti prek svoje izbire zgodb (Atton in Wickenden 2005, 350). Hkrati pa je treba dodati, da pomanjkanje profesionalizacije v alternativnih medijih še ne pomeni, da alternativni mediji niso podvrženi podobnim pritiskom kot množični mediji (Atton in Wickenden 2005, 349). Tudi alternativni mediji se soočajo s časovnimi, kadrovskimi ter finančnimi omejitvami in nepriznavanje teh omejitev pomeni idealiziranje alternativnih medijev kot prostora, osvobojenega vsakodnevnih spon novinarskega dela (prav tam). Alternativni mediji lahko prispevajo k redefiniranju identitet, k opolnomočenju vpletenih, vendar hkrati ne smemo pozabiti, da so tudi oni podvrženi vsakodnevnim praksam (prav tam). V nadaljevanju bomo po sledeh Attona in Wickendenove (2005) raziskovali naravo teh novinarskih praks in skušali ugotoviti, kako vplivajo na izbor virov v alternativnih medijih.

5 Študija alternativne revije Narobe

5.1 Metodologija

Predmet naše analize je revija Narobe, publikacija Društva informacijski center Legebitra, s katero želijo njeni avtorji »zapolniti vrzel na področju manjšinskih tiskanih medijev, ki v svojih besedilih naslavljajo lezbijke, geje, biseksualce in transpolne posameznike« (Društvo informacijski center Legebitra 2014). Revija izhaja od leta 2007, je brezplačno dosegljiva na spletnem naslovu www.narobe.si in na več lokacijah po Sloveniji, obstaja pa tudi možnost pošiljanja na dom (naklada revije je 800 izvodov). Revija izhaja štirikrat na leto in ima okrog 50 strani (izjema so tri dvojne številke, 18/19, 22/23, 27/28, ki imajo 69 strani). Revijo in blog Narobe izdaja Društvo informacijski center Legebitra, nevladna in neprofitna organizacija, ki je aktivna predvsem na področjih zagovorništva pravic za istospolno usmerjene, biseksualne in transpolne posameznike in posameznice (LGBT) in socialno-varstvenih storitev za LGBT mlade.

Revija obravnava različne družbenopolitične teme, ki neposredno zadevajo LGBT skupnost, obravnava pa tudi diskriminacijo, nasilje in/ali človekove pravice širše v družbi. Narobe sestavljajo stalne rubrike (Uvodnik, Novice od tu, Novice od tam, Tema, Intervju, Kolumna, Fotorazkritje), del vsake revije je posvečen kulturi (intervjuji, recenzije, portreti itd.), večkrat se pojavljajo se tudi rubrike Mediašit (odziv na objave v medijih), Terorija in Historija (strokovni članki), komentarji gostujočih piscev, reportaže ter različne družbenopolitične teme.

V času pisanja magistrske naloge je uredništvo sestavljalo 16 sodelujočih (novinarji, urednik, fotografinja, lektorica, oblikovalka tiskane izdaje, oblikovalec spletne strani in vodja projekta), poleg stalnih piscev pa za Narobe pišejo tudi drugi avtorji (člani LGBT skupnosti, akademiki, zdravniki, pravniki, kulturniki).

Da bi odgovorili na prvo raziskovalno vprašanje oziroma raziskali motive za ustvarjanje te revije smo, opravili poglobljene intervjuje z njenimi ustvarjalci. Podatki o motivih so odvisni od opredelitve posameznika in do njih lahko pridemo le s pomočjo zastavljanja vprašanj ključnim akterjem. Poglobljeni individualni intervju je namreč odprta raziskovalna metoda, ki je zelo primerna za ocenjevanje procesa in rezultatov s stališča ciljne skupine ali ključne osebe, ki pozna rezultate. Cilj intervjuja je poglobljeno raziskati stališče izpraševanca, njegova čustva in vizijo (Guion in drugi 2006). Šestim ključnim novinarjem revije Narobe smo tako postavili vprašanja o

motivih za produkcijo revije. S poglobljenim intervjujem smo si pomagali tudi pri odgovoru na drugo raziskovalno vprašanje, saj smo s pomočjo vprašanj ustvarjalcem lahko preverili, kako izbirajo vire in na čem temeljijo njihove odločitve pri tem izboru.

V skladu s ključnimi značilnostmi poglobljenega intervjuja (Guion in drugi 2006) smo uporabili polstrukturirano obliko intervjuja. Ta raziskovalcu omogoča pogovor, ki v nasprotju s strukturirano obliko, dopušča odstopanja od zastavljenega načrta vprašanj, hkrati pa ima raziskovalec, v nasprotju z nestrukturirano obliko, nadzor nad pogovorom (Berger 2011, 136–137). Polstrukturiran intervju temelji na aktivnem in odprtem dialogu (Deacon in drugi 1999, 65), zato bomo uporabljali odprta vprašanja (oziroma vprašanja, ki predvidevajo odprt odgovor), ki intervjuvanca ne omejujejo z izbiro med danimi možnimi odgovori, ampak mu omogočajo, da sam opiše svoje poglede, aktivnosti in prepričanja (Deacon in drugi 1999, 76–79).

Izbrali smo pet članov uredniškega odbora in enega novinarja. Vsi so redni pisci revije Narobe.¹⁰ Izbrali smo intervjuvance, ki so prevladujoče objavljali analizirane prispevke. Z njimi smo se pogovarjali v živo, pogovori so vsebovali dva sklopa vprašanj: prvi del intervjuja je bil vezan na razloge za ustvarjanje revije Narobe, drugi del pa je vseboval vprašanja povezana z viri informacij in temami. V prvem delu smo intervjuvance spraševali, zakaj in za koga ustvarjajo revijo Narobe in kakšen je njen namen. Pri tem smo bili pozorni, da smo med intervjuvance umestili tudi novinarje, ki za revijo pišejo že od njenih začetkov oziroma so revijo vzpostavili. Zato smo intervjuvali Romana Kuharja (Priloga A), odgovornega urednika revije Narobe in njenega začetnika, ter Anamarijo Šporčič (Priloga B) in Mitjo Blažiča (Priloga C), ki sta prav tako sodelovala pri oblikovanju revije in zanjo pišeta od njenih začetkov. Poleg omenjenih smo intervjuvali še tri aktivne novinarje revije Narobe; Mihaela Topolovca (Priloga Č), ki za revijo piše od sedme številke naprej, Evo Gračanin (Priloga D), ki je hkrati tudi urednica bloga Narobe, ter Martina Gramca (Priloga E), ki se je reviji pridružil leta 2013 in predstavlja novo generacijo piscev revije Narobe. Vsi intervjuvani novinarji pišejo za sklope oziroma rubrike, ki smo jih vključili v našo analizo, znotraj tega pa pokrivajo tudi širok spekter tem; kulturo, politiko, pravo, transeksualnost, biseksualnost, sociološke teme. Intervjuvanci so stari med 23 in 40 let, trije še niso zaključili študija, dva imata 7. raven visokošolske izobrazbe, eden pa doktorat.

¹⁰ Revijo Narobe sestavljajo redni pisci, ki so tudi člani uredniškega odbora, novinarji, ki redno pišejo za revijo, in zunanji pisci, ki občasno pišejo za revijo oziroma so prispevali posamične tekste.

Z drugim sklopom vprašanj smo skušali pridobiti uvid v izbor virov informacij, zato smo intervjuvance spraševali o njihovem načinu dela: kje dobijo ideje za nove zgodbe, katere teme obravnavajo in zakaj, kje iščejo vire informacij, ali pri njihovem delu obstajajo zunanje omejitve, ki bi lahko vodile v rutinizacijo. Preverjali pa smo tudi, kateri so tisti dejavniki, ki vplivajo na izbor vira informacij.

Pri drugem raziskovalnem vprašanju je poglobljen intervju dopolnil kritično diskurzivno analizo (KDA). KDA je tako teorija kot metoda, ki jezikoslovje združuje z drugimi družboslovnimi vedami in skuša z empirično jezikovno analizo prispevati k razreševanju družboslovnih vprašanj (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 41). Kot so povzeli ključni avtorji na tem področju, se KDA ukvarja z razmerjem med diskurzom in družbeno močjo (Fairclough 1995, Van Dijk 2001, Weiss in Wodak 2003), kar sovpada z vprašanjem virov informacij in posledično delitvijo družbene moči prek in v medijih. KDA je vrsta diskurzivne analize, ki proučuje, kako se družbena moč izvaja, reproducira, in kako se ji upira prek teksta in govora v okviru družbenega in političnega konteksta (Van Dijk 2001, 352). Družbena moč se odraža tudi v dostopu do javnega diskurza oziroma, kot smo zapisali v uvodu, je vprašanje, čigavi glasovi in stališča strukturirajo novinarski diskurz, bistveno, če želimo razumeti vlogo medijev v širšem kontekstu družbene in kulturne moči (Cottle 2000a, 427). Zato smo v okviru KDA analizirali vire in, kot je zapisala Karmen Erjavec (2011, 50), je »analiza virov ključna za analizo novinarskega diskurza«, saj z navajanjem virov novinarji ustvarjajo pomen prispevka. Pri tem je prednost KDA pred drugimi tekstualnimi analizami, da proučujemo, kaj je v tekstu prisotno in tudi kaj v tekstu ni prisotno, kar je pri analizi navajanja virov potrebno, saj je pomembno, »koga novinarji navajajo eksplicitno, koga manj eksplicitno in koga sploh ne navajajo« (Erjavec in Poler Kovačič 2007). Pri analizi navajanja virov se bomo tako spraševali: kdo lahko predstavi svoje mnenje v tekstu, kateri viri so prisotni in kateri odsotni, kako so viri opisani, koga novinarji navajajo dobesedno, koga le povzemajo (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 80) in ta vprašanja prenesli na področje alternativnih medijev.

Analizo smo izvedli v dveh sklopih. Da bi odgovorili na vprašanja, kako so viri opisani, koga novinarji navajajo dobesedno in koga le povzemajo, smo KDA aplicirali na reprezentativno besedilo, objavljeno v dvojni številki 27/28 (Priloga F). Po zgledu Fairclougha (1995, 59) smo analizo opravili na treh ravneh. Prva raven je bila tekstualna analiza, pri kateri smo v skladu s

KDA upoštevali predpostavko, da je »vsak vidik tekstualne vsebine rezultat izbire« (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 44). Pri analizi smo se osredotočili na analizo izbranih besed, saj te »sporočajo družbene vtise in vrednote, ki jih lahko zaznamo kot denotativne in konotativne pomene« (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 55). Izbrane besede lahko tudi poimenujejo in s tem zaznamujejo vir informacij, saj poimenovanje virov informacij v novinarskem diskurzu lahko pomembno vpliva na to, kako so ti viri zaznani v družbi (Richardson 2007, 49). Zato smo na primeru reprezentativnega besedila analizirali tudi poimenovanje virov informacij.

To izbiro smo na drugi in tretji ravni skušali razložiti z analizo diskurzivne prakse, ki »vključuje proces produkcije, distribucije in interpretacije« ter družbene prakse, ki »povezuje različne ravni družbene organizacije: situacijo, institucionalni kontekst, širši skupinski ali družbeni kontekst« (Erjavec in Poler Kovačič 2007, 45–46).

Drugi sklop pa je analiza uporabe virov informacij v reviji Narobe. S tem smo želeli ugotoviti, kdo lahko predstavi svoje mnenje v tekstu, kateri viri so prisotni in kateri odsotni in to kritično ovrednotili s pomočjo poglobljenih intervjujev, teorije in lastnega znanja. V okviru analize virov smo obravnavali 28 številk oziroma vse številke revije Narobe, ki so izšle do začetka naše analize (zadnja, dvojna, številka, je izšla marca 2014 za obdobje med decembrom 2013 in februarjem 2014).

Znotraj revije smo analizo omejili na besedila, pri katerih so se viri informacij najpogosteje pojavljali. Na podlagi informativne analize petih številk smo se odločili, da vključimo vsa besedila, ki jih po klasični delitvi lahko uvrstimo med žanre informativnih zvrsti. Ob tem je treba opozoriti, da novinarji revije Narobe pogosto ne upoštevajo ločevalne norme (Erjavec 1999) in svoja mnenja izražajo tudi v informativnih žanrih, vendar v tem primeru ne gre za pomanjkanje novinarskega znanja. Nekateri izmed intervjuvanih novinarjev revije Narobe dokončujejo študij novinarstva ali pa so že pred pisanjem za revijo Narobe delali v medijih, tako da so jim zakonitosti novinarstva poznane.

Avtorji besedil kljub kršitvam sledijo določenim žanrskim okvirom in zakonitostim, kar omogoča žanrsko delitev znotraj revije. Pomagali smo si tudi z delitvijo, ki je dodana zadnjim sedmim številkam spletne različice revije Narobe (lahko pa jih apliciramo tudi na predhodne številke) in številko deli na posamezne sklope: mnenja, teme, intervjuje, novice, kulturo, report, v nekaterih

številkah tudi *in memoriam* ter portret. Znotraj teh sklopov se pojavljajo stalne rubrike (Novice od tu, Novice od tam, Tema, Intervju, Knjiga), tudi občasne rubrike (Mediašit, Terorija, Historija), v vsaki številki pa se poleg osrednje teme pojavljajo podteme, ki so odvisne od številke.

Poleg žanrov informativne zvrsti smo v analizo vključili tudi žanr interpretativne zvrsti, omenjene osrednje teme in podteme bi namreč v večini primerov uvrstili v člankarsko vrsto, znotraj katere so se v reviji Narobe pojavljali sekundarni in primarni viri. Osrednjo temo, ki je del vsake revije Narobe, bi lahko kategorizirali kot »članek z naslovne strani«, kot je ta žanr, značilen za tednike in priloge dnevnikov, pogojno poimenovala Manca Košir (1988, 88). V teh besedilih, ki so izpostavljena na naslovni strani revije Narobe, se pisec ukvarja z »analiziranjem in razlaganjem zapletenih družbenih pojavov, ekscesov, stanj«, o teh pa v članku »ne govori samo pisec, marveč strokovnjaki, ki kažejo mnogodimenzionalnost« (prav tam).

Ob tem je treba opozoriti na specifiko revije Narobe, saj vključuje tudi strokovne članke, ki jih niso napisali novinarji, ampak strokovnjaki na določenem področju, in povzetke seminarskih, diplomskih in doktorskih nalog. Ta besedila so se pojavljala v sklopu teme in pa v občnih rubrikah Terorija, Historija in Slika. Vključujejo navajanje virov v skladu s pisanjem strokovnih besedil, in ker ne gre za novinarska besedila, ampak za strokovna in znanstvena, teh besedil nismo vključili v analizo. Vzorec je obsegal vse do začetka analize objavljene številke revije Narobe, enota vzorca je bilo novinarsko besedilo (v skladu z zgoraj zapisanimi določili), enota analize pa vir informacij. Skupno smo tako analizirali 409 besedil in 832 enot analize razvrstili v dve glavni kategoriji; uradni in neuradni viri. Za potrebe KDA pa smo dodali tudi delitev uradnih virov na vplivne uradne vire in na ostale uradne vire, ki govorijo po funkciji. Vplivne uradne vire razumemo kot tiste vire, ki so sicer nosilci družbene moči. Pri delitvi smo si pomagali s smernicami »Analize poročanja slovenskih tiskanih medijev o različnih mnenjih glede vstopa Slovenije v zvezo NATO« (Poler Kovačič 2004a) in tudi naš namen » /.../ ni bil ustvariti strogo hierarhijo virov od najmanj do najbolj elitnih, ampak prek podrobnejše identifikacije družbenega položaja vira omogočiti sklepanje o njegovi manjši ali večji elitnosti.« (Poler Kovačič 2004a, 99)

Pripravljalna raziskava je pokazala, da teme, ki se pojavljajo v Narobe, vplivajo tudi na izbor določenih virov, zato smo, da bi preverili naša opažanja in pridobili boljši uvid v izbor virov v reviji Narobe, raziskovalnim metodam dodali analizo tem, ki je uporabna za makro analizo

predmeta obravnavanja (Erjavec in Poler Kovačič 2007). Na vzorcu 24 besedil, objavljenih pod rubriko Tema, ki je ključna vsebinska rubrika revije, smo opredelili glavne teme prispevkov.¹¹

5.2 Rezultati

Najprej bomo predstavili rezultate poglobljenih intervjujev, s katerimi smo raziskovali motive ustvarjalcev revije Narobe. V drugem delu predstavitve rezultatov pa se bomo posvetili vprašanju izbora virov informacij in predstavili rezultate poglobljenih intervjujev in KDA, povezanih s tem vprašanjem.

5.2.1 Motivi ustvarjalcev revije Narobe

Analiza poglobljenih intervjujev je pokazala dva ključna razloga za vzpostavitev in nadaljnjo izdajanje revije Narobe: zapolniti vrzel v medijskem prostoru in ustvarjati revijo za LGBT skupnost z LGBT perspektive.

5.2.1.1 Zapolniti vrzel

Leta 2007, ko je revija Narobe začela s svojim delovanjem, v slovenskem prostoru »ni bilo nobene revije, ki bi izhajala redno, periodično in bi se ukvarjala z refleksijo in interpretacijo na gejevski in lezbični sceni«, je povedal Mitja Blažič. Pomemben predhodnik, revija Revolver, je prenehala izhajati leta 1997 in želja ustvarjalcev je bila zapolniti to praznino. Vendar se je v zadnjih nekaj letih možnost informiranja o LGBT vsebinah močno spremenila. Medtem ko je Roman Kuhar v mladosti informacije o LGBT temah iskal prav v Revolverju, svetovni splet danes omogoča dostop do številnih domačih in tujih spletnih strani s to tematiko. Zaradi stigme, ki lahko spremlja kupovanje LGBT revij pri prodajalcih, in zaradi širše dostopnosti, ima tudi Narobe svoj spletni naslov (Anamarija Šporčič), hkrati pa je revija zavzela pozicijo medija, ki v nasprotju s številnimi informacijami, ki so dostopne na spletu, ponuja »resno poročanje o LGBT temah doma in v tujini«, kot je poudaril Kuhar.

Namen revije Narobe pa ni bil le zapolniti manko LGBT revije v skupnosti, ampak tudi manko LGBT tematik v množičnih medijih, saj »z gejevskimi in lezbičnimi vsebinami v mainstream medije zelo težko prodreš« (Mitja Blažič). Intervjuvanci sicer izpostavljajo, da so se medijske

¹¹ Ker je v treh dvojnih številkah po ena osrednja tema, je število analiziranih besed manjše od števila analiziranih števil.

reprezentacije homoseksualnosti v zadnjih letih spremenile, vendar so LGBT teme še vedno obrobne, kot je povedal Martin Gramc:

Večina mainstream medijev poroča kritično, kar pomeni, da skušajo predstaviti LGBT teme tako, da to skupnost čim bolj vključijo, ni nekega diskurza medikalizacije, seksualizacije, ampak enostavno, da gre za skupnost ljudi, ki skušajo sobivati in imeti enake pravice kot ostali. Problem pa vidim v tem, da se o teh temah piše zgolj takrat, kadar so kakšni večji dogodki, kot je parada ponosa, incident pred Openom, družinski zakonik, vmes je pa ena velika praznina.

Kljub temu da so mediji danes bolj naklonjeni LGBT skupnosti, obravnava LGBT vsebin ostaja problematična. LGBT teme v množičnih medijih zaznamuje senzacionalizem, hkrati pa se »poudarja neke aspekte, ki niso nujno centralni v LGBT skupnosti, ampak so pa najbolj vidni« (Anamarija Šporčič). Mihael Topolovec je povedal, da množični mediji LGBT tem ne obravnavajo poglobljeno, ampak samo informativno, zato je namen revije Narobe, poleg poglobljene obravnave LGBT tem, pokazati tudi, da so te teme »nekaj, o čemer se lahko piše, o čemer je pomembno pisati in se lahko veliko piše, in da področje spolne usmerjenosti ni le stvar posameznika, ampak širše družbe in se razpreta na različna področja družbe«. Narobe postaja tudi referenčna revija za druge medije (Eva Gračanin) oziroma, kot je dejal Mitja Blažič: »Torej, če ne moremo prodreti v te mainstream medije, si naredimo svoj medij in ta medij potem pomaga prodreti v druge medije.«

Vloga Narobe kot medija, ki zapolnjuje vrzel, je večplastna, saj ne zagotavlja le medija LGBT skupnosti, ampak želi s svojim delovanjem vplivati tudi na vrzel pri pokrivanju LGBT tematik v množičnih medijih. Ta vrzel pa ni le posledica nezanimanja množičnih medijev za LGBT tematike, gre za širši problem, ki je povezan tudi z viri informacij. Težava ni le v tem, da se mediji obračajo samo na omejen krog ljudi, ko poročajo o LGBT temah, ampak tudi v tem, da znotraj LGBT skupnosti primanjkuje posameznikov, ki bi se bili pripravljene medijsko izpostaviti (Eva Gračanin, Anamarija Šporčič). Zato v njihovem imenu govorijo »podporniki in podpornice«, kot jih je imenovala Eva Gračanin in dodala: »Drug aspekt tega pa je, koliko je novinarjev in novinark, ki so razkriti geji in lezbijke?« Množične medije po mnenju Romana Kuharja kljub spremembam v poročanju o LGBT skupnosti, ki smo jih že omenili, zaznamuje heteronormativnost, saj so »pisani z neke pozicije heteroseksualnega bralca, v kolikor se tega

zavedajo ali ne,« zato so v reviji Narobe že od začetkov revije pisali »s pozicije homoseksualnega bralca« in so s te pozicije naslavljali tudi občinstvo.

Pri ustvarjanju svojega medija intervjuvanci upoštevajo določena pravila in novinarske konvencije, vendar se z njimi ne omejujejo, jih celo prevprašujejo. Kot je povedal Mitja Blažič: »Nimamo tako čistih žanrov. Zvrsti so dosti bolj svobodne in hibridne. Ta svoboda žanrov pa ni izraz nestrokovnosti ali pa ignoriranja novinarskih načel. Dostikrat je izraz refleksij ali pa upora proti nekaterim novinarskim načelom, ki so uveljavljena, ampak ne zdržijo po našem prepričanju. Ta svoboda žanrov je najbrž posledica tega, da ne verjamemo v objektivnost poročanja.« Pisci revije Narobe namreč ustvarjajo medij, ki ustreza njihovim potrebam in potrebe skupnosti so na prvem mestu, pred novinarskimi konvencijami, kar nakazujejo tudi besede Romana Kuharja: »Mi smo bili pristranski in to je bila tudi naša pozicija, da smo bili pristranski.«

5.2.1.2 Revija za LGBT skupnost z LGBT perspektive

Kot je povedal Roman Kuhar, je bil, poleg želje po zaposlitvi vrzeli, ključni razlog za vzpostavitev revije Narobe: »/.../ pisanje o nas z naše lastne pozicije. Ustvariti ne nujno drugi ali pa nasprotni pogled, ampak tudi tretji in četrti in tako naprej«. Ti pogledi so, kot so potrdili intervjuvanci, v prvi vrsti namenjeni članom LGBT skupnosti,¹² s pisanjem o LGBT temah pa želijo predvsem opolnomočiti skupnost, kot je povzela Eva Gračanin:

Namen revije Narobe je, da prinaša pomembne novice LGBT skupnosti. Te novice niso nujno vedno najbolj zanimive, ampak se mi zdi, da so to pomembne stvari, ki jih je treba natisniti in jih sporočiti LGBT skupnosti, ker na ta način se ta skupnost lahko opolnomoči. /.../ Skušamo vzpostaviti medij, ki prinaša mogoče ne tako zanimive in zabavne informacije in kontekst, kot pa relevantne informacije in kontekst. To je pomembno, na nek način izobraževati skupnost, zato, da se opolnomoči.

Poleg izobraževalne funkcije, ki je namenjena bralcem, ima revija Narobe po mnenju njenih ustvarjalcev tudi širši vpliv na LGBT skupnost in njeno opolnomočenje. Revija tako med drugim beleži zgodovino LGBT skupnosti in je arhiv vseh pomembnih dogodkov in premikov na LGBT

¹² Ustvarjalci sicer želijo privabiti širok krog bralstva, vendar Ana Šporčič izpostavlja težavo za bralca, ki ni del LGBT skupnosti, saj Narobe predpostavlja, da ima bralec predznanje o tej skupnosti in temah, povezanih z njo.

področju, »ki potem lahko pomagajo rekonstruirati ta razvoj in nam dajejo neke nauke, ki so lahko potem uporabni tudi pri emancipaciji drugih marginaliziranih skupin v naših družbah«, kot je poudarila Eva Gračanin.

Emancipacija poteka tudi prek jezika in »ustvarjanja jezika je«, kot je povedal Mitja Blažič: »tudi eden od namenov te revije, ker se v tej zborni rabi jezika večkrat uporabljajo izrazi, ki niso primerni, so zastareli ali pa ne odražajo več realnega stanja«. Poleg ustvarjanja jezika s pisanjem, kjer pisci uveljavljajo bolj primeren, pa tudi bolj vključujoč besednjak (na primer uporaba moške in ženske slovnične oblike), je bilo v reviji Narobe več besedil namenjenih jeziku, med drugim tudi osrednja tema 25. številke z naslovom Rožnati jeziki (Priloga G) Anamarije Šporčič, ki je obravnavala vlogo jezika v povezavi z LGBT skupnostjo.

Pisanje revije za LGBT skupnost ima v primeru revije Narobe širši pomen, saj ne gre le za informiranje skupnosti, ampak tudi za njeno simbolično povezovanje, hkrati pa tudi za njeno demarginalizacijo v družbi. Po besedah Mitje Blažiča se Narobe namreč uporablja tudi kot »orodje za zavračanje homofobnih stališč« ter v politične namene, kot orodje za izvajanje političnega pritiska ali pa za argumentacijo določenih stališč. Pri tem si pomagajo s spletnimi omrežji, prek katerih širijo svoja besedila in pridobivajo družbeno podporo, ali pa besedila pošljejo izbranim naslovnikom. V času razprave o družinskem zakoniku so tako intervju z ameriško sociologinjo in raziskovalko gejevskih in lezbičnih družin Judith Stacey, ki je bil objavljen v 13. številki revije Narobe (Priloga H), poslali poslancem in poslankam državnega zbora. Vendar ob tem Blažič poudarja, da je »resnicoljubnost vedno temeljno vodilo, vse kar zapišemo, je sledljivo, preverljivo«.

Opolnomočenje skupnosti želijo novinarji revije Narobe doseči tudi z zgledom. Pogoj, da lahko nekdo piše za revijo, je, da se je pod besedilo pripravljen podpisati s polnim imenom in priimkom. Urednik Roman Kuhar kljub kritikam, da s tem ovira pisanje mladih, od tega pravila ni odstopil, saj bi se s psevdonimi vrnil nazaj v devetdeseta leta, v čas prikrivanja in skrivanja. A ta odločitev za nekatere ni bila preprosta, kot je povedal Mihael Topolovec:

Pojavljaš se z imenom in priimkom, to je coming out. Če nekdo vpiše tvoje ime v Google se vsebine pojavijo. To moraš imeti razčiščeno in ti ne sme predstavljati problema. Živimo v heteronormativni družbi, lahko se pojavljajo problemi, glede profesionalnih poti,

osebnih zadev. Ekipa, ki deluje za Narobe, nima zadržkov in problemov s tem. Morda bi kdo od mladih piscev želel sodelovati, pa je to ovira. Tudi sam sem se soočal s temi strahovi, ko še nisem dosegel osebnega opolnomočenja.

Kot je poudarila Eva Gračanin, bi brez pravila o podpisovanju težko ustvarjali revijo za LGBT skupnost: »Dovolj je skrivanja, mi želimo govoriti o sebi, o svoji skupnosti brez zadržkov.«

Tudi s prekinitvijo skrivanja se kaže še ena pomembna funkcija revije Narobe, je orodje za aktivistične težnje njenih ustvarjalcev. Aktivizem je pomembno vplival na način pisanja in na izbor tem, je povedal Kuhar, kot smo ugotovili s pomočjo poglobljenih intervjujev, pa tudi na izbor virov informacij.

5.2.2 Izbor virov informacij v reviji Narobe

Izbor virov informacij smo preverjali z dvema raziskovalnima metodama. Uporabili smo poglobljene intervjuje in KDA. Ker nas je zanimalo, čigavi glasovi strukturirajo novinarski diskurz revije Narobe in kako so znotraj diskurza poimenovani (s tem pa zaznamovani), smo s pomočjo KDA analizirali ključne besede in poimenovanja virov informacij ter opravili analizo virov, ki se pojavljajo v reviji Narobe. Želeli smo celovit vpogled v izbor virov informacij, zato smo KDA dopolnili s poglobljenimi intervjuji z novinarji revije Narobe, da bi razkrili, kako presojujejo ustreznost virov informacij in kaj jih pri tem vodi.

5.2.2.1 Analiza ključnih besed in poimenovanje virov informacij

Analizirano besedilo z naslovom »Človekove pravice in subsidiarnost (WTF?)«¹³ je bilo objavljeno v zadnji dvojni številki (27/28) in govori o resoluciji o časovnem načrtu EU za boj proti homofobiji in diskriminaciji na podlagi spolne usmerjenosti in spolne identitete. Čeprav je zapisano uradni prevod naslova resolucije, beseda »boj« implicira vojno stanje, s tem pa dve strani in jasna delitev se kaže tudi v tekstu.¹⁴ Avtor vire deli na podpornike resolucije, in s tem na podpornike človekovih pravic, ter na nasprotnike. Pri tem je ključno, kako avtor poimenuje vire, saj poimenovanje ljudi v novinarskem diskurzu pomembno vpliva na njihovo reprezentacijo

¹³ WTF je kratica, ki se nanaša na angleško besedno zvezo »*What the fuck*« in izraža negativno presenečenje.

¹⁴ V angleškem jeziku se naslov resolucije glasi »EU Roadmap against homophobia and discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity«.

(Richardson 2007, 49).

Nasprotniki so v tekstu poimenovani kot »dežurni moralisti«, »nevladna organizacija European Dignity Watch, ki se zavzema za 'osebno svobodo in odgovornost, temeljne pravice in družino'«, »'iskreni' in 'celodnevno kulski' zaščitniki človekovih pravic za vse«, »verski ekstremisti, nasprotniki abortusa in druge ultra-konservativne skupine« ter »tisti, ki so 'cel dan kul'.¹⁵ Gre za poimenovanja z negativno konotacijo, čeprav je v nekaterih primerih denotativni pomen besede pozitiven. Novinar je te besede (»kul«, »iskreni«, tisti, ki se zavzemajo za »osebno svobodo in odgovornost, temeljne pravice in družino«, tisti, ki so »cel dan kul«) označil z narekovaji (v navedkih smo jih označili z enojnimi narekovaji), da bi izpostavil njihov poseben, v danem primeru nasproten pomen. Gre torej za besede, ki imajo sicer pozitivno denotacijo, vendar jim narekovaji spremenijo pomen v negativno konotacijo. Ob tem izpostavimo, da novinar poimenovanja *verski ekstremisti, nasprotniki abortusa in druge ultra-konservativne skupine* pripisuje viru informacij, vendar gre tudi tu za izbiro, saj poimenovanja niso del dobesednega navedka:

Sprejetje resolucije je izredno pomembno, poudarja Evelyne Paradis, predsednica ILGA Europe, in pojasnjuje, da so verski ekstremisti, nasprotniki abortusa in druge ultra-konservativne skupine organizirale veliko kampanjo, s katero so pozivale k bojkotu resolucije in pri tem uporabljale laži in namerno preobračale dejstva. »K sreči so evropski poslanke in poslanci izkazali jasno zavezo k temeljnim evropskim principom enakosti, nediskriminacije in dostojanstva za vse.«

Kot je še razvidno iz zgornjega primera, je podpornica resolucije imenovana z imenom in priimkom ter funkcijo, Evelyne Paradis, predsednica ILGA Europe.¹⁶

Ob tem je treba opozoriti na dejstvo, da novinar nasprotnikov resolucije ne identificira kot posameznike, ampak kot skupino, in jih ne navaja, ampak jih samo povzema, medtem ko podpornico navede z imenom, priimkom in funkcijo ter jo dobesedno navaja. Avtor vzpostavlja diskurz delitve na »nas« in »njih«. »Mi«, podporniki človekovih pravic, in zato kredibilen vir,

¹⁵ Gre za navezavo na spletno stran 24kul.si, ki deluje v okviru Zavoda KUL.si in Civilne iniciative za družino in pravice otrok.

¹⁶ *International Lesbian and Gay Association* (Mednarodna lezbična in gejevska organizacija).

naveden z imenom in funkcijo, ki ima pravico, da »poudarja« in »pojasnjuje« v lastnem imenu, in »oni«, skupina neidentificiranih posameznikov, ki uporablja »laži« in »zlonamerne interpretacije«, posledično ni kredibilen vir informacij, zato se v tekstu ne navaja poimensko in dobesedno, ampak se trditve povzemajo, zato da jih novinar lahko ovrže.

Kot vir informacij se v besedilu pojavljajo tudi slovenskih politiki, ki bi jih sicer lahko opredelili kot podpornike (zaradi svojih preteklih dejanj ali pa zaradi glasovanja za resolucijo), vendar novinar z izborom besed in njihovo pozicijo v besedilu izraža dvom v njihovo podporo. Mojca Kleva Kekuš in Ivo Vajgl sta definirana kot »glasna podpornika človekovih pravic«, vendar pred tem avtor opozori, da »bode v oči«, da se glasovanja nista udeležila, s čimer prevprašuje njuno podporo (ob tem dobesedno navaja Vajglav odgovor, Kleva Kekuš pa zaradi odsotnosti ni odgovorila). Kot vira informacij se pojavita tudi poslanki Zofija Mazej Kukovič in Romana Jordan Cizelj, vendar vir informacij postaneta zaradi svojega neobičajnega ravnanja, saj novinar dejstvo, da sta poslanki SDS glasovali za resolucijo, označi kot »presenetljivo«. Obe poslanki sta navedeni z imenom, priimkom in funkcijo, Jordan Cizelj je povzeta po zapisu na družabnem omrežju, ker na vprašanje s strani novinarja ni odgovorila, Mazej Kukovič pa novinar dobesedno navaja. Treba je izpostaviti, da kljub temu da novinar Mazej Kukovič poimenuje nevtralnno, svojo opredelitev do njene izjave kaže že z naslovom. Mazej Kukovič namreč v svojem odgovoru uporabi besedo »subsidiarnost«, ki jo novinar umesti v naslov in ji doda kratico WTF. S tem izrazi svoje nasprotovanje povezovanju pojma »subsidiarnost« s pojmom »človekovih pravic« in svoje nestrinjanje z virom informacij.

Politiki so svojevrsten primer, saj v teoriji novinarstva veljajo za najvplivnejše uradne vire, so nosilci družbene moči, ki imajo največji dostop do medijev (Poler Kovačič 2004a). Novinar z njihovim izborom sledi novičarskim dejavnikom (Erjavec 1999), med katerimi izpostavimo prominentnost virov in nenavadnost. Slednja se kaže v tem, da novinar dobesedno navaja dva politična vira informacij, ki sta s svojimi dejanji presenetila. Vajgl, ki kljub temu da je podpornik človekovih pravic, ni glasoval, in Mazej Kukovič, ki je predstavnica stranke, za katero se predpostavlja, da ne bi podprla LGBT skupnosti.

Prav tako pa je pomembno, katerih politikov novinar ne navaja kot vir informacij. Politiki so javne osebe, nosilci politične moči, zato imajo njihove besede večjo vrednost v družbi (Poler Kovačič 2004a). Z objavo politikov, ki so glasovali proti, bi novinar objavil odgovore, ki so v

nasprotju z njegovimi prepričanji, vendar bi tem odgovorom status govorca na določeni ravni zagotovil legitimnost v družbi. Prav tako novinar za vir informacij ni izbral ostalih politikov, ki so glasovali za resolucijo, kar lahko razlagamo s tem, da njihova izbira glede na strankarsko pripadnost ni bila presenetljiva. Politiki, ki so uporabljeni kot viri, so tako vključeni v besedilo na podlagi njihove neobičajnosti in ne kredibilnosti, kar je sicer značilno za vire, ki nimajo zagotavljenega dostopa do medijev, vendar si ga lahko zagotovijo z neobičajnostjo (Manning 2001, Poler Kovačič 2004a). Z izbiro ključnih besed in njihovim umeščanjem v besedilo pa novinar izkazuje nezaupanje (»v oči bode«) in nestrinjanje (»WTF«) s političnimi viri. Ustaljena razmerja moči so tako obrnjena, saj je novinar, kot predstavnik marginalne družbene skupine, tisti, ki ima moč, da določa diskurz.

Z izborom besed in poimenovanjem virov v besedilu kaže nezaupanje do tistih, ki odločajo v njegovem imenu, z negativnimi konotacijami zaznamuje nasprotnike in tako zavrača njihove ideje, predsednica *IGLA Europe* pa ima status uradnega vira informacij, ki potrjuje novinarjeva prepričanja.

5.2.2.2 Analiza virov informacij v reviji Narobe

Analiza virov informacij je pokazala, da v reviji Narobe prevladujejo uradni viri. Skupno smo obravnavali 832 enot, ki smo jih delili na uradne in neuradne vire, znotraj teh dveh delitev pa na ustrezne kategorije.¹⁷ Prevladujejo uradni viri (skupaj 667 enot), znotraj uradnih virov pa vplivni uradni viri (445 enot), med njimi je največ kulturnikov, 34 %, sledijo predstavniki politike z 32 % in akademiki s 13 %. Ostalih uradnih virov, ki govorijo po funkciji, je 222, med njimi se največkrat, v 42 %, pojavljajo novinarji revije Narobe, sledijo jim predstavniki LGBT organizacij z 32 %. Neuradnih virov je bilo skupaj 165, od tega 75 % pripadnikov LGBT skupnosti in 25 % virov, ki niso del te skupnosti oziroma njihova pripadnost ni razvidna. Analizirane primarne vire smo delili tudi na domače in tuje vire in ugotovili, da prevladujejo domači viri informacij. Pri vplivnih uradnih virih je ta razlika manjša (58 % domačih, 42 % tujih), pri ostalih uradnih virih

¹⁷ V primeru, da bi vir informacij lahko uvrstili v več kategorij, smo vir razporedili v skladu z njegovo prevladujočo vlogo v tekstu. Če se je novinar revije Narobe pojavil kot intervjuvanec (pogost primer v okviru kulturnih tem), ga nismo beležili kot novinarja, ampak smo ga uvrstili v primerno kategorijo (kulturniki).

prevladujejo domači viri (82 %), prav tako pri neuradnih virih (63 %).¹⁸

Prevlada uradnih virov informacij ni v skladu s predpostavko, da alternativni mediji dajejo prednost neuradnim virom informacij (Atton in Hammilton 2008). Razlogov za to je več. Naprej je treba izpostaviti, da se neuradni viri informacij, ki so povezani z LGBT skupnostjo, pogosto ne želijo izpostavljati v javnosti, zato v njihovem imenu govorijo predstavniki LGBT organizacij in v našem primeru tudi novinarji revije Narobe, ki so sami del LGBT skupnosti. Novinarji so tako »avtohtoni poročevalci«, kot jih imenuje Atton (2002; 112), vir in novinar hkrati, kar je značilnost alternativne produkcije medijev (prav tam). Ob tem je treba dodati, da taka razporeditev vpliva tudi na prevlado domačih virov informacij med ostalimi uradnimi viri.

Prevlado vplivnih uradnih virov lahko delno razložimo s prisotnostjo kulturnih tem, ki so stalnica v reviji Narobe (med drugim v rubrikah Gledališče, Film, Plošča, Knjiga). Med vplivnimi uradnimi viri je največ kulturnikov, kar lahko pripišemo stalnosti in obširnosti te teme v reviji Narobe.

Kot smo že omenili, smo na podlagi pripravljane raziskave ugotovili, da na vire informacij vplivajo tudi teme v reviji Narobe. Naš namen pri analizi tem ni bil, da bi izpostavili tematske sklope, ki utrjujejo delitev na »nas« in »njih« (Erjavec in Poler Kovačič 2007), ampak da bi izpostavili povezavo med prevladujočimi temami in uradnimi viri informacij. V reviji Narobe namreč v okviru 24 analiziranih osrednjih tem (ki pogosto, ne pa vedno, zaznamujejo tudi podteme) prevladujejo teme, ki se navezujejo na zakonodajo in človekove pravice, teme o LGBT skupnosti ter teme, ki so povezane s homofobijo in nasiljem.¹⁹

Prevladujoče teme odražajo vpetost LGBT skupnosti v širši družbenopolitičen kontekst in izpostavljajo, kaj je znotraj tega konteksta pomembno za ustvarjalce revije Narobe. Kot so zapisali ustvarjalci revije Narobe, njihova besedila »naslavlja lezbijke, geje, biseksualce in transpolne posameznike« (Društvo informacijski center Legebitra 2014), kar pogojuje tudi

¹⁸ Celotni rezultati so predstavljeni v tabelah v Prilogi I.

¹⁹ Kategorija LGBT skupnosti obsega besedila, ki se ukvarjajo s posameznimi segmenti skupnosti (na primer besedilo o Medvedji subkulturi, ki je bilo objavljeno v 9. številki revije Narobe). V kategorijo druge družbenopolitične teme smo uvrstili dve besedili, Rožnati jeziki (objavljeno v 25. številki) in Rekatolizacija vsega in vsakogar (objavljeno v 21. številki).

obravnavo tem, saj se vežejo na osrednjo temo revije, LGBT skupnost. Ta povezava je lahko posredna (prek splošne obravnave človekovih pravic) ali pa neposredna (homofobija).

Tabela 5.1: Osrednje teme v reviji Narobe

Teme	Število revij
Homofobija in nasilje	4
Zakonodaja in človekova pravice	6
Parada ponosa	1
LGBT skupnost	4
Zdravje	3
Spolnost	1
Prosti čas	2
Mediji	1
Druge družbenopolitične teme	2

Kot ustvarjalci drugih alternativnih medijev (Atton 2002) tudi ustvarjalci Narobe ustvarjajo novice oziroma izbirajo teme, ki so bistvene za interese njihove skupnosti in se z njimi odzivajo na družbeno dogajanje, ki je reprezentirano v prevladujočih medijih. Na področju homoseksualnosti prevladujoči mediji še vedno uporabljajo *pro et contra* obliko, s katero reproducirajo homofobna mnenja (Kuhar 2009a), na katera se novinarji revije Narobe odzivajo v svojem mediju. V skladu s teorijo alternativnih medijev (Atton in Hamilton 2008) je tudi Narobe odgovor na (za njihove ustvarjalce) pristransko novinarstvo in protiutež prevladujočim medijem. Vendar je na tem mestu pomembno izpostaviti, da so novinarji revije Narobe za odziv uporabili tiste vire informacij, ki v skladu z novinarskimi konvencijami v novinarskem diskurzu zagotavljajo »videz objektivnosti in verodostojnosti« (Poler Kovačič 2004a, 60). V nasprotju s predpostavko, da alternativni mediji dajejo prednost tistim, ki nimajo družbene moči (Atton in Hamilton 2008), so novinarji ohranili moč, ki jo imajo uradni viri informacij v javnem diskurzu.

Med ostale uradne vire smo vključili tudi predstavnike iniciativ proti LGBT, v okviru katerih so se pojavljali predstavniki Zavoda KUL.si in Civilne iniciative za družino in pravice otrok, ki so se v prevladujočih medijih pojavljali kot nasprotniki članov LGBT skupnosti. Redkost njihovega izbora za vir informacij lahko razložimo z zavračanjem *pro et contra* oblike saj, »tovrstna medijska partikularizacija mnenj« v razpravi o človekovih pravicah prispeva k »rahljanju

univerzalnosti prava« (Kuhar 2006, 154), hkrati pa bi z navajanjem njihovih izjav prispevali k »neskončni reprodukciji populizmov« (Kuhar 2009a).

5.2.2.3 Proces izbora tem novinarjev Narobe

Enakopravnost znotraj uredništva revije Narobe novinarjem omogoča svobodno izbiro tem, kar posledično vpliva tudi na izbor virov informacij. Zato smo intervjuvancem zastavili tudi vprašanja o procesu izbiranja tem.

Intervjuvanci nove teme iščejo v družbenopolitičnem dogajanju in njegovih potencialnih posledicah za LGBT. Kot je povedala Eva Gračanin, na izbor tem ne vpliva aktualnost, saj revija izide štirikrat letno²⁰, ključen je vpliv: »Če je bila neka sodba sprejeta oktobra, mi pa izidemo marca, bomo o tem vseeno pisali, ker je vpliv te sodbe še vedno viden.«

Ker je revija namenjena predvsem LGBT skupnosti, so teme, z redkimi izjemami, vezane na LGBT tematike (v določenih primerih obravnavajo tudi diskriminacijo drugih marginaliziranih skupin), kar je lahko tudi ovira, kot je izpostavil Mihael Topolovec: »Jaz sem imel poskuse, da sem iskal vlogo LGBT skupnosti znotraj teh nekih socialnih tem, boja proti kapitalizmu. Mi želimo pokazati, kako je LGBT tematika povezana z vsemi aspekti družbe in te povezave je včasih na prvo žogo težko odkriti.«

Nove teme intervjuvani novinarji iščejo s pomočjo različnih virov: medijev, spletnih družbenih omrežij, obiskov dogodkov, službenih in prijateljskih pogovorov, akademskih mrež itd. Teme so, kot je povedala Eva Gračanin, izbrane predvsem zaradi svojega vpliva in pomena, ki ga imajo na in za LGBT skupnost, saj skušajo »vzpostaviti medij, ki prinaša, mogoče ne tako zanimive in zabavne informacije in kontekst, kot pa relevantne informacije in kontekst«. Kot je dodal Roman Kuhar, je »LGBT skupnost lahko zelo depolitizirana, zelo usmerjena v neko zabavljaštvo. Temu smo se skušali izogniti«. Vendar se tudi revija Narobe in njeni pisci ne morejo popolnoma izogniti preferencam bralstva. Besedila, ki vsebujejo zgodbe o znanih osebnostih ali pa zgodbe posameznikov z negativnimi izkušnjami, dobijo po besedah Gramca več pozornosti bralcev, in čeprav gre tudi v teh primerih za pomembne teme, je »žalostno, da včasih, ker drugega nimaš, narediš to, ker veš, da bo 100 % vžgalo.«

²⁰ Na aktualno dogajanje se odzivajo prek bloga Narobe.

Tudi financiranje revije Narobe delno vpliva na teme, ki se pojavljajo v Narobe. Kot je povedal Mitja Blažič, se Narobe delno financira iz programa HIV/Aids preventive, kar pogojuje teme s to vsebino v reviji Narobe. Vendar je dodal, da je vsebina teksta odvisna od pisca oziroma novinarja revije Narobe, hkrati pa gre za teme, ki so pomembne za skupnost.

5.2.2.4 Proces izbora virov informacij novinarjev Narobe

»Vir informacij je vse, od koder lahko dobiš informacije. Bistveno je, da so preverljivi oziroma da dobiš informacije iz zanesljivih virov. Zanesljivost virov je pomembna. Uporabljamo pa vse. Od človeških virov do interneta, literarnih virov, mislim, da tukaj nikakor nismo omejeni,« je povedala Anamarija Šporčič. Tudi ostali intervjuvani novinarji so navedli širok spekter virov informacij in poudarili, da je zanesljivost virov pomembna oziroma da pridobljene informacije preverijo tudi s pomočjo drugih virov.

Med sekundarnimi viri najpogosteje uporabljajo spletne vire, vendar predvsem kot prvi stik z obravnavano temo, ki jo potem raziščejo, preverijo, poglobijo z drugimi, večinoma primarnimi, viri informacij. Zaradi poglobljene obravnave tem, daljšega časovnega obdobja za pripravo in izobrazbe piscev, se med sekundarnimi viri pogosto pojavlja tudi strokovna literatura, zakoni in raziskave. Pomemben vir informacij predstavlja tudi delo, Roman Kuhar je izpostavil svoje znanstveno delovanje, ki mu, poleg lastnih in poznavanja tujih raziskav, zagotavlja tudi mrežo poznanstev s potencialnimi viri informacij. Tudi Eva Gračanin in Mitja Blažič, ki delata za DIC Legebitra, vire informacij odkrijeta med delom, natančneje med uporabniki centra. Prav tako so pomemben vir informacij tudi sami novinarji revije Narobe. Kot so izpostavili, na uredniških sestankih obravnavajo tako primerne teme kot primerne vire, pri tem pa so jim v veliko pomoč mreže poznanstev. Anamarija Šporčič je povedala: »Znotraj LGBT skupnosti so vedno neke povezave, nekdo pozna nekoga iz tujine, ki se spozna na neko področje, je zanimiv. Večinoma gre to prek ljudi. Zelo veliko informacij pride do nas neuradno. To niso informacije, ki bi jih dobivali iz medijev ali interneta, ampak kaj se dogaja na sceni, kaj je nekdo rekel, da se je zgodilo in potem se to preveri in se o tem piše.«

Kot izpostavljajo intervjuvanci, se je osebnim povezavam z viri informacij težko izogniti, predvsem zaradi majhnosti slovenskega prostora in še manjšega prostora LGBT skupnosti: »Mi velikokrat nismo imeli deset ljudi, ki jih lahko izberemo, pa smo potem izbrali mojega znanca«

(Roman Kuhar). Število virov informacij, ki jih intervjuvanci lahko uporabijo pri pisanju o LGBT temah, je omejeno, dodatni oviri pa sta, da nekateri viri ne želijo sodelovati tudi zato, ker revija Narobe obravnava LGBT teme, na drugi strani pa se znotraj LGBT skupnosti določeni potencialni viri ne želijo izpostavljati. Zanašanje na že znane vire tako pomeni manj možnosti za zavrnitev in hitrejši in lažji dostop do informacij: »Seveda, čeprav se trudimo, da bi vključevali čim več različnih ljudi, imajo viri, ki smo jih že preverili, prednost, ker so bolj praktični, ker se nanje lahko hitro obrneš, hitro dobiš odgovor. V vseh teh letih so se že razvile neke oblike partnerstva in lažje je delati z ljudmi, ki so preverjeni, kot pa odkrivati nove, čeprav poskušamo širiti to bazo.«²¹ (Mitja Blažič)

Intervjuvanci so potrdili, da je krog ljudi, na katere se novinarji revije Narobe lahko obrnejo, pogojen tudi s temo. Kot je povedal Blažič, je povezanost vira z LGBT temo pomembna, saj revija obravnava predvsem teme, ki se navezujejo oziroma so pomembne za LGBT skupnost, hkrati pa je dodal: »Včasih so gostje tudi kakšni ugledni strokovnjaki in govorimo o drugih stvareh, ampak jim na koncu podtaknemo kakšno vprašanje na to temo.«

Poleg lažje dostopnosti do vira informacij in tematske primernosti na izbor vplivajo že omenjena preverljivost vira informacij oziroma njegova zanesljivost. Slednjo novinarji preverjajo s pomočjo znancev in novinarskih kolegov (ki ta vir že poznajo), kredibilnost pa viri lahko izkažejo tudi s svojim delom in izobrazbo, saj kot je dejal Blažič: »Za njihovimi besedami stoji njihovo delo, njihovo raziskovanje in izobraževanje.« Vloga uradnih virov v družbi vpliva tudi na njihov izbor, intervjuvanci njihovim mnenjem pripisujejo večji pomen: »Vedno se nam zdi potrebno oziroma se nam zdi, da bo bolj legitimno, če bomo neuradnemu viru dodali še nek uradni vir« (Anamarija Šporčič). Ta potreba, bo besedah Šporčič, izhaja iz želje po resni obravnavi in strokovnosti revije, oziroma kot je povedala Eva Gračanin, zagotavljanju širšega konteksta: »Zdi se mi, da pripisujem večjo vrednost nekemu, ki ustreza eliti in normi. /.../ Vedno imam potrebo po postavljanju stvari v širši kontekst, in potem se mi zdi, da ta kontekst vedno iščem v mnenju strokovnjakov, strokovnjakinj in nekih zakonov, ki postavljajo temelje naši družbi.« Poleg opisanih kriterijev je pomembno tudi, da se vir zna jasno izražati in da lahko

²¹ Kot vir informacij se v besedilih novinarskih kolegov pojavijo tudi člani uredništva revije Narobe. Na primer intervju s Suzano Tratnik ob izidu njenih knjig *Konec strpnosti* in *Lezbični aktivizem po korakih* (objavljeno v številki 27/28).

zagotovi čim večje število informacij. Anamarija Šporčič je povedala:

Včasih imamo koga, ki je velik strokovnjak na nekem področju, ampak se nam zdi, da ne bi znal tega podati na zanimiv način, in se potem odločimo za nekoga drugega. Še posebej pri intervjujih vedno razmišljam o tem, ali je ta človek primeren za to formo. Drugače pa, zanesljivost je na prvem mestu, pa tudi količina. Fino je, če na enem mestu dobiš čim več informacij, potem sicer lahko še drugod preverjaš, ampak večinoma uporabiš nekoga, ki velja za neko avtoriteto na tem področju. Zato se pogosto poslužujemo akademikov.

Ustvarjalci revije so izpostavili, da so mnenja strokovnjakov pomemben način boja proti homofobnim trditvam, ki se pojavljajo v javnosti, hkrati pa obravnavani temi zagotovijo strokoven, argumentiran diskurz, s tem pa tudi legitimnost zapisanega. Novinarji strokovnjake uporabljajo za izobraževanje, za potrjevanje in promocijo lastnih idej in za zavračanje idej nasprotnikov.

Kot je povedal Topolovec, so »viri lahko tudi sredstva opolnomočenja«, zato pogosto izbirajo sogovornike, ki so »podporni oziroma imajo kritičen pogled na homofobno družbo.« V skladu s tem novinarji zavračajo vire informaciji, ki ne spoštujejo človekovih pravic (tako homoseksualcev kot drugih marginaliziranih skupin) in imajo homofobna načela. Tudi na podlagi lastnih izkušenj (sodelovanje v razpravah o družinskem zakoniku) zavračajo *pro et contra* koncept. Kot je povedal Kuhar, je namreč »pomembno, da Narobe ne postane oder za nekoga, da širi svoje nestrpne ideje, do LGBT in tudi do vseh drugih manjšin«, zato nasprotnike LGBT skupnosti sicer vključujejo, »ampak jih nikoli nismo klicali za intervjuje, delali smo jih kot analizo«. Izjema so bili objavljeni odgovori politikov pred volitvam, ko so novinarji objavili tudi njihove nestrpne odgovore.

Vsi intervjuvanci zavračajo konvencijo objektivnosti v reviji Narobe, ob tem pa poudarjajo, da namen revije ni soočenje mnenj nasprotnih strani, saj to vodi v reproduciranje skrajnih mnenj v javnosti, ampak opolnomočenje skupnosti.²² Kot je povedal Topolovec: »Revija Narobe

²² Novinarji konvencijo objektivnosti zavračajo v celoti, tudi v prevladujočih medijih, izjema je Anamarija Šporčič, ki je povedala: »Načeloma se mi uravnoteženost medijev ne zdi slaba stvar, obe strani zaslužita enakopravno reprezentacijo. Narobe pa je tako specifičen medij, ki obravnava teme, ki so zelo povezane z določenim političnim spektrom in bilo bi zelo neproduktivno, če bi se mi pretirano ukvarjali z nasprotno stranjo /.../«

zagovarja LGBT skupnost, zagovarja boj te skupnosti za enakopravnost, za pravice, promovira kulturo LGBT skupnosti in v tem smislu so tudi članki. S tega vidika pač ni objektivnega pogleda.« Ob tem intervjuvanci poudarjajo, da se človekovih pravic ne prevprašuje in jih je nemogoče uravnovežiti z mnenji nasprotnikov, saj »imamo temelje naše civilizacije in o teh temeljih se pač ne razpravlja, pa čeprav se to sliši dogmatično« (Eva Gračanin). V primeru novic, ki poročajo o homofobnih izjavah ali pa kršenju človekovih pravic, novinarji, tudi znotraj sicer informativnih žanrov, dodajo svoj komentar. Kot je povedal Kuhar, tega kot urednik nikoli ni omejeval, Šporčič pa je dodala, da ti komentarji ne predstavljajo stališča revije, ampak vedno stališče avtorja. Razlog za komentarje novinarjev je predvsem zagovarjanje človekovih pravic: »Kot novinarju revije Narobe so tvoja načela jasna, seveda nimamo homogenega pogleda na zadevo, ampak kakršnikoli homofobični, sovražni pogledi niso sprejemljivi. Če tematika to naslavlja, je pričakovano, da bo tudi nek kritičen vidik. /.../ Tukaj se novinar mora postaviti na stran človekovih pravic, vključenosti v skupnost,« je povedal Topolovec, Šporčič je na tem mestu hkrati izpostavila, da na podlagi lastnih izkušenj negativne retorike in homofobije novinarji Narobe »čutimo potrebo po tem, da se odzovemo, ker se čutimo osebno napadeni«. Osebni vidik se kaže tudi v prepletanju funkcij, novinarji revije Narobe se znotraj svojih besedil pogosto pojavljajo tudi kot viri informacij. Novinarji namreč izhajajo tudi iz osebnih izkušenj in v nekaterih primerih akademskega znanja, kot člani LGBT skupnosti pa teme obravnavajo na ravni osebne vpletenosti.

Novinarji se pri pisanju najprej zanašajo na svoje znanje oziroma delajo »od znotraj navzven«, kot je povedal Kuhar, saj sebe razumejo »kot eksperte na tem področju«. Uredništvo sestavljajo aktivisti na LGBT področju, nekateri člani so se s LGBT temami poglobljeno ukvarjali tudi v okviru akademskih raziskav ali pa pri delu za nevladne LGBT organizacije. Njihovo znanje na tem področju se v besedilu kaže tudi v trditvah, ki po našem mnenju niso del splošnega znanja, vendar nimajo pripisanega vira informacij. Eva Gračanin je povedala: »Včasih se ujamem v zanko, da je meni nekaj splošno znano, pa v bistvu ni. Ampak jaz imam to v glavi, ker sem tako vpletena v to temo, da se mi zdi, da je to splošno znano in to zapišem. Šele ko je natisnjeno, ugotovim, da to ni nekaj, kar bi lahko bilo tam brez vira.«

Viri informacij, predvsem strokovnjaki in LGBT aktivisti iz tujine, znotraj revije prevzamejo tudi novinarsko funkcijo in v celoti napišejo besedilo za revijo. Novinarji revije Narobe bi njihove

besede lahko povzeli in preoblikovali v novinarsko besedilo, vendar v teh primerih vir informacij prevzame vlogo novinarja, kar je posledica pomanjkanja časa novinarjev, hkrati pa tudi želja po strokovni predstavitvi (še ne obravnavane) teme (Anamarija Šporčič). Eva Gračanin je ob tem poudarila: »To vedenje je treba potem razširiti med ljudi, ker se s tem razbijajo predsodki, stereotipi. Ustvarja se neko telo argumentov, ki potem pomagajo pri razvoju družbe.«

Ker je izbor virov informacij odvisen tudi od rutinizacije novinarskega dela, smo novinarje vprašali, kateri zunanji dejavnik omejujejo njihovo delo. Izpostavili so predvsem pomanjkanje časa, Anamarija Šporčič pa je izpostavila tudi finančne omejitve: »To ni naše primarno delo, s katerim bi se preživljali, zato je treba delo za Narobe včasih odriniti na stran in delati druge stvari. To je mogoče moteče; če bi imeli več časa, več resursov ... tudi finančno meni ne morejo plačati karte za Ameriko, da grem z nekom posneti intervju, ampak delam intervjuje, ko sem sama v tujini.«

6 Diskusija

Analiza revije Narobe je pokazala, da gre za alternativni medij, ki svojo alternativnost kaže tako z vsebino, ki je v prevladujočih medijih potisnjena ob rob, kot tudi z alternativnimi modeli produkcije, ki so bolj »demokratični« in »participatorni« ter »organizirani horizontalno« in ne hierarhično (Dowmunt 2007, 3). Uredništvo revije Narobe deluje na podlagi demokratičnega odločanja in enakopravnosti med člani. Njihovo organizacijo bi lahko povzeli z besedami Pajnikove (2010, 44), saj je »nehierarhična, kolektivistično-demokratična in nekomercialna«.

Delo novinarjev revije Narobe bi lahko opredelili kot »alternativno novinarstvo« (Atton in Hammilton 2008). Namen ustvarjalcev revije Narobe ni zgolj »slepo uporništvo« prevladujočim medijem (Pajnik 2010, 45), gre za premišljeno produkcijo medijskih vsebin v skladu in v nasprotju s profesionalnimi novinarskimi praksami, odvisno od želenega učinka. Novinarstvo ustvarjalcev Narobe od novinarskih norm namreč ne odstopa zaradi neznanja piscev, ampak načrtno »prevprašuje pravila in rutine normaliziranih in profesionalnih novinarskih praks« (Atton 2009, 270). Znotraj tem, ki so večinoma vezane na LGBT skupnost in so v prevladujočih medijih praviloma obrobne (Kuhar 2003), novinarji Narobe v skladu z ugotovitvami Attona (2003, 267), dajejo prednost novinarstvu, ki je tesno povezano z družbeno odgovornostjo, konvencijo objektivnosti pa nadomeščajo z odkritim zagovorništvom.

6.1 Motivi za alternativno produkcijo revije Narobe

Poglobljeni intervjuji z novinarji revije Narobe so pokazali, da so osrednji motivi za alternativno produkcijo revije Narobe skladni z našimi teoretskimi okviri. Intervjuvani novinarji revijo Narobe ustvarjajo, da bi zagotovili dostop do medijev določeni skupini in to pod njenimi pogoji, kot je cilj ustvarjalcev alternativnih medijev opredelil Atton (2002).²³

Motiv za ustvarjanje revije Narobe ni dobiček, ampak želja po delovanju v dobro LGBT skupnosti, po sodelovanju pri njenem opolnomočenju. V središču je boj za človekove pravice (ne

²³ Ta motiv v primeru revije Narobe izvira predvsem iz pomanjkanja LGBT medija in pomanjkanja LGBT tem v množičnih medijih, medijska reprezentacija LGBT skupnosti pa je manj problematična. Kot Alwood (1996) in Sanderson (1995), tudi intervjuvanci opažajo pozitivne spremembe v odnosu medijev do homoseksualnosti. Vendar prav tako kot Alwood (1996) izpostavljajo problematičnost *pro et contra* oblike. Kuhar pa v literaturi izpostavlja še heteronormativnost medijev (Kuhar 2003; Švab in Kuhar 2005).

le za pravice LGBT skupnosti, ampak tudi drugih marginaliziranih skupin), kar sovпада s Traberjevo (Traber v Atton 2002, 16) trditvijo, da si alternativni mediji prizadevajo za bolj pravično družbo, v kateri posameznik ni reducirán na objekt medijev in političnih elit.

Redukciji na objekt medijev in političnih elit se ustvarjalci revije Narobe aktivno upirajo in svoj medij uporabljajo kot orodje upora, kar je eden izmed pomembnih motivov za njegovo ustvarjanje. Če so množični mediji eden najučinkovitejših sistemov vplivanja (Splichal 2005, 337) in jih elite potrebujejo za »izvrševanje in legitimiranje svoje moči« (Poler Kovačič 2004a, 37), so ustvarjalci revije Narobe ustvarili svoj sistem vplivanja za izvrševanje in legitimiranje svojih ciljev, družbene elite pa so uporabljene kot sredstvo za doseg te ciljev (o tem bomo obširneje pisali v prihajajočem poglavju, ki se nanaša na vire informacij). Skladno s trditvijo Pajnikove (2010, 44), se ustvarjalci revije Narobe »upirajo marginalizaciji« in sicer na več načinov. Revijo uporabljajo kot orodje za zavračanje homofobnih stališč in kot orodje političnega pritiska. Tudi jezik, ki je lahko učinkovito orodje za segregacijo in izključevanje manjšin (Van Dijk 2000), v primeru revije Narobe postane sredstvo samoopredelitve. Z zgodovinsko marginalizirajočimi in izključujočimi silami (Rodriguez 2001) se ustvarjalci revije Narobe soočajo s pomočjo popisovanja lastne zgodovine.

Razmerja moči niso fiksna (Rodriguez 2001; Schlessinger in Tumber 2008) in v skladu s teorijo (Atton 2002; Atton in Hamilton 2008) želijo ustvarjalci revije Narobe razmerja moči v medijih z zgoraj opisanimi mehanizmi prerazporediti. S svojim delom želijo spremeniti meje »legitimne javne razprave« (Splichal 2005) in LGBT teme uveljaviti kot teme vredne medijske obravnave. Da bi dosegli legitimnost v javnosti, se novinarji zanašajo na strokovno in poglobljeno obravnavo tem. Ustvarjalci revije Narobe so tako komunikacijsko dilemo (Manning 2001) razrešili na svojevrsten način. Ohranili so kompleksnost tem in si prav z njihovo poglobljeno obravnavo skušajo zagotoviti legitimnost v javnosti. Da bi preverili uspešnost te strategije in ugotovili obseg vpliva revije Narobe, bi bile potrebne dodatne raziskave, vendar bi raziskovalci morali upoštevati, da moč alternativnih medijev ni v prevladi, ampak v postopnih premikih in vsaka posamezna alternativna medijska produkcija na svoj način pripomore k oblikovanju novih pozicij moči (Rodriguez 2001).

Prav tako smo mnenja, da vsaka posamezna alternativna produkcija znotraj osrednjih motivov, ki smo jih opredelili v teoretičnem delu, vključuje svoje motive za ustvarjanje medija. Na tem mestu se vračamo k pomisleku Attona (2008, 33), da »mislimo, da vemo«, kakšni so motivi ustvarjalcev alternativnih medijev. Intervjuji so namreč pokazali kompleksno sestavo motivov za ustvarjanje revije, saj smo znotraj osrednjih motivov, ki so skupni širšemu krogu alternativnih medijev, razkrili konkretne motive, ki so intervjuvance spodbudili k produkciji. Na primer v okviru opolnomočenja, želja po soustvarjanju jezika in želja po ustvarjanju medija, ki se ne skriva in ga ni sram, kar so avtorji dokazali s podpisi, s polnimi imeni in priimki. Zaradi pomanjkanja zapisov LGBT zgodovine v Sloveniji je bil eden izmed motivov tudi arhiviranje pomembnih dogodkov za LGBT skupnost, na vzpostavitev medija je pomembno vplivalo prenehanje izhajanja revije Revolver. Sestava teh konkretnih motivov je odvisna od skupine, ki ji je medij namenjen, in od posameznikov, ki revijo ustvarjajo. Ko razkrijemo tudi te motive lahko zaključimo, da vemo, zakaj ustvarjalci počno, kar počno.²⁴ Drugi del diskusije pa bomo namenili pregledu ugotovitev, kako ustvarjalci to počno oziroma natančneje, kaj počno na področju virov informacij.

6.2 Viri informacij v reviji Narobe

Z analizo virov informacij smo ugotovili, da v reviji Narobe prevladujejo uradni viri informacij, znotraj uradnih pa vplivni uradni viri. Izbor virov je tako na prvi pogled enak izboru v prevladujočih medijih, kjer prevladujejo uradni viri informacij oziroma nosilci družbene, politične in ekonomske moči (Poler Kovačič 2004a), ki smo jih kategorizirali kot vplivne uradne vire. To ni v skladu s teorijo alternativnih medijev, ki predvideva, da alternativni mediji ne dajejo prednosti uradnim virom informacij, ampak »običajnim ljudem« oziroma tistim, ki v množičnih medijih nimajo glasu (Atton 2008; Atton in Hamilton 2008).²⁵ Ob tem je treba izpostaviti, da je ločevanje na uradne vire in »običajne glasove« znotraj teorije o alternativnih medijih problematično. Atton in Wickenden (2005) ga problematizirata v skladu z »neobičajnostjo« običajnih glasov in poudarjata, da se znotraj »običajnih« glasov oblikuje hierarhična delitev, ki deluje po principih prevladujočih medijev, in znotraj »običajnih« glasov preferira tiste, ki so

²⁴ Podčrtala Ana Štravs.

²⁵ Ob tem ne izključujemo možnosti, da revija Narobe v primerjavi z množičnimi mediji vključuje več neuradnih virov informacij, vendar bi bila za potrditev te možnosti potrebna primerjalna analiza.

vršilci neobičajnih dejanj (na primer aktivisti, protestniki).²⁶ Mi dodajamo, da je problematična tudi sama delitev na »običajne« in »elitne«, kot sta jih delila Atton in Wickenden (2005) oziroma neuradne in uradne, kot smo jih delili mi.

V primeru revije Narobe dejstvo, da glas ni dan neuradnim virom informacij, ne pomeni, da ni dan tistim, ki ga v množičnih medijih nimajo. Po podatkih opravljene analize v reviji Narobe med vplivnimi uradnimi viri informacij prevladujejo kulturniki, vendar se večina teh kulturnikov redko oziroma sploh ne pojavlja v množičnih medijih, saj so njihova dela vezana predvsem na LGBT tematiko. Ker je homoseksualnost v slovenskih medijih obrobna tema (Kuhar 2003), kar so (več kot desetletje po Kuharjevi raziskavi) izpostavili intervjuvanci, tudi predstavniki LGBT organizacij (drugi najpogostejši vir med ostalimi uradnimi viri, ki govorijo po funkciji) niso pogost vir množičnih medijev. Najpogostejši med ostalimi uradnimi viri, ki govorijo po funkciji, so novinarji revije Narobe. S svojim delom dajejo glas LGBT skupnosti in govorijo v imenu članov, ki se niso pripravljene medijsko izpostavljati. Znotraj revije Narobe se torej pojavljajo uradni viri informacij, vendar gre za uradne vire informacij, ki se v prevladujočih medijih ne pojavljajo pogosto.

Preden nadaljujemo z diskusijo o izboru virov v reviji Narobe, naj opozorimo, da na ravni analize na razporeditev virov informacij vpliva tudi nekonsistentnost pri pripisovanju virov. Novinarji, zaradi pridobljenega znanja o LGBT temah, trditvam, ki niso del splošnega znanja, včasih ne pripišejo vira informacij, vendar glede na pojavnost to ni imelo pomembnejšega vpliva na rezultate.

Pomemben vpliv na razporeditev virov informacij pa imajo teme, ki se pojavljajo v reviji Narobe, in želje novinarjev po njihovi poglobljeni obravnavi. Narobe bralce izobražuje na področju zakonodaje, pravic, zdravja, jezika in se v želji po strokovni obravnavi obrača na uradne strokovne vire. Sami so sicer »eksperti« na področju LGBT, vendar se pri zagotavljanju širšega konteksta ali pa strokovnih informacij obračajo na strokovnjake oziroma v določenih primerih ti prevzamejo novinarsko funkcijo in v celoti napišejo besedilo.

²⁶ Delitev na običajne (*Ordinary*) in elitne (*Elite*) vire Attona in Wickenden (2005) sicer ni v celoti primerljiva z našo, saj avtorja pisce zgodb *SchNews* in druge alternativne medije uvrščata med običajne vire, medtem ko smo mi novinarje revije Narobe in novinarje drugih medijev umestili med uradne vire informacij.

Na področju tem je treba poudariti, da novinarji revije Narobe prav tako izbirajo med številnimi možnostmi in se za določeno temo odločijo na podlagi kriterija pomembnosti, ki ga, kot pravi Erjavčeva (1999, 54), ne moremo obravnavati izolirano, ampak v odnosu do česa drugega. V primeru revije Narobe je kriterij pomembnosti enačen s pomembnostjo za skupnost in novinarji z iskanjem dogodkov, ki so vredni obravnave, določajo tudi ljudi, ki so vredni spregovoriti o teh dogodkih.

Pomemben del virov informacij v reviji Narobe predstavljajo politiki in akademiki, ki imajo privilegiran položaj v prevladujočih medijih (Poler Kovačič 2004a) in so hkrati tisti, ki v javnem diskurzu opredeljujejo družbenopolitične teme. Novinarji se s temami v reviji Narobe odzivajo na družbenopolitična dogajanja in opredeljujejo njihove posledice za LGBT skupnost. Pri tem se pogosto nanašajo na prevladujoče medije, znotraj katerih so viri, ki zasedajo uradne položaje oblasti in odgovornosti, bolj zaželeni, saj so domnevno bolj zaupanja vredni in prepričljivejši (Gans 2008). Kot smo ugotovili s poglobljenimi intervjuji, tudi novinarji Narobe uradnim virom informacij pripisujejo večjo stopnjo kredibilnosti v javnem diskurzu, pomembno pa je, da to moč novinarji revije uporabljajo v svoje namene. S pomočjo virov informacij bijejo »boj za pomen« (Bailey in drugi 2008, 16–17), predvsem pri naturalizaciji univerzalnosti človekovih pravic.

Uporaba uradnih virov informacij v reviji Narobe poteka na dva način. Pogojena je s potrjevanjem stališč novinarjev in z zavračanjem homofobnih stališč, ki se pojavljajo v javnem diskurzu. Novinarji vire informacij uporabljajo kot »sredstvo opolnomočenja« in v skladu s tem izbirajo vire informacij, ki zagotavljajo podporo skupnosti. Ta podpora je legitimirana z uradnim statusom vira informacij in ima prav zaradi tega statusa večjo moč v diskurzu. Hkrati novinarji izključujejo vire s homofobnimi načeli oziroma jih samo povzemajo in negativno zaznamujejo s poimenovanji, s čimer pa jim jemljejo diskurzivno moč.

Novinarji revije Narobe »hierarhije dostopa« (Atton 2002), ki velja za prevladujoče medije, niso izzvali s spreminjanjem same hierarhične razporeditve virov (s preferiranjem »običajnih« glasov), spremenili pa so njeno sestavo, saj znotraj ustaljenih kategorij uporabljajo uradne vire, ki do prevladujočih medijev nimajo dostopa (primer kulturnikov), hkrati pa uporabljajo predvsem vire, ki potrjujejo njihove vrednote. Tako kot v raziskavi Attona in Wickenden (2005) so novinarji revije Narobe določenim glasovom omejili ali pa onemogočili dostop, drugim pa ga zagotovili in ustvarili svojo elito, ki pa jo v našem primeru sestavljajo predvsem uradni viri. Ti reviji Narobe

zagotavljajo kredibilnost in legitimnost tudi izven LGBT skupnosti in ji omogočajo, da se revija uporablja kot orodje za doseg ciljev, ki so jih našli intervjuvani novinarji (zavračanje homofobnih stališč, popis zgodovine, političen pritisk, ustvarjanje jezika). Novinarje revije Narobe in novinarje SchNews, ki sta jih raziskovala Atton in Wickenden (2005), pa kljub temu povezuje ključna značilnost alternativnih medijev. Alternativne medije namreč zaznamuje njihov »izrazito pristranski karakter« (Atton in Hamilton 2008, 86), kar so potrdili tudi intervjuvani novinarji.

V skladu s teorijo (Atton in Hammilton 2008) želijo novinarji revije Narobe s svojim delom izzvati koncept objektivnosti na etični in politični ravni. Koncept objektivnosti razlagajo predvsem na podlagi uravnoveženega poročanja, ki ga zavračajo, medtem ko druge sestavne dele objektivnega poročanja (Erjavec 1999; Poler Kovačič 2004a) namerno (ločitev dejstev od mnenj) in nenamerno (pripisovanje virov informacij) kršijo. Na politični ravni novinarji iz medijskega diskurza izključujejo svoje nasprotnike in s pomočjo podpornikov uveljavljajo svoje pomene. Na etični ravni pa ustvarjalci revije Narobe niso zavezani medijskim lastnikom in oglaševalcem, ampak skupnosti.²⁷ To se ne kaže le s tem, da članom te skupnosti dajejo prostor, kjer lahko izrazijo svoje mnenje, ampak tudi s pomočjo virov informacij, ki niso del te skupnosti, ustvarjajo vsebine, ki prispevajo k opolnomočenju LGBT skupnosti. Zavezanost skupnosti ima, tudi v primeru Narobe, za posledico posebno etiko reprezentacije, ki je ne pogojuje koncept objektivnosti, ampak pripadnost in zavezanost določeni skupnosti (Atton in Hamilton 2008, 87). Novinarska pristranskost je torej izbira, vendar to ne pomeni, da rutinizacija novinarskega procesa nima vpliva na izbor virov informacij v reviji Narobe. Poglobljeni intervjuji so pokazali, da je največja ovira novinarjev revije Narobe pomanjkanje časa, zato so novinarji revije Narobe prisiljeni rutinizirati svoje delo in vire informacij izbirajo v skladu z Gansovimi (2008) vzorci presojanja. Ob tem je treba izpostaviti, da je nabor primernih virov informacij zaradi specifičnosti medija omejen, potreba po rutinizaciji pa vodi v še bolj ozek krog primernih virov informacij. Na podlagi tega tudi novinarji revije Narobe izbirajo vire, ki so se v preteklosti že izkazali kot primerni viri, jim na podlagi predhodnih izkušenj zaupajo, lahko zagotovijo večje število

²⁷ Ob tem spomnimo, da Narobe sicer deluje v okviru Legebitre, vendar, kot je poudaril Kuhar, uredniški odbor določa vsebine. Določena zavezanost obstaja v primeru financiranja s sklada HIV/Aids preventive (tema je določena, vsebina besedil pa je prepuščena ustvarjalcem revije), vendar na tem mestu še vedno prevladuje skrb za skupnost, saj gre za njeno izobraževanje.

zanesljivih informacij in so jih sposobni jasno artikulirati, njihova funkcija pa povedanemu zagotavlja kredibilnost in legitimnost v družbi.

7 Sklep

Revija Narobe je medij marginalne družbene skupine, ki s svojim nehierarhičnim, demokratičnim in nekomercialnim delovanjem zadovoljuje potrebe skupnosti. Njeni novinarji prevprašujejo pravila in rutine profesionalnih medijskih praks in jih uporabljajo za doseganje svojih ciljev, spreminjanja razmerja moči v javnem diskurzu. Revija je torej alternativni mediji, del raziskovalnega področja, ki ga zaznamuje teoretska in terminološka raznolikost, v slovenskem prostoru pa hkrati tudi neraziskanost.

Teorija alternativnih medijev se osredotoča predvsem na raziskovanje politične vrednosti in demokratičnega potenciala alternativnih medijev, medtem ko področje alternativne medijske produkcije oziroma področje alternativnega novinarstva ostaja zapostavljeno (Atton 2009, 274). Namen našega raziskovanja je bil tako združiti dve pomembni vprašanji alternativne medijske produkcije: »zakaj ustvarjalci počno, kar počno« in »kaj pravzaprav počno in zakaj prav na tak način« (Atton 2009, 274). Zato smo na primeru revije Narobe želeli razkriti razloge za njeno produkcijo, na podlagi izbora virov informacij pa opredeliti, kako ta medijska produkcija deluje in kaj nanjo vpliva.

S poglobljenimi intervjuji smo ugotovili, da je poglavitni razlog za ustvarjanje revije Narobe delo za LGBT skupnost: za njen dostop do javnega diskurza, za njeno opolnomočenje, obveščanje, izobraževanje, za ustvarjanje medija, pisanega iz LGBT pozicije za LGBT skupnost.

Želja po zadovoljevanju potreb skupnosti ima neposreden vpliv na izbor virov informacij. Kot smo ugotovili s poglobljenimi intervjuji in KDA, novinarji revije Narobe izbirajo vire informacij, ki najbolj uspešno zadovoljujejo njihove cilje. Slednje bi lahko razdelili na skupnostne in novinarske. V okviru skupnostnih ciljev gre za zadovoljevanje osnovnega cilja, torej dela za LGBT skupnost, zato novinarji izbirajo vire informacij, ki so tej skupnosti naklonjeni, jo lahko izobrazijo na določenem področju ali pa lahko pomagajo pri njenem opolnomočenju. Viri, ki nasprotujejo univerzalnosti človekovih pravic in LGBT skupnosti, so večinoma izključeni iz diskurza. Ta pristranska uporaba virov novinarjev revije Narobe je značilna za alternativno novinarstvo (Atton in Hammilton 2008).

A čeprav alternativno novinarstvo prevprašuje profesionalne novinarske konvencije, se ne more izogniti novinarskemu cilju: pridobiti čim več primernih informacij od čim manj virov, hitro in enostavno (Gans 2008). Tudi novinarji revije Narobe se, predvsem zaradi časovnih pritiskov, ne morejo izogniti rutinizaciji svojega dela in vire informacij izbirajo v skladu z vzorci presojanja, ki jih je opredelil Gans (2008).

Pri raziskovanju smo ugotovili, da revija Narobe odstopa od teoretičnih okvirov alternativnih medijev. V reviji namreč prevladujejo uradni, znotraj te kategorije pa vplivni uradni viri informacij, kar je v nasprotju s teorijo, ki predvideva, da so alternativni medij prostor za »običajne glasove«. To lahko razložimo s heterogenostjo, ki zaznamuje alternativne medije in njihove izvajalce ter je ključna za razumevanje rezultatov te magistrske naloge. Krovni izraz, alternativni mediji, združuje raznolike medijske produkcije, ki so pogojene s skupnostmi, ki jim služijo, z novinarji, ki jih izdelujejo in z družbenim okoljem, znotraj katerega delujejo. V tej magistrski nalogi smo se osredotočili na alternativne medije marginaliziranih družbenih skupin, ki se med seboj prav tako lahko razlikujejo glede na skupino, ki ji pripadajo. Kljub raznolikosti pa jih druži temeljno načelo alternativnega medijskega ustvarjanja, zavezanost skupnosti, vendar različni alternativni mediji ta cilj dosejajo na različne načine.

V primeru revije Narobe je glavni cilj predvsem povezovanje in opolnomočenje skupnosti. Vendar, ker družba vpliva na diskurz in diskurz vpliva na družbo (Fairclough 1995, Richardson 2007), je pomembno tudi sooblikovanje in predrugačenje javnega diskurza o LGBT temah. Da bi to dosegli, novinarji revije Narobe uporabljajo vire informacij, ki imajo moč v javnem diskurzu, vendar ne zaradi konvencije novinarske objektivnosti, ampak zaradi zavračanja homofobnih in potrjevanje lastnih stališč. Podoba alternativnih medijev kot prostora, kjer se slišijo »običajni« glasovi, je ideal teorije alternativnih medijev. Alternativni mediji res zagotavljajo dostop do medijskega diskurza marginaliziranim skupinam, ne pa tudi vsem njenim članom. V primeru revije Narobe bi lahko dodali še, da zagotovijo dostop idejam skupine, ki pa niso nujno posredovane prek virov informacij, ki so del LGBT skupnosti. Moč in pomen virov alternativnih medijev tako ni v uradnih ali neuradnih, »elitnih« ali »običajnih« virih, ampak v tem, kako jih novinarji alternativnega medija uporabljajo za svoj namen.

8 Literatura

1. Alwood, Edward. 1996. *Straight news: gays, lesbians, and the new media*. New York: Columbia University Press.
2. Atton, Chris. 2002. *Alternative Media*. London: Sage Publications.
3. --- 2003. What is 'alternative' journalism? *Journalism* 4 (3): 267–272.
4. --- 2008. Bringing Alternative Media Practice to Theory: Media Power, Alternative Journalism and Production. V *Alternative media and the politics of resistance: Perspectives and challenges*, ur. Mojca Pajnik in John D. H. Downing, 31–48. Ljubljana: Mirovni inštitut.
5. --- 2009. Alternative and Citizen Journalism. V *The handbook of journalism studies*, ur. Karin Wahl-Jorgensen in Thomas Hanitzsch, 265–278. New York: Routledge.
6. --- in Emma Wickenden. 2005. Sourcing Routines and representation in Alternative Journalism: a case study approach. *Journalism Studies* 6 (3): 347–359.
7. --- in James Frederick Hamilton. 2008. *Alternative journalism*. Los Angeles: Sage.
8. Babič, Jasna. 2006. Kultura kamere: Video kot del političnega aktivizma. *Časopis za kritiko znanosti* 34 (226): 151–160.
9. Bailey Gaudes, Olga, Bart Cammaerts and Nico Carpentier. 2008. *Understanding Alternative Media*. Maidenhead: Open University Press.
10. Becker, Lee B. in Vlad, Tudor. 2009. News Organizations and Routines. V *The handbook of journalism studies*, ur. Karin Wahl-Jorgensen in Thomas Hanitzsch, 59–72. New York; London: Routledge.
11. Bennett, W. Lance. 1996. *News: the politics of illusion*. White Plains: Longman.
12. Berger, Arthur Asa. 2011. *Media and communication research methods: an introduction to qualitative and quantitative approaches*. Thousand Oaks: Sage.

13. Berkowitz, Daniel A. 2009. Reporters and Their Sources. V *The handbook of journalism studies*, ur. Karin Wahl-Jorgensen in Thomas Hanitzsch, 102–115. New York; London: Routledge.
14. Burns, Lynette Sheridan. 2002. *Understanding Journalism*. London; Thousand Oaks; New Delhi: Sage.
15. Carlson, Matt in Franklin, Bob. 2011. Introduction. V *Journalists, Sources and Credibility: New Perspectives*, ur. Matt Carlson in Bob Franklin, 1–15. New York; London: Routledge.
16. Cottle, Simon. 2000a. Rethinking News Access. *Journalism Studies* 1 (3): 427–448.
17. --- 2000b. Media research and Ethnic Minorities: Mapping the Field. V *Ethnic Minorities and the media: changing cultural boundaries*, ur. Simon Cottle, 1–30. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.
18. ---, ur. 2003. *News, public relations and power*. London; Thousand Oaks; New Delhi: Sage Publications.
19. Couldry, Nick in James Curran. 2003. The Paradox of Media Power. V *Contesting media power*, ur. Nick Couldry in James Curran, 3–15. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
20. Davis, Aeron. 2003. Public Relation and News Sources. V *News, public relations and power*, ur. Simon Cottle, 27–42. London; Thousand Oaks; New Delhi: Sage Publications.
21. Deacon, David, Michael Pickering, Peter Golding in Graham Murdock. 1999. *Researching Communications: a practical guide to methods in media and cultural analysis*. New York: Oxford University Press.
22. Downmunt, Tony. 2007. Introduction. V *The Alternative Media Handbook*, ur. Kate Coyer, Tony Downmunt in Fountain Alan. London; New York: Routledge.
23. Downing, John, 2003. Audiences and readers of alternative media: the absent lure of the virtually unknown. *Media, Culture and Society* 25 (5): 625–645.
24. --- Ali Mohammadi in Annabelle Sreberny Mohammadi. 1990. *Questioning the media: a critical introduction*. London: Sage.

25. ---, Tamara Villarreal Ford, Genève Gil in Laura Stein. 2001. *Radical media: Rebellious Communication and Social Movements*. Thousand Oaks; London; New Delhi: Sage.
26. *Društvo informacijski center Legebitra*. Dostopno prek: <http://www.drustvo-legebitra.si/> (3. marec 2013).
27. Erjavec, Karmen. 1998. *Koraki do kakovostnega novinarskega prispevka*. Ljubljana: Jutro.
28. --- 1999. *Novinarska kakovost*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
29. --- 2011. Diskurzivni boj v slovenskih medijih: novinarska reprezentacija gensko spremenjenih organizmov. *Družboslovne razprave* 27 (68): 44–61.
30. --- 2012. Novinarsko opredeljevanje in razumevanje sovražnega govora. *Teorija in praksa* 49 (1): 95–111.
31. ---, Sandra B. Hrvat in Barbara Kelbl. 2000. *Mi o Romih: Diskriminatorški diskurz v medijih v Sloveniji*. Ljubljana: Open Society Institute-Slovenia.
32. --- in Melita Poler Kovačič. 2007. *Kritična diskurzivna analiza novinarskih prispevkov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
33. Fairclough, Norman. 1995. *Media discourse*. London: E. Arnold.
34. Gans, Herbert J. 2008. Deciding what's news. V *Journalism: Volume 2*, ur. Howard Tumber, 311–324. London; New York: Routledge.
35. Gitlin, Todd. 1999. The Whole World is Watching (Excerpt). V *News: a reader*, ur. Howard Tumber, 267–279. Oxford; New York: Oxford University Press.
36. Gross, Larry. 1998. Minorities, Majorities and the Media. V *Media, Rituals and Identity*, ur. Tamar Liebes in Curran James, 87–102. London; New York: Routledge.
37. Guion, A. Lisa, David C. Diehl in Debra McDonald. 2006. *Conducting an In-depth Interview*. Dostopno prek: <http://edis.ifas.ufl.edu/fy393> (16. april 2014).

38. Hadl, Gabriele in Jo Dongwon. 2008. New Approaches to Our Media: General Challenges and the Korean Case. V *Alternative media and the politics of resistance: Perspectives and challenges*, ur. Mojca Pajnik in John D. H. Downing, 81–110. Ljubljana: Mirovni inštitut.
39. Hall, Stuart, Chas Critcher, Tony Jefferson, John Clarke in Brian Roberts. 2008. The social production of news. V *Journalism: Volume 2*, ur. Howard Tumber, 325–349. London; New York: Routledge.
40. Harcup, Tony. 2003. The unspoken – said: The journalism of alternative media. *Journalism* 4 (3): 356–376.
41. --- 2005. *Journalism: Principles and Practice*. London; Thousand Oaks; New Delhi: Sage Publications.
42. Hughson, John in Marcus Free. 2011. Football's 'coming out': Soccer and Homophobia in England's Tabloid Press. *Sport, Media and Journalism* 140: 117-125.
43. Košir, Manca. 1988. *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
44. --- 2003. *Surovi čas medijev*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
45. --- in Mitja Čepič. 2004. Kdo govori v intervjujih slovenskega tiska? V *Poti slovenskega novinarstva - danes in jutri: znanstveni zbornik ob 40. obletnici študija novinarstva na Slovenskem*, ur. Melita Poler Kovačič, Monika Kalin Golob, 35–54. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
46. Kuhar, Roman. 2003. *Medijska podoba homoseksualnosti: Analiza slovenskih tiskanih medijev od 1970 do 2000*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
47. --- 2006. Manjšine v medijih: kritična in diskurzivna analiza. V *Mediji za državljane*, ur. Brankica Petković, 119–167. Ljubljana: Mirovni inštitut.
48. --- 2009a. *Na križiščih diskriminacije: večplastna in intersekcijska diskriminacija*. Ljubljana: Mirovni inštitut.

49. --- 2009b. V imenu družine potvarjajo podatke. *Medijska preža* 36. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/36/reprezentacije/#4> (4. Maj 2013).
50. ---, Neža Kogovšek Šalamon, Živa Humer in Simon Maljevac. 2011. *Obrazi homofobije*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
51. Laban, Vesna. 2004. Razvidnost virov informacij v televizijskih novinarskih besedilih. V *Poti slovenskega novinarstva - danes in jutri: znanstveni zbornik ob 40. obletnici študija novinarstva na Slovenskem*, ur. Melita Poler Kovačič, Monika Kalin Golob, 203–232. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
52. Landau, Jamie. 2009. Straightening out (the Politics of) Same-Sex Parenting: Representing Gay Families in US Print News Stories and Photographs. *Critical Studies in Media Communication* 26 (1): 80–100.
53. Lippmann, Walter. 1999. *Javno mnenje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
54. Manning, Paul. 2001. *News and news sources: a critical introduction*. London; Thousand Oaks; New Delhi: Sage.
55. Mouffe, Chantal. 2005. *On the Political*. London, New York: Routledge.
56. Pajnik, Mojca. 2006a. Utopije javnih medijev: k potencialom alternativnih medijev. *Časopis za kritiko znanosti* 34 (226): 170–181.
57. --- 2006b. Alternativni mediji. *Časopis za kritiko znanosti* 34 (226): 149–150.
58. --- 2010. Konceptualizacija alternativnih medijev: o pomenih alternativnega. *Teorija in praksa* 47 (1): 41–58.
59. --- in John D. H. Downing. 2008. Introduction: The Challenges of "Nano-media". V *Alternative media and the politics of resistance: Perspectives and challenges*, ur. Mojca Pajnik in John D. H. Downing, 7–16. Ljubljana: Mirovni inštitut.
60. Pielužek, Marcin. 2012. "Gays", "Lesbians" and "Homosexuals": An image of "The Other" and communication functions in the internet comments. V *The horizon of Otherness*, ur. Nika Škof,

- 73–90. Gornja Radgona: A priori.
61. Poler Kovačič, Melita. 2004a. *Novinarska (iz)virnost: novinarji in njihovi viri v sodobni slovenski družbi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
62. --- 2004b. Novinarska rutina in (pre)moč uradnih virov informacij. *Teorija in praksa* 47 (3–4): 690–702.
63. --- in Igor Vobič. 2012. Poročanje o sovražnem govoru poslancev v luči novinarske (ne)objektivnosti. *Teorija in praksa* 49 (1): 131–148.
64. Reich, Zvi. 2011. Source Credibility as a Journalistic Work Tool. V *Journalists, Sources and Credibility: New Perspectives*, ur. Matt Carlson in Bob Franklin, 19–34. New York; London: Routledge.
65. Rener, Tanja. 2009. Homoseksualnost in šola: stališča študentk in študentov do obravnave homoseksualnosti pri pouku. *Sodobna pedagogika* 60 (4): 106–119.
66. *Revija Narobe*. Dostopno prek: www.narobe.si (23. maj 2014).
67. Richardson, John E. 2007. *Analysing Newspaper: An Approach from Critical Discourse Analysis*. Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
68. Rodriguez, Clemencia. 2001. *Fissures in the Mediascape: An International Study of Citizens' Media*. Cresskill: Hampton Press.
69. Ryfe, David Michael. 2006. Guest Editor's Introduction: New Institutionalism and the new. *Political Communication* 23 (2): 135–144.
70. Sanderson, Terry. 1995. *Mediawatch: Treatment of Male and Female Homosexuality in the British Media*. London; New York: Cassell.
71. Schlesinger Philip in Howard Tumber. 2008. News Sources and News media. V *Journalism: Volume 2*, ur. Howard Tumber, 334–349. London; New York: Routledge.
72. Schudson, Michael. 1999. *Discovering the News: A Social History of American Newspapers*. V

- News: a reader*, ur. Howard Tumber, 291–296. Oxford; New York: Oxford University Press.
73. --- 2003. *The Sociology of News*. New York: W. W. Norton & Company.
74. Sigal, Leon V. 1973. *Reporters and Officials*. Lexington: D. C. Heath and Company.
75. --- 2008. Channels and Sources of News. V *Journalism: Volume 2*, ur. Howard Tumber, 299–310. London; New York: Routledge.
76. Splichal, Slavko. 2005. *Javno mnenje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
77. Švab, Alenka in Roman Kuhar. 2005. *Neznosno udobje zasebnosti: vsakdanje življenje gejev in lezbijk*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
78. Tuchman, Gay. 1999. Objectivity as Strategic Ritual: An Examination of Newsmen's Notions of Objectivity. V *News: a reader*, ur. Howard Tumber, 297–307. Oxford; New York: Oxford University Press.
79. Tumber, Howard. 1999. Introduction to Part IV. V *News: a reader*, ur. Howard Tumber, 215–217. Oxford; New York: Oxford University Press.
80. Van Dijk, T. A. 2000. New(s) Racism: a discourse analytical approach. V *Ethnic Minorities and the media: changing cultural boundaries*, ur. Simon Cottle, 33–49. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.
81. --- 2001. Critical Discourse Analysis. V *The Handbook of Discourse Analysis*, ur. Deborah Schiffrin, Deborah Tannen in Heidi E. Hamilton, 352–371. Oxford: Blackwell Publishing.
82. --- 2009. News, Discourse, and Ideology. V *The handbook of journalism studies*, ur. Karin Wahl-Jorgensen in Thomas Hanitzsch, 191–204. New York: Routledge.
83. Weiss, Gilbert in Ruth Wodak, ur. 2003. *Critical discourse analysis: theory and interdisciplinary*. Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan.
84. Wolfsfeld, Gadi. 2004. The political contest model. V *News, public relations and power*, ur. Simon Cottle, 81–96. London; Thousand Oaks; New Delhi: Sage Publications.

Priloge

Priloga A: Intervju z Romanom Kuharjem

Koliko časa že delaš za Narobe?

Pri Narobe sem od samega začetka, jaz sem ga osnoval, no mislim, na Legebitri so mi dali možnost, da se začne neka nova revija in osnutek te revije sem jaz potem postavil. Je pa seveda res, da smo ves čas delovali, in še delujemo, kot uredništvo, v tem smislu, da jaz tehnično stvari peljem in držim skupino skupaj, ampak vsebinsko je pa to vedno dogovor. Ni tako, da bi jaz zdaj rekel, tako bomo in mi drugi sledijo.

To so omenili tudi drugi, da uredništvo nima hierarhične strukture.

Ne, pri takem časopisu je tudi ne more biti. Vsi, ki delujemo v uredništvu, delamo iz nekega lastnega veselja. Mislim, da je že to osnova za to, da med nami ne mora biti neke hierarhije. Imamo sicer formalno razdeljeno, da sem jaz urednik, da smo lahko prijavi revijo in vse te zadeve in res je, da sem jaz tisti, ki skliče sestanek. Nekatero božam, druge pa brcam, da dobim tekste. Nimam pa pozicije, da nekoga zaposlim, odpustim, skratka, tukaj ni teh razmerij moči.

Katere teme pokrivaš?

Kot urednik sem deklica za vse. Zelo pogosto sem pokrival luknje. Mi imamo sestanek za številko ampak potem je dolg proces, da številka nastane. Vsi smo zaposleni, ne delamo tako hitro, kot bi pri pravem časopisu. Vmes se stvari spreminjajo, dogajajo in pogosto potem jaz pokrijem ali pa dopolnim kakšno stvar, nimam neke stalne teme, ki jo pokrivam. Vsega sem se loteval. Seveda pa so mi bližje teme, ki so povezane z mojimi študijami, sociologijo. V kulturo se res nisem vmešaval, ampak bolj teme kot so homofobija in podobne zadeve.

Kakšni so bili razlogi za začetek ustvarjanja revije?

Razlogi so bili najprej zelo intimni, v tem smislu, da sem imel v glavi romantično predstavo o tem, kako fino bi bilo delati gejevski in lezbični časopis. Ta predstava izhaja iz moje izkušnje branja in kupovanja revije Revolver v devetdesetih. Izšel je trikrat, štirikrat na leto, podobno kot Narobe in jaz sem komaj čakal te mesece, da sem ga kupil, tekel domov, ga skrtil pod posteljo in ga bral na skrivaj ob večerih. Mislil sem, da bom to izkušnjo iz devetdesetih lahko vrnil, pa ni

šlo. Šlo je tudi za mojo afiniteto do novinarskega dela. Skratka neka želja, da bi naredili revijo, ki bi zapolnila to luknjo, ki je nastala, ko Revolver ni več izhajal. Zelo hitro, že pri prvi številki, sem ugotovil, da so te moje romantične ideje samo ideje. Da je minilo 15 let, da se je tehnologija spremenila in da je bil Revolver meni bolj ali manj edini vir informacij o homoseksualnosti, ki sem jih jaz zaradi sebe potreboval. Danes pa mladi in seveda vsi ostali te informacije lahko dobijo zelo enostavno, prek interneta, tako da ta revija ni mogla opravljati te funkcije. Smo pa kljub temu odkrili druge prazne prostore, v smislu resnega poročanja o LGBT temah doma in v tujini. Čeprav je res, da o tem danes poročajo tudi mainstream mediji, ampak na nek svoj način. Mi smo tu zagotovo našli nek prostor, kjer smo lahko zavestno šli preko nekih meril uravnoveženosti in domnevne objektivnosti, do česar smo vsi kritični. Pisali smo z naše pozicije, za naše ljudi. To je bilo izhodišče. To je bila moja želja, ki mi jo je Legebitra omogočila. Oni so ravno prenehali z izdajanjem Legebitrinih oznanil, kar je bil bolj bilten tega društva, Lesbo takrat tudi ni več izhajal, ni bilo nekega medija.

Koliko pa so mediji, glede na to, da si tudi avtor raziskave o medijskih reprezentacijah homoseksualnosti, vplivali na vzpostavitev Narobe?

Na samo vzpostavitev ni bilo direktnega vpliva, je pa zagotovo ta raziskava, v smislu kakšne so reprezentacije, bila pomembna, da sem vedel, kaj ne smemo početi. Ena stvar, ki smo jo dorekli v začetku je bila brez body fašizma, v tem smisli, da nočemo delati neke flashy revije, kot jih imajo v tujini, Gay Times in podobno. Tam so lepi fantje, brez pretirane obleke. Druga stvar, ki nam ni najbolje uspela, pa je bilo to ravnotežje, ne pisati samo z vidika gejev, ampak čim širše. Sicer pa raziskava ni imela vpliva.

Kaj pa sami mediji? Je njihovo poročanje vplivalo na željo po ustvarjanju Narobe?

To pa zagotovo. Tudi sam sem pogrešal, da bi imel svoj časopis. Tisto, kar sem lahko dobil v mainstream medijih, so bile, čeprav se je to zdaj malo spremenilo, zanimivosti iz sveta in te rubrike verjeli ali ne. Ni bilo pa ničesar bolj poglobljenega. To se je sicer spremenilo z družinskim zakonikom in z vsem tem. Ampak celotni mainstream mediji so heteronormativni in pisani z neke pozicije heteroseksualnega bralca, v kolikor se tega zavedajo ali ne. In tisto, kar smo mi tukaj zavestno delali, je bilo pisanje s pozicije homoseksualnega bralca in smo na ta način naslavljali tudi naše občinstvo.

Komu je revija namenjena in kaj jim želi sporočiti?

Ko smo postavljali in se odločili za ime, je bilo to vprašanje zelo pomembno. V smislu, koliko z imenom povedati, kakšna je ta revija. Lahko bi dali reviji ime Gej. Narobe v tem smislu ni tako jasn naziv, z naslova ni jasno, komu je ta revija namenjen. Mi smo primarno štartali na LGBT populacijo. Ko sem pisal tekste, nisem nikoli imel pred očmi bralca, ki ni LGBT. Očitno so bili ti teksti zanimivi tudi širše, preko LGBT, ampak zagotovo smo zelo identitetno štartali na LGBT.

S kakšnim namenom?

Z namenom zapolniti te vrzeli, ki so obstajale v mainstream medijih. Bolj poglobljeno obravnavanje nekih določenih tem, ki za manisteram medije niso zanimive. Tam so zanimive recimo poroke, mi pa smo pisali tudi o medvedji subkulturi. O tem ne bo nihče poročal v mainstream medijih. To kvečjemu lahko pade v rubrike vrtimo globus, ali pa zanimivosti iz sveta. Drugi del pa je bilo pisanje o nas, z naše lastne pozicije. Ustvariti ne nujno drugi, ali pa nasprotni pogled, ampak tudi tretji, četrti in tako naprej. To smo poskušali zapolniti in to so bili ključni razlogi.

Sama revija je dokaj strokovno zastavljena. V njej so besedila, ki sledijo navodilom za pisanje strokovnih člankov. To ni lahkotna revija. Zakaj?

To niso bile neke zavestne odločitve. Osnovna struktura je bila zagotovo postavljena, ampak to, da pišemo, tako kot pišemo, je odraz uredništva, naše izobrazbe, našega pogleda na temo, našega poznavanja te teme. Vsi imamo fakultetno izobrazbo in višjo in tako naprej. Mislim, da je to odraz te skupine ljudi, pa tudi tega, da sem jaz izbiral to skupino in sem izbiral take, za katere sem imel občutek, da z njimi lahko delam in da podobno razmišljajo. V uredništvu nikoli nismo imeli razprave, joj Madona je izdala nov album, zdaj moramo pa celo številko posvetiti temu, ker nimamo afinitete do tega. Ne me napačno razumeti, smo tudi o tem poročali, ampak vsi smo zelo politični in v tem smislu je revija nastala taka kot je. Je pa res, ko sem sprejel to nalogo, sem postavi pogoj, da ne bom delal biltena neke organizacije, ki bo to organizacijo povzdigoval in hvalil njihove projekte, ampak, da bo to revija, ki bo popolnoma izven te organizacije in bo pokrivala LGBT sceno. Mislim, da je revija nastala taka kot je, ker so mi dali proste roke in smo na začetku postavili jasno mejo. To je Narobe, mi smo uredniški odbor in mi določamo vsebine,

nihče drug. Seveda od Legebitre dobivamo tudi informacije, ni pa to revija Legebitre.

Je Narobe tudi odgovor na dogajanje v družbi, zapise v medijih?

Zagotovo. Tisto, kar je bilo meni fascinantno, je, da ni bilo enega sestanka, na katerem bi bili brez idej. V času družinskega zakonika so dogajanja tako diktirala vsebino, da preprosto ni bilo prostora za druge stvari. Jaz sem se bal, tudi opozarjali so me na to, da za tri, štiri številke že zbereš, potem se pa ustavi. Ampak ne, vedno so bile neke nove teme. Kar se tiče medijev, ker je revija Narobe smo si privoščili vse, lahko smo delali po pravilih, ko pa nismo delali po pravilih, smo pa reki, to je zato ker je revija Narobe. Rubrike so se pojavljale in izginevale in nismo za vsako ceno v vsaki reviji imeli vsako rubriko. Imeli smo rubriko Medijašit, kjer smo se odzivali na homofobne in podobne izjave, ki so bile v medijih. Čeprav smo potem s tem malo nehali, deloma zato, ker je Medijska preža pokrila veliko hatespeacha, deloma zato, ker se je zgodba z družinskim zakonikom zaključila. Ampak, ko so bili kakšni zapisi, smo se odzivali. Je pa res, da izhajamo štirikrat na leto in, če nekdo nekaj reče januarja, ti pa izideš junija, so to malo stara jajca. Zato smo vzpostavili Narobe blog, da se s kratkimi teksti odzivamo.

Po kakšnih kanalih iščeš ideje za nove zgodbe?

Sem na najrazličnejših mrežah. Večinoma so to akademske mreže, kjer se pošiljajo različne informacije o konferencah, informacije o nekem dogajanju nekje, tako da, to sem si zagotovo beležil. Potem, ko je Narobe postal bolj znan, so se ljudje začeli obračati name. Glaven pa je bil uredniški sestanek, kjer je bil Mitja ponavadi tisti, ki je prišel s celim seznamom nekih idej in potem smo preko diskusije prihajali do novih. Je pa res, da smo se vedno nekako odzivali na neke aktualnosti, ki so nam, tako ali drugače, definirale vsebino.

Koliko pa iz lastnih izkušenj?

Ja, recimo prva tema je bila homofobija, v vsaki reviji smo imeli glavno temo, ta je bila zagotovo iz nekih mojih lastnih, v tem smislu, da se mi je to zdela pomembna tema. Zdi se mi, da teh identitetnih vprašanj, coming out in te stvari nismo. Ko smo začeli delati revijo, smo se dogovorili, da se bomo podpisovali z imeni in priimki. To je bila politika in na tej politiki sem pa imel probleme v teh sedmih letih. Ko smo se že vse dogovorili, niso dovolili, da je objavljeno z imenom in priimkom in jaz nisem pristal na to, da je fake ime. Tukaj so bile kritike, da ne dovoli

mladim in na nek način to lahko razumem. Ampak, če bi šli mi spet v podpisovanje z nekimi nick namei, to kar je bila v Revolverju konstantna praksa, gremo časovno spet v devetdeseta. Ne more gajevska revija, ki je Out and Proud, preko podpisov sporočat, da nas je še vedno sram. Ampak ti si me vprašala nekaj drugega, kako je iz intimnih, zasebnih. To je bila zagotovo moja osebna kaprica, ker me je bolelo to skrivanje. Verjetno je vsak nekaj prinesel iz svojih izkušenj ali pa iz svojih preferenc. Mitjo imam v mislih, on je vedno prišel s tem, kaj se njemu zdi pomembno, politično ali pa aktivistično. In to je definiralo vsebino.

Ali ta aktivizem vpliva na pisanje?

Ja, ja, ja, smo ga celo spodbujali. Ko sem svoj čas delal na radiu, 10 let, mi je urednica kdaj kaj črtala z razlogom, ker je rekla, tukaj pa vidim tvojo aktivistično pozicijo, daj ti to zbalansiraj. Tega se tukaj nismo šli, oziroma ravno obratno. Bolj ko je bilo aktivistično, bolj ko je imel avtor jasno pozicijo, ki pa je seveda morala biti pro LGBT, no, ne pro, seveda smo imeli kritike tudi svoje lastne skupnosti, zagotovo. Nismo pa objavljali tekstov, ki bi bil tako ali drugače homofobični, ki bi zavzeli to aktivistično pozicijo. Aktivizem je zelo definiral način pisanja. Ko sem pisal tekste za Narobe sem imel občutek, zdaj pa lahko let go, se ne obremenjujem z nekimi okviri, in aktivizem je seveda definiral teme.

Kašen je tvoj pogled na uravnoteženo, objektivno poročanje?

Mislím, da je to nekaj, kar je najbolj fake v novinarstvu. Prvič zato, ker implicira, da obstajata dve strani. Jaz mislim, da obstaja praviloma več kot dve strani. Druga stvar je, da je, iz mojih izkušenj iz razprav o družinskem zakoniku, ta druga stran lahko pogosto umetno vzpostavljena. Naj ti povem konkretno na primeru. Nenehno so nas klicali na pro et contra debate. To je format, za katerega se mi zdi, da ga ni mogoče pametno uporabiti na čisto vsaki novinarski temi in tukaj sem to občutil, čeprav so bili načeloma mediji naklonjeni, imamo pozitivne reprezentacije in so pravzaprav odigrali zelo veliko vlogo v družinskem zakoniku. Še vedno se mi zdi, da je bilo v ozadju tega, da je fino dati istospolno družino na naslovnico, to je bilo nekaj kar je prodajalo, bilo zanimivo. Ta pro et contra pa je seveda tako lahek, no, če se ga naredi prav ni lahek, če se ga pa z levo roko, je pa to lahek novinarski format. Pripelješ enega, ki vpije ja in enega, ki vpije ne in potem imaš kruha in iger. Ko sem rekel, da so umetno vzpostavljene, mene so klicali na te debate in mi za sogovornico želeli dati Ljudmilo Novak. In sem jim rekel, midva govoriva različni jezik,

ona govori nek političen jezik z določenimi cilji, jaz govorim nek drugačen jezik. Dajte mi na drugo stran nekega sociologa in se bova midva lahko pogovarjala s tega vidika. Potem so mi rekli, naj predlagam nekoga, kdo je pa proti in sem rekel, da ne poznam sociologa, ki bi bil proti. Ja, to pa ne gre. Skratka, ta uravnoteženost medijev je meni problematična in mi se tega nismo šli. Jaz mislim, da objektivnega novinarstva ni in raje berem, ne glede na to, s katere pozicije je stvar pisana, tekste, kjer je ta pozicija jasna, kot pa tekste, kjer se avtor pretvarja, da je objektiven, ker nikoli ni.

Obstajajo pri tvojem delu kakšne omejitve? Na primer čas, geografska pozicija, karkoli kar vpliva na to, kaj pišeš, kako pišeš, koga izbiraš za vir informacij.

Čas, čas, čas, čas, čas! To je glavna stvar. To je bil vedno problem. Če govoriva o Narobe, mi smo to delali, ko smo imeli čas. Tisto, kar je premagalo to časovno dimenzijo, je bila naša želja to ustvariti. Zato smo lahko toliko časa delovali in še vedno delujemo. Časovne omejitve so bile ključne pri nas vseh. Če bi bila to moja služba, potem bi seveda lahko še bolj poglobljeno naredil, pogledal več stvari. Da bi imel omejene vire, to ne, teh podatkov je ogromno na spletu.

Kaj pa, da bi za vir raje vzel nekoga iz Slovenije, kot nekoga iz tujine?

Mislim, da se s tem nismo pretirano obremenjevali in smo intervjuje naredili tudi prek Skypa. Ravno za zadnjo številko sem tako delal intervju z aktivistko v Indiji. Ne določimo teme in se potem vprašamo, kdo bi nam lahko kaj povedal na to temo. Mi smo sami sebe razumeli kot eksperte na tem področju, na nek način. Redkokdaj, da smo rekli, OK, bomo obdelali to temo, zdaj bomo pa iskali zunanje eksperte, ki nam bodo povedali. Vedno smo delali od znotraj navzven. Recimo, jaz sem delal temo o samomorih med LGBT populacijo, pa to zdaj ni tema, s katero bi se jaz posebej ukvarjal. Res je, lahko bi šel iskati nekega psihologa, psihiatra, ki se s tem ukvarja. Ampak nisem, iskal in bral sem znanstvene članke na to temo. Mi smo bolj delali v tem smislu, da smo neko temo pokrili in, če smo potrebovali zunanji glas, je bilo to, da si ti za mnenje vprašal nekega aktivista, ali pa koga drugega, ampak središče raziskave je bilo tvoje.

Kaj pa delitev na tekste, v katerih se novinar lahko pojavlja s svojim mnenjem in na tiste, v katerih se ne. Omenil si, da izhajate iz sebe. Se pojavljate tudi v tekstih, kjer naj bi bil novinar s svojim mnenjem odsoten?

Absolutno. Eni bolj, drugim manj, ampak pri nobenem tekstu nisem rekel, tukaj je pa preveč tebe, ali pa, tukaj bi kot novinar moral biti odsoten.

Kdo pa so tvoji najpogostejši viri in zakaj?

Internet, deloma moje znanstveno delovanje, poznavanje raziskav, lastne raziskave in moja mreža ljudi, v smislu mojih poznanstev. Praviloma znotraj LGBT, ampak ne samo na aktivistični sceni, tudi širše, mednarodno. Se je zgodilo, da sem recimo pisal kolegu iz Amerike, ko smo pokrivali Ameriko. Večinoma so to osebne povezave. Sem kdaj kontaktiral nekoga, ki ga nisem osebno poznal in sem dobil njegov kontakt na spletu? Mogoče, ampak ni bilo veliko tega.

Zakaj izbiraš tiste vire, ki jih poznaš?

Najlažje je, seveda. V tem omejenem času, je bilo to najlažje.

Kaj še vpliva na to, da nekoga izbereš za vir informacij?

Verjetno moja lastna presoja, kako ocenjujem človeka in njegovo znanje, njegovo delovanje na nekem področju. Če se mi nekdo zdi dober, mi je pomemben v tem smislu, da bo nekaj dobrega prinesel Narobe. To smo se pogovarjali tudi na sestankih, kdo nam je OK in kdo nam ni. Saj verjetno se povsod.

Na tem mestu, koga ne bi nikoli uporabili kot vir informacij?

Nekoga, ki se ne strinja s to osnovno nenapisano predpostavko v ozadju Narobe, kar pomeni nekoga, ki nasprotuje enakopravnosti, enakosti, ki zagovarja neka homofobična stališča. Mi smo sicer imeli Primca pa te, ampak jih nikoli nismo klicali za intervjuje, delali smo jih kot analizo. Meni se zdi pomembno, da Narobe ne postane oder za nekoga, da širi svoje nestrpne ideje, do LGBT in tudi do vseh drugih manjšin. Tukaj smo bili pozorni na to, da, če ima nekdo problematično pozicijo do Romov, ali pa kaj podobnega, tega ne bomo dali v Narobe. Edina izjema so bili politiki, ki smo jih pred volitvami spraševali, kakšna je njihova pozicija in smo

objavljali tudi njihove nestrpne odgovore.

Če vire razdelimo na uradne, na primer politike, in neuradne vire, ljudi iz ulice, v Narobe prevladujejo uradni viri, torej tisti, ki govorijo po svoji funkciji. Zakaj?

To, da narediš anketo na ulici in vprašaš tri ljudi, je pravzaprav konstrukt. Potem daš enega za, enega proti in enega, ki je povedal nekaj srednjega in potem se to predstavi kot mnenje ulice. Mislim, da smo pri filmskem festivalu spraševali obiskovalce, drugače pa tega nismo počeli.

Kaj pa, če vzamemo malo širše. Zgodba o nekom, ki je gej, ampak nima nobene javne funkcije.

To pa smo počeli. Smo naredili nekaj, kako smo jih že imenovali, Slehernik. Tukaj je prišlo na dan razmišljanje, ali hočemo dati prostor nekomu, ki razmišlja zelo povprečno. Povprečno v tem smislu, da uporablja najrazličnejše stereotipe o LGBT skupnosti. Mi smo bili pristranski in to je bila tudi naša pozicija, da smo bili pristranski. Mi smo delali zelo politično špuro, v skladu s to špuro, smo iskali ljudi, ki so jo podpirali, jo ojačali, s takimi in drugačnimi argumenti.

Se pravi, strokovnjake na določenem področju.

Strokovnjake, ali pa neke avtoritete v LGBT skupnosti, ki imajo neko kilometrino za sabo in, ki imajo neko politično pozicijo. Namreč, ta LGBT skupnost je lahko zelo depolitizirana, zelo usmerjena v neko zabavljaštvo. Temu smo se skušali izogniti oziroma v to nismo zelo veliko šli.

In to je izhajalo iz želje po ...

To je izhajalo iz naših čisto intimnih pozicij. Kako mi razumemo to tematiko in problematiko in kako do tega dostopamo. Pazi, mi imamo Mitja Blažiča, ki je aktivist številka ena, potem imamo Suzano Tratnik, ustanoviteljico lezbičnega gibanja, pisateljico in tako dalje. Potem imamo Andreja Zavrla, pa Aleš, njegov partner, ki imata zelo jasno politično pozicijo, jaz sem bil tudi aktivist. Naš političen pogled na svet smo zagotovo podajali skozi to revijo. Čeprav so tudi drugi vstopali noter, ampak mislim, da ni nikoli prišlo do velikega trka v tem smislu, da bi bila revija politična, potem imamo pa eno o hvaljenju kapitalizma in moda, tega nismo delali. To pa seveda ne pomeni, vsaj upam, da smo znotraj tega dovoljevali samo ena mnenja. Tukaj notri je še vedno dovolj široka pozicija za različne pozicije.

Vpliva na izbor vira tudi to, da je neposredno povezan z LGBT skupnostjo oziroma povezan vsaj z LGBT temo?

Verjetno to drugo bolj, ker so teme definirale, koga bomo povabili. Drugače pa, če smo se pogovarjali, koga bomo povabili, smo govorili bolj o tem, kdo koga pozna, kdo bi bil primeren. Pri tem nas seveda ni zanimala posameznikova spolna usmerjenost, bolj nam je bilo pomembno, kaj nam ta človek lahko pove. Je pa res, da Vodeba ne bi povabili, ker vemo, kakšna so njegova stališča, ker nihče ne spoštuje tega, kar on govori. Vodeb je mogoče najbolj ekstremen primer, ampak, lahko je nekdo rekel, bi tega, pa je drugi rekel, joj, ta ima čudno pozicijo, pa smo iskali druge ljudi.

Vprašanja se skoraj vedno dotikajo LGBT tem. So s tem pogojeni tudi viri informacij?

Absolutno. Nekaj v zvezi s tem morajo vedeti oziroma delovat na tem področju. In potem se seveda zelo hitro začneš vrteti v lastnem krogu.

Znotraj revije Narobe se kot viri informacij pojavljajo tudi novinarji revije. Zakaj?

Ja, to je pa to. Ko je Suzana izdala novo knjigo, mi imamo politiko, da knjige predstavljamo s kratkimi intervjuji z avtorji in tako smo ga s Suzano.

Ni uredniške politike proti?

Ne, moja uredniška politika je bila, mogoče z mini izjemami, da se jaz ne pojavljam. Sem se sicer, ko smo delali časovnico družinskega zakonika, ker sem bil pač aktiven v tem času, da bi bil pa jaz nekdo, ki se ga intervjuja, tega pa nisem hotel.

Zakaj se sodelujoči pri Narobe, določeni aktivisti in drugi v več revijah pojavljajo kot viri, se ponavljajo?

Če imamo omejeno število gejevskih in lezbičnih pisateljev, seveda se pojavljajo eni in isti. Pri glavnih intervjujih smo seveda pazili, da se nismo ponavljali. Ampak, saj je v običajnih časopisih tudi tako, če ti izdaš eno knjigo danes, pa še eno čez tri leta, boš v tem času imel dva intervjuja.

Ali osebna poznanstva vplivajo na izbor vira? Da za vir izbereš znanca, prijatelja.

Osebna poznanstva zagotovo vplivajo, ampak ne v tem smislu prioritete. Mi velikokrat nismo imeli deset ljudi, ki jih lahko izberemo in bi potem izbrali mojega znanca. Pogosto je bil samo eden ali pa dva na izbiro in tukaj smo potem seveda šli, kdo koga pozna, kdo do koga lahko dostopi, kdo bo dal intervju. Recimo, ko smo intervjuvali Renato Salecel, je bilo, Suzana, ti jo poznaš, jo boš ti, bo lažje. Tukaj je bil tudi problem, ko sem pisal komu, sem iz te in te revije, zunanji svet ni vedel, kaj to je. Ljudje so načeloma dovolj samovšečni in so pripravljeni sodelovati, ampak nisem mogel napisati, sem novinar Dnevnika ali pa Mladine in mi ni bilo treba nič razlagati. Mogoče je bil to tudi naš manjvrednostni kompleks, da smo zelo preverili, koga bomo kontaktirali, da ne bo rekel ne. Pa seveda se je zgodilo, da so kdaj rekli ne.

Drugi so omenili, da tudi zaradi želje, da se ne bi pojavili v taki reviji?

Ja. Smo imeli par takih primerov. Primerov ljudi, ki so LGBT imajo neko pozicijo, da je to getoizacija, kar mi delamo in pa par takih ljudi, ki se niso želeli pojavljati v takem kontekstu, v reviji s tako tematiko.

Je manjše število neuradnih glasov tudi posledica tega, da se ljudje ne želijo izpostavljati?

To je zagotovo težava. Ko smo delali to butasto anketo po filmskem festivalu, je bil problem dati sliko in ime ter priimek. Ne bi rekel, da je to glavni razlog. Jaz mislim, da drži tisto, kar sva se prej pogovarjala, zakaj smo ljudi, ki govorijo po funkcijah in ne drugih vpeljevali noter. Ne morem pa reči, da drugi niso imeli problema, ko smo jih hoteli. To se je dogajalo na konferencah, se še vedno. Zdaj bomo uradno slikali, tisti, ki ne želite biti na sliki, pojdite stran.

Si kdaj sam vir informacij? Ne v smislu, da se drugi obračajo nate, ampak, kot sva prej govorila, da izhajaš iz sebe.

Svoj lasten vir informacij sem nedvomno, ko uporabljam informacije iz svojih raziskav, ali pa svoje znanje na nekem področju. Recimo, ko sem pisal članke o istospolnih družinah, poznam to temo in mene so drugi mediji klicali, da govorim o tem. In ko sem pisal članek za Narobe, seveda nisem citiral sam sebe. Jaz sem članek napisal tako rekoč iz glave od začetka do konca, na osnovi znanja, ki ga imam.

Kako pa je s pripisovanjem virov, v takem primeru? Med branjem sem opazila, da se v besedilih pojavljajo informacije, ki niso splošno znane oziroma dajejo slutiti, da gre za neke raziskave, statistike, vendar vir ni naveden.

Nekonsistentni smo pri navajanju virov. Recimo, meni se je zgodilo, da sem napisal znanstveni članek na neko temo in potem sem ga prevedel in predelal v novinarskega in je bil objavljen v Narobe. Tam potem nisem navajal po vseh teh merilih znanstvenega navajanja, čeprav so pri temah na koncu ponekod navedeni viri. Ne vem, kako so delali drugi, ampak moja pozicija je sledeča: če sem jaz prebral deset člankov na neko temo in na osnovi tega naredim nek zaključek, raziskave kažejo to in to, tukaj ne pripišem vira nikomur. Če pa vzamem idejo nekega avtorja, potem pa rečem ta in ta avtor pravi to.

Kako bi opisal odnos do virov informacij?

Ko sem pisal za politiko, sem bil zelo uraden. Ampak zelo veliko tovrstne komunikacije ni bilo. Ko pa sem potreboval nekoga, ki ga poznam osebno, na primer Vlasto Jalušič, sem pa napisal, Vlasta rabim to in to, a mi lahko to narediš. Skratka, zelo neformalno in zelo kolegialno, z nobeno distanco. Distanca je bila pri ljudeh, ki jih nisem poznal. Do drugih virov informacij, v smislu, kaj je res in kaj ni res, koliko so zaupanja vredni, sem pa presojal ponovno na osnovi lastnega poznavanja te problematike. Mislim, da imam toliko znanja, da lahko vsaj na grobo ločim plevel od cvetja in, da ne padem v neke zelo poenostavljene ali pa celo napačne informacije. Če je bila kakšna informacija res neverjetna, sem skušal z več viri preveriti, če je prava. Ampak, če sem pa čisto iskren, če bi pisal za Sobotno prilogo, bi bil bolj rigorozen kot takrat, ko sem pisal za Narobe. V Narobe sem si lahko več privoščil, če bi pisal za Sobotno, bi drugače pisal.

Na kakšen način?

Zagotovo bi bilo to pisanje manj navijaško. Navijaško, ne me napačno razumeti. V Narobe sem si lahko privoščil, da sem, ko sem pisal pregledni članek o istospolnih družinah, zapisal: »No, če ste pa slučajno homofobični, naj vas pomirim, vaši otroci ne bodo homoseksualci, tudi, če bodo odraščali ...«. To bi v Sobotni napisal bolj skopo, sporočilo bi bilo isto, ampak manj žmohtno. Seveda, tam sem pisal s pozicije mi smo kul, homofobi imajo pa problem sami s sabo.

Priloga B: Intervju z Anamarijo Šporčič

Kaj je spodbudilo nastanek revije Narobe?

Mislim, da je bila potreba po taki reviji. Oznanila so tangirala mlajše, pošiljali smo jih po šolah. Potem pa se je pojavila potreba, da bi imeli časopis, ki bi bil zastavljen malo širše in potem smo razmišljali o predhodnikih, Revolver, Kekec itd. Prva ugotovitev je bila, da ne moremo imeti plačljive revije, ker se plačljive LGBT revije nikoli niso obnesle, ker imajo ljudje problem iti v trafiko in kupiti take vrste revijo.

Kakšen je tvoj pogled na poročanje medijev o LGBT skupnosti in na vključenost te skupnosti v množične medije?

Ta vključenost je relativno majhna in večinoma se pojavijo te teme, ko poročajo o nečem senzacionalnem. To niso teme, ki bi se vključevale v običajno poročanje, ampak je vedno neka ekskluziva, vedno se poudarja neke aspekte, ki niso nujno centralni v LGBT skupnosti, ampak so pa najbolj vidni. Parade so tiste, ki so vedno na udaru in vedno se osredotočijo na tisto, kar izstopa. Če je nekdo v tangicah, bo bolj verjetno na televiziji, kot pa neko politično sporočilo, ki ga bo nekdo nosil. Tako da, provokacija je bistveno bolj učinkovita, če želiš priti v medije, na žalost. Vemo pa, da tudi med novinarji velja neka hierarhija, in da so socialne teme na samem dnu in na žalost je teh tem premalo, pa tudi obdelane so na zelo heteronormativen način. Pogosto novinarji ne raziščejo in verjamem, da je lažje, če ljudem določeno stvar predstaviš iz njihovega gledišča, ampak včasih se je treba vprašati, kako bi bilo, če bi stvar obrnil in kako butasta bi bila določena vprašanja, če bi spraševal heteroseksualce.

Kaj pa sam dostop članov LGBT skupnosti do medijev?

To pa mislim, da se je precej izboljšalo. Odkar se je pojavil internet, se je to izjemno spremenilo. Tudi odnos ljudi je popolnoma drugačen, ker dobivajo informacije iz popolnoma drugih virov. Verjetno sta Roman in Mitja pripovedovala, kako so bili, ko sta odraščala, edini viri kakšni leksikoni, zdaj je pa ogromno informacij dostopnih preko interneta. Mislim, da je internet res kriv za revolucijo. Pred 15 leti, ko sem začejala na Legebitri smo imeli ljudi, ki so bili stari 26, 27, 30, ki so prihajali tja in so bili obupani, niso imeli nobenih informacij. Zdaj se nam dogaja, da 15 letniki priplešejo noter, vse imajo razčiščeno, v stiku so s skupnostjo preko interneta.

Kaj pa člani skupnosti kot viri informacij v množičnih medijih?

To se mi pa zdi, da je malo omejeno. Zadnjih 20 let je bil to Brane Mozetič, zdaj je to malo širše, je malo več ljudi, ki so pripravljeni o tem spregovoriti, ampak mislim, da še vedno premalo. Morali bi imeti več sogovornikov, ki bi pokazali na raznolikost v skupnosti. Nekaterim ljudem je to edini stik z neko LGBT osebo in potem vse kar vedo o LGBT osebah, bazirajo na vtisu, ki so ga dobili od tega človeka. Potrebovali bi več raznolikosti, sploh B in T sta zelo slabo zastopana. Ampak mislim, da je premalo ljudi, ki bi se želeli izpostavljati na tak način.

Je težava v tem, da se ljudje ne želijo izpostavljati, ali da novinarji uporabljajo vedno iste vire, ker jih že poznajo in je do njih lažje dostopati?

Oboje. Večinoma je tako, da ko se pojavi neka tema, imajo novinarji nek seznam ljudi, ki so s to temo povezani in seveda se vedno kliče iste ljudi. Mislim pa, da je problem zagotovo tudi v izpostavljanju. Vedno težko dobimo par, ki bi se bil pripravljen izpostaviti, še posebej par z otrokom.

Pa je imelo vse povedano o medijih tudi vpliv na vzpostavitev revije Narobe?

Težko rečem. Mislim, da je šlo pri Narobe predvsem za to, da smo želeli vzpostaviti neko revijo, ki bi jo ustvarjala LGBT skupnost, in ki bi bila namenjena LGBT skupnosti. Nekaj, kar ponuja informacije iz našega gledišča, bolj kot iz nekega mainstream gledišča. Mislim, da je bilo to bistveno.

Za koga ustvarjate revijo Narobe?

Primarno za LGBT in Q skupnost, je pa tudi hvaležno gradivo za ljudi, ki bi se radi bolj poglobili. Je pa mogoče malo problematična. Pogosto opisuje določene stvari, ali pa se ukvarja z nekimi problemi, brez uvoda, ki bi bil primeren za nekoga, ki je izven te scene. Meni se potem vedno zdi, da bi morali utemeljevati vsako vsaj približno pornografsko fotografijo. Ljudje, ki jim je blizu ta subkultura, če temu rečeva subkultura, lažje razumejo ta vidik, s katerega nas večina piše. Mi pišemo v smislu, da verjamemo, da imajo bralci vsaj stik z LGBT kulturo. Zato tudi uporabljamo slengovske izraze, ki so značilni za LGBT skupnost, ali pa pišemo o stvareh, za katere se nam zdi, da ljudje že imajo neko podlago in potem ne razlagamo osnov. Načeloma pa se

ne omejujemo. Naše bralstvo je kdorkoli želi vzeti Narobe v roke in ga prebrati.

Kaj pa je namen revije Narobe?

Prvotni namen je bil nuditi še eno stično točko za ljudi znotraj LGBT skupnosti. Imamo svoje lokale, različne dejavnosti in se nam je zdelo, da bi bil časopis tudi primeren. Hkrati lahko izrazimo kakšne polemike, komentiramo dogajanje, sploh v Sloveniji. To se mi zdi zelo pomemben del, to da pišemo o tem, kar se dogaja v Sloveniji. Ker tuje novice se lahko dobi, slovenske novice in komentarje ter problematiziranje določenih tem, tega pa ni bilo. To se mi zdi glavna stvar, kar se tiče ustanavljanja Narobe.

Kakšen pa je namen? Izobraževati bralce, jih obveščati, zabavati?

Mislím, da vse to. Po eni strani izobraževanje, en del je zabava, en del obveščanje, tako da, to so vse elementi, ki se združujejo. Je pa odvisno od številke do številke. Ene so bolj izobraževalne, ene temeljijo na raziskovalnem novinarstvu, ene polemizirajo.

Kje iščeš ideje in informacije za nove zgodbe?

Jaz pokrivam glasbo, tako da najprej pogledam na internetu, kaj je od zadnje številke Narobe izšlo. Potem je pa odvisno od dostopnosti ljudi, s katerimi delam intervjuje. Ker delam glasbene intervjuje, pogledam, koga bi lahko dobila za intervju in kdo bo imel koncerte v Sloveniji in je na nek način povezan z LGBT sceno. Te ideje večinoma izhajajo iz mojega predhodnega znanja o glasbi in potem nekako poiščem kandidate. Imela sem tudi bolj načrtne intervjuje z bandi, ki so se mi zdeli zanimivi in sem uspela priti do njih. Včasih napišem, kakšen komentar. Jaz se predvsem odzivam na stvari, ki me zbodejo, ko se zgodi nek dogodek, ki me ziritira in se mi zdi vreden komentarja. Ali pa, ko potujem, srečam koga zanimivega, kakšnega aktivista iz tujine in naredimo kak intervju. Tako da se v bistvu bolj odzivam na okolico, kot da bi načrtno iskala neke teme.

Pa obstajajo pri tvojem pisanju za Narobe kakršnekoli omejitve? Čas, prostor, uredniška politika.

Ja, seveda obstajajo omejitve. Kar se tiče uredniške politike, to ne. Smo zelo žalostni, da Roman odhaja, ker je bil urednik, ki nam je dopuščal zelo veliko svobode, tako pri izbiri teme, kot pri

stilu pisanja in se je res vtikal samo v stvari, kjer se je bilo treba vtakniti. Kar se tiče uredniške politike torej ni omejitev, so pa, v smislu, da imamo vsi službe, tako da se nam dogaja, da nam druge obveznosti preprečijo, da bi bolj obširno pisali o tem, da bi bolj raziskali določeno temo. To ni naše primarno delo, s katerim bi se preživljali, zato je treba delo za Narobe včasih odriniti na stran in delati druge stvari. To je mogoče moteče, če bi imeli več časa, več resursov, tudi finančno. Meni ne morejo plačati karte za Ameriko, da grem z nekom posneti intervju, ampak delam intervjuje, ko sem sama v tujini, gre tudi nekaj mojega lastnega denarja za to, da naredim kakšen intervju. Zadnjič sem snemala v Avstriji in sem si sama plačala vlak in ostalo, ker Narobe nima denarja, ampak meni se zdi pomembno, da se to dela.

So potem teme in viri pogojeni tudi s tvojim življenjem oziroma s tem, kam potuješ?

Zelo. Moje življenje diktira teme, obseg, izjemno zadeva članke. Tudi teme, s katerimi se ukvarjam so teme, o katerih nekaj vem na podlagi lastnih zanimanj.

Kako pa bi opredelila vire informacij?

Viri informacij je vse, od koder lahko dobiš informacije. Bistveno je, da so preverljivi oziroma, da dobiš informacije iz zanesljivih virov. Zanesljivost virov je pomembna. Uporabljamo pa vse. Od človeških virov, do interneta, do literarnih virov, mislim, da tukaj nikakor nismo omejeni. Tudi sama se poslužujem vseh mogočih virov.

Kateri pa so pri tebi najpogostejši?

Verjetno internet, še posebej, če delam nekaj, o čemer ne vem veliko oziroma preverjam. Potem je internet prvi vir ampak bolj kot neko izhodišče, neka osnova. Tam pogledaš, za kaj sploh gre. Potem pa naprej. Večinoma potem poiščem nekoga, ki se na to področje spozna in mi lahko da kontakt nekoga, ki bi o tem lahko kaj povedal. Ali pa on sam kaj pove. Jaz načeloma več delam s človeškimi viri.

Pokličeš kdaj tudi zato, da dobiš informacije, ozadje, ne da bi ta vir potem uporabila v besedilu?

Seveda.

Kako in kje iščeš vire informacij?

Internet, predvsem pa osebna poznanstva. Znotraj LGBT skupnosti so vedno neke povezave, nekdo pozna nekoga iz tujine, ki se spozna na neko področje, je zanimiv. Večinoma gre to prek ljudi. Zelo veliko informacij pride do nas neuradno. To niso informacije, ki bi jih dobivali iz medijev ali interneta, ampak kaj se dogaja na sceni, kaj je nekdo rekel, da se je zgodilo in potem se gre to preveriti in o tem pisati.

Torej informacije dobivate znotraj same skupnosti?

Veliko je tega. Tudi kako pridemo do intervjuvancev. To so večinoma vse neka poznanstva znotraj skupnosti.

Kaj pa najbolj vpliva na to, da nekoga izbereš za vir informacij?

Večinoma informacije, ki jih imam o njem. Koliko je nekdo doma na nekem področju, ki ga želim raziskovati, tudi zanimivost oziroma koliko ima kdo za povedati. Včasih imamo koga, ki je velik strokovnjak na nekem področju, ampak se nam zdi, da ne bi znal tega podati na zanimiv način in se potem odločimo za nekoga drugega. Še posebej pri intervjujih vedno razmišljaš o tem, ali je ta človek primeren za to formo. Zanesljivost je na prvem mestu, pomembna pa je tudi količina. Fino je, če na enem mestu dobiš čim več informacij, potem sicer lahko še drugod preverjaš, ampak večinoma uporabiš nekoga, ki velja za neko avtoriteto na tem področju. Zato se pogosto poslužujemo akademikov.

Kaj pa dostopnost?

Presenetljivo dobra. Jaz sem do sedaj vse stvari, ki sem si jih zamislila, čeprav kakšne izmed njih niso bile ravno visoko leteče, nismo na primer pisali Rolling Stones, če nam dajo intervju, ampak do sedaj je bila dostopnost izjemno dobra. Vsaj moje izkušnje so take.

Pa ti pomislek o dostopnosti kdaj prepreči, da bi nekoga uporabila kot vir?

Načeloma ne, ker se mi zdi, da dobro poznamo naše omejitve in zastavljamo projekte v okviru tega. Se kdaj zgodi, da kakšen intervju z eminenco propade, ampak načeloma si zastavljamo cilje, ki jih lahko dosežemo. Mislim, da vsi delamo v okvirih, ki jih imamo. Zato nimamo težav z

dostopnostjo.

Ampak, potem dostopnost vseeno vpliva na to, koga izbereš za vir informacij?

Ja, seveda. Pri meni, ko delam intervjuje z glasbeniki, je ta geografska omejenost kar pomemben faktor. Pogosto naredimo intervju z nekom, ki pač pride v Slovenijo, za razliko od nekoga, ki ne pride in ga potem ne moremo intervjuvati. Jaz sicer uporabljam tudi Skype, ampak načeloma te omejitve so. Omejitve obstajajo, ampak se jih zavedamo in delamo v njihovih okvirih.

Kako pa oceniš kredibilnost vira informacij?

Težko. To so večinoma spet kakšne notranje informacije. Uporabiš nekoga, ki mu zaupaš in ti on pove, da gre za kredibilen vir. Jaz nimam toliko težav s tem, ker delam intervjuje z ljudmi, ki so mi zanimivi in tukaj ne gre za kredibilnost vira. Moja narava dela je drugačna. Pogosto pa uporabim internet, da preverim, kaj kdo počne, to pomaga.

Kaj potem tebe vodi pri izbiri virov?

Osebna preferenca. Če je meni nekaj zanimivo, se potem tega lotim, to svobodo imamo in to mi je všeč. Misli, da je zato, ker se vsi ukvarjamo s področji, ki nas zanimajo, poročanje boljše, bolj prvinsko, lažje nam gre. Se zgodi, da pridejo kakšni intervjuvanci v Slovenijo, ki mene sicer ne zanimajo, so pa zanimivi za skupnost in potem pač naredim intervju, ampak večinoma grem pa po osebnih preferencah.

Koga pa nikoli ne bi uporabila kot vir informacij?

Ne vem, če obstaja nekdo, ki ga ne bi uporabila kot vir. Vsaka informacija je za nekaj dobra, tudi če je napačna. Ljudi lahko uporabiš tudi kot vire napačnih informacij, ki se potem izkažejo za napačne in potem spet več kje stojiš. Vsak človek je lahko vir, potem pa je na novinarju, kaj bo s tem virom naredil. Lahko imaš vir in je neuporaben, to pomeni, da ga pač ne uporabiš, ne pomeni pa, da je to nujno tudi slab vir. Meni je bistveno, da so viri preverljivi oziroma, da ne objavljamo stvari, ki so neresnične. Pogosto pa gre tudi neka osebna mnenja. Jaz misli, da taka stvar, kot je neuporaben vir, ne obstaja.

Kaj pa iz osebnih vzgibov, ali obstaja kdo, ki ga ne bi poklicala?

Jaz se izogibam ljudi, ki so politično na zelo ekstremnih straneh spektra. To bi bil nek človek, h kateremu ne bi šla po informacijo, ker bi vedela, kakšen tip informacije bi dobila. Tako da, v tem političnem smislu se morda sprehajam bolj po levem spektru, kar se tiče virov. Priznam. Seveda pa včasih mi uporabimo tudi pro et contra format in takrat se obe strani soočita, ampak jaz se s tem ne ukvarjam.

Pa je pro et contra pogost v Narobe?

Ne, to je relativno redka zadeva oziroma niti ni pro et contra. S tem smo prenehali, ker smo ugotovili, da je zelo neproduktivno. Tudi, ko gresta Roman in Mitja na televizijo in jima dajo Ljudmilo Novak in se potem prepirajo, to pač služi gledanosti, ker ne prideš do nekih zaključkov. Pri nas je to bolj v smislu, da pred volitvami poberemo izjave od kandidatov. V tem primeru bi se pokrilo cel političen spekter. Načeloma pa lahko priznamo, da se prehajamo bolj po levici.

Pri političnih virih in pri virih, ki izražajo neko močno nasprotovanje človekovim pravicam sem opazila, da nikoli niso podani objektivno, ampak jih skoraj vedno spremlja novinarjev komentar?

To pa priznam. Mi se ne čutimo dolžne, v tem konkretnem primeru, ne kot novinarji na splošno, če bi delali za drug medij, bi bile stvari drugačne, ampak tukaj konkretno se ne čutimo dolžne uravnoteževati, da bi se predstavljali kot politično uravnotežen medij. Ker nismo. Je pravilno to opažanje, da ko je objavljeno kaj, kar ni v skladu z našim vidikom, da je vedno nek komentar, da je redko predstavljeno nevtrarno.

Zakaj?

Zato, ker ima večina ljudi v uredništvu zelo močna prepričanja, ker smo vsi odraščali s to negativno retoriko z določenih strani in smo nanjo malo alergični in čutimo potrebo po tem, da se odzovemo, ker se čutimo osebno napadene.

Je to tudi del uredniške politike, je to dopuščeno, zaželeno?

Ne bi rekla, da je zaželeno, je pa vsekakor dopuščeno. Je pa res, da ne bi rekla, da uredništvo za

karkoli takega odgovarja. Sicer imamo odgovornega urednika, ampak vsak sam stoji za tem kar napiše in to ni nujno stališče revije. Nikoli ni nekaj stališče revije, ampak je vedno stališče avtorja, to je taka specifika, za razliko od drugih medijev.

Kakšen pa je tvoj pogled na objektivno in uravnoteženo poročanje?

Po eni strani je potrebno, še posebej, kar se tiče množičnih medijev. Še posebej, ko pridemo do vprašanja politike, lahko hitro pridemo do tega, da potegne na eno ali drugo stran, ali pa, da se zelo populistično poroča. Načeloma se mi uravnoteženost medijev ne zdi slaba stvar, obe strani zaslužita enakovredno reprezentacijo. Narobe pa je tako specifičen medij, ki obravnava teme, ki so zelo povezane z določenim političnim spektrom in bi bilo zelo neproduktivno, če bi se mi pretirano ukvarjali z nasprotno stranjo, ker je večinoma tam ogromno negative proti LGBT skupnosti. Ne vem, kaj bi imelo naše bralstvo od tega, če bi mi vsakič naredili intervju z nekom, ki se ne strinja z našim početjem, ki misli, da je gejevski seks grešen, da bi nas bilo treba vse sežgati na grmadi, ne vem, kaj bi bil smisel tega.

Je skupnost na prvem mestu, pred novinarskimi ideali?

Bi si upala trditi, da ja. Gre za zelo specifično publikacijo in na nek način je še vedno občutek internosti, ki so ga imela Legebitrina Oznanila. Še vedno se počutimo, da ne pišemo za splošno javnost, ampak za LGBT skupnost. Zato si dovolimo nekatere stvari, ki bi bile verjetno nedopustne v mainsteram medijih.

Ali na izbor vpliva povezanost vira z LGBT skupnostjo oziroma temami?

Večinoma ja. V veliki meri pokrivamo teme, ki so vezane na LGBT, ker to je le osnoven koncept revije, se pa seveda dogajajo tudi izleti zven tega. Mislim, da to je eden izmed kriterijev, da vsaj na nek bežen način tema zadeva LGBT skupnost.

Katere pa so tiste teme, ki zaznamujejo Narobe?

Ena od centralnih tem so človekove pravice, to je vedno na udaru, ker se vedno nekje kršijo. Veliko se ukvarjamo tudi s porokami in sklepanji partnerstev. Trudimo se, da bi bili raznoliki. Vedno je neka glavna tema, potem pa so še manjše, ki niso nujno vezane. Vedno pokrivamo kulturo, to je pomemben del, ker se fokusira na LGBT literarno, gledališko in glasbeno

produkcijo. Relativno malo se pojavlja spolnost in na to vezane stvari, glede na to, da smo LGBT revija. V tujih medijih je tega malo več, ampak mi ne poskušamo iti na nivo Cosmopolitana. Velikokrat se fokusiramo tudi na posamezne osebe, v glavnih intervjujih so večinoma posamezniki, ki so zanimivi iz enega ali drugega razloga. Velikokrat gre torej tudi za posameznika. Nekaj časa smo imeli tudi sekcijo Sleherenik, v kateri smo predstavljali običajne člane LGBT skupnosti, to je bil zanimiv projekt, ki se ni čisti izšel. Misli, da je zelo raznoliko. Človekove pravice in te klasične LGBT pravice se vlečejo čez vse številke, ostalo pa upam, da se ne ponavljamo.

Omenila si Slehernika, zakaj ta rubrika ni zaživela?

Mislim, da je bilo je premalo kandidatov, pa tudi težko je, ker se med seboj preveč poznamo. Tudi ljudje v Narobe se včasih ponavljajo, se zelo trudimo, da se ne bi, ampak je včasih kar težko. Slovenska LGBT scena je relativno majhna, pa precej majhno število ljudi se je pripravljenih izpostavljati na tak način. Tudi kakšni akademiki so nas zavrnil, ker se niso želeli pojavljati v tej reviji.

Glede na opravljeno analizo, Narobe uporablja predvsem uradne, strokovne vire informacij. Zakaj ta prevlada, zakaj ni več »slehernikov« v reviji Narobe?

Mislim, da je to stranski učinek tega, da smo vsi na nek način povezani z akademskim življenjem. Da imamo v glavi, da je treba stvari utemeljiti z nekimi akademskimi viri, ki veljajo za zanesljive.

Omenila pa si tudi nepripravljenost članov LGBT skupnosti in ljudi izven te skupnosti, da bi se pojavljali kot vir informacij v tej reviji. Je to resna težava?

To je kar resna težava. Včasih imamo težave pri sestavljanju številke, ker so LGBT teme relativno ozko področje. Če želiš biti raznolik, pri pokrivanju teh tem, je to včasih težko. Mogoče je to večja ovira, kot da nas kakšen intervjuvanec zavrne, ali pa akademik. Večinoma lahko najdemo novega, je pa omejeno število ljudi, ki o določenih temah nekaj vedo in pogosto se ponavljajo, čeprav se trudimo, da se ne bi.

Zakaj pa je težko iskati nove teme?

Enostavno je stvar taka, da se določene teme izpojejo. Včasih je težko in je treba pogledati na okoli, kaj se dogaja, kaj je novega, za idejo, kaj pokrivati v glavni temi, je včasih treba kar malo domišljije.

Katere so pa tiste, ki se največkrat zavrtijo v tem kolesju?

Politika. Ko se politika odzove na kakšno LGBT temo se to pokrije. To je neizogibno.

Je Narobe tako tudi orodje za odzivanje?

Ja, absolutno. Na nek način je tudi možnost, da se skupnost odzove, ampak velikokrat gre pa za odzive posameznikov, s katerimi pa večinoma skupnost soglaša. Dobivamo recimo kakšno pismo podpore in načeloma smo odprti za objave s strani ljudi, ki bi želeli sodelovati. Se nam javi nekdo in pravi, lahko bi intervjuval tega in tega, ta intervju z Amando Lepore, ta ni naš redni sodelavec. Mi nismo zaprti, vsak lahko nekaj napiše in objavimo, če ocenimo, da je kvalitetno. Kvaliteta in smiselnost objave sta glavno vodilo, ostalo je sekundarno in nismo elitistični, kar se tiče objav.

Se pa pogosto pojavljajo tudi besedila, ki niso novinarska, povzetki raziskav, doktorskih nalog, ki jih objavijo njihovi avtorji. Zakaj?

Ker ocenimo, da so te teme relevantne. Še posebej, če so to nove ali neobdelane teme.

Zakaj na tem mestu novinar ne pristopi do avtorja raziskave in napiše novinarski tekst, ampak se objavi sama raziskava?

Na eni strani gre za časovno stisko, to se dogaja, ko mi nimamo časa, da bi ti naredili, po drugi strani pa se nam pogosto zdi, da bi avtor raziskave to najbolje predstavil, ker najbolje ve, kaj je relevantno in kaj ne.

Ali osebna poznanstva vplivajo na izbor vira? Če da, kako?

Vplivajo v smislu, da osebna poznanstva velikokrat pripeljejo do vira. Moraš pa, kljub temu sam oceniti vir, ne glede na to, kdo ga je predlagal. Osebna poznanstva imajo kar velik vpliv znotraj LGBT skupnosti, so pomemben del. Za razliko od 24ur, informacij ne moremo iskati na CNN-u

in jih prevesti. To lahko počnemo z novicami, ostalo je treba drugače in osebna poznanstva so nedvomno en način.

Kako pa je z pripisovanjem virov informacij?

Mislim, da pri novicah nismo dajali virov, ker so sestavljene iz različnih virov. Priznam, da bi jih veljalo navajati, je pa res, da bi jih bilo ogromno. Mislim, da na blogu navajajo. Jaz sem vire navajala tam, kjer so direktno citirane stvari. Drugače pa pri Narobe relativno malo delam z viri, večinoma stvari pridejo iz moje glave, zato tudi uživam v tem pisanju, ker na nek način dajem sebe ven.

Omenila si, da črpaš iz svojega znanja. Se kdaj zgodi, da podatki, ki si jih nekje dobila, postanejo del tvojega znanja in jim zato ne pripišeš vira?

Verjetno. Načeloma bi moral navesti veliko več virov, kot jih. Problem je, če napišeš v stari Grčiji je bil status homoseksualnosti tak, je to nekaj, kar ti veš. Nekdo bo pa rekel, kje si to našel, kje imaš vir. Jaz skušam uporabiti čim manj virov, ki bi jih bilo treba navesti.

Zakaj?

Ker se mi ne zdi, da spadajo v take članke, kot jih jaz pišem. Viri spadajo v seminarske naloge, doktorske naloge ... Če se pa greš neko raziskovalno novinarstvo, potem ti iz virov, ki jih imaš, nekaj sestaviš. Če bi za vsako podrobnost pisal, kdo je to rekel in kdaj, pač takrat, ko je to relevantno napišeš. Jaz grem po relevantnosti, če se mi zdi bistveno, da nekdo lahko najde ta vir in pogleda original, in ko dobesečno citiram, tam dodam vir. Drugje pa je prepuščeno oceni.

Ampak zdaj govoriva o sekundarnih virih?

Tako.

Si kdaj sama vir informacij?

To se je dogajalo v Legebitrinih Oznanilih, v Narobe pa ne toliko. Se poskušamo izogibati temu, ampak ne gre popolnoma. Suzana Tratnik na primer objavlja knjige, ki jih recenziramo. Jaz sem vir informacij tako, da nekemu rečem, poslušaj, zadnjič mi je ta rekel, ali bi to raziskali. Delamo

na tem, da ne bi Narobe postal časopis o nas.

Analiza je pokazala, da se ljudje, ki so pisali za revijo, pojavijo tudi v drugi funkciji, kot intervjuvanec. Na primer Barbara Rajgelj.

To se dogaja. To je pač posledica tega, da enostavno ni ljudi, ki bi bili pripravljeni, ali pa izpostavljeni. Barbara Rajgelj je bila v času družinskega zakonika zelo izpostavljena v medijih in je bila pripravljena pisati in se pogovarjati o teh stvareh. Poleg tega je ena redkih, ki po našem mnenju to počne zelo artikulirano in ima dobre argumente in na račun tega dobi več prostora. Ker imamo malo takih ljudi, kot je ona.

Pretehta torej ustreznost nad tem, da bi iskali nove vire?

Niti ne oziroma na nek način, ampak to zato, ker teh novih enostavno ni. Zelo težko se jih najde, kvalitetne pa sploh.

Si ti s svojim dejanjem, v mislih imam tvoje potovanje v Berlin, vir informacij?

Potopise smo vsi pisali in to so subjektivni pogledi na to, kaj se je nam v tej državi dogajalo. Zelo pogosto izhajamo iz osebne izkušnje, veliko bolj pogosto kot povprečen novinar. Zato, ker smo osebno vpeti v to. Novinar običajno ne piše o stvareh, v katere je osebno vpleten. Ko poročaš o odstopu zdravstvene ministrice, tebe osebno to ne zadeva, razen kot pacienta. Mi pa smo ves čas osebno vpeti v to kar se dogaja in ne moremo izstopiti iz tega.

Kako bi opisala svoj odnos do virov informacij?

Zelo različno. Včasih je zelo uraden, ko gre za vir, ki ga ne poznam. Če je nekdo mlajši in do njega pridem prek poznanstev, se včasih tudi tikaš in je zelo sproščeno. Odvisno je tudi od okolja. Če nekoga intervjuvaš na Metelkovi, je to nekaj čisto drugega, kot če greš intervjuvati nekoga na fakulteto. Z nekaterimi potem ostaneš tudi v prijateljskih odnosih, nekaterih ne vidiš nikoli več.

Ali prijateljski odnosi, ali pa slaba izkušnja, vplivajo na tvoj izbor virov informacij?

Verjetno. Pozitivna izkušnja vedno vpliva. Ne pa zavoljo te pozitivne izkušnje. Ne bom rekla, ker sem imela pozitivno izkušnjo, ga bom uporabila, ampak ker ga rabim in zato, ker je bila pozitivna

izkušnja. Ne bo šlo samo na račun tega.

Kakšen je tvoj odnos do uradnih in kakšen do neuradnih virov informacij?

Misli, da uradne uporabljamo, da podpremo neuradne. Vedno se nam zdi potrebno oziroma se nam zdi, da bo bolj legitimno, če bomo neuradnemu viru dodali še nek uradni vir.

Zakaj?

Legitimnost teme in da se nas morda malo bolj resno jemlje. Skušamo biti in pisati kot neka resna revija. Narobe se tudi citira v seminarskih in diplomskih nalogah ter tudi v mainstream medijih zato je dobro, da je tisto, kar napišemo, podprto.

Priloga C: Intervju z Mitjo Blažičem

Katere teme pokrivaš?

Roman, naš urednik, je imel politiko, da je dopuščal ljudem svobodno izbiro tem in prispevkov, tako da smo s to svobodno agendo vedno prišli na uredniški sestanek, ki je bil približno mesec in pol, ali dva, pred novo številko in potem smo na licu mesta postavili novo številko. Vsak je povedal iz svoje malhe, kaj bi v novi številki in potem na sestanku prediskutiramo in po nekem nedorečenem, demokratičnem mehanizmu odločamo, ni neko preglasovanje. Nek konsenz nastane, kam bi ta številka lahko šla. Nekako so se v vseh teh letih nekateri ljudje specializirali. Recimo, nekateri pišejo samo komentarje, kolumne, nekateri so se osredotočili na pisanje kritik, eni so delali izključno novičarske prispevke, Novice od tu in tam. To novičarstvo ima svoj namen, nenazadnje Narobe ima funkcijo historičnega zapisa, skušamo zajeti čim širši spekter dogajanja na celi LGBT sceni pri nas in na Balkanu in najpomembnejše mejnike v svetu. Smo pa bolj osredotočeni na slovenski prostor in skušamo sistematično popisovati, kaj se dogaja pri nas.

Skratka, nekateri ljudje so se zelo specializirali, tisti, ki smo pa že novinarji po stroki in praksi, smo pa bolj igrali vlogo prinašanja čistih novinarskih vsebin. Jaz sem eden takih, lahko sem delal karkoli in sem prinašal širše vsebine. Nisem imel specializiranih stvari, te glavne teme, kjer je treba malo več novinarskega raziskovanja, to mi je bilo fino in to zelo rad delam, velikokrat sem pisal intervjuje, tako da sem bil deklica za vse. Ampak me je nekako urednik uporabil, da sem pokrival vsebine, ki so bliže klasičnim novinarskim vsebinam in tudi moja vloga je bila tradicionalno novinarska. Jaz sem se v tej vlogi zelo dobro počutil, ker sem bil navajen že od dela na radiu in, ko sem delal kot urednik ali novinar v drugih tiskanih medijih, tako da mi je ustrezal tak način.

Glede na to, da za Narobe pišeš že od samega začetka, kakšni so bili razlogi za začetek ustvarjanja te revije?

Eden izmed razlogov je bil zagotovo ta, da v prostoru leta 2007 ni bilo nobene revije, ki bi izhajala redno, periodično in, ki bi se ukvarjala z refleksijo in interpretacijo na gejevski in lezbični sceni. Ta manjko nekega scenskega medija je bil eden izmed razlogov. Drugi razlog je

bil zagotovo ta, da z gejevskimi in lezbičnimi vsebinami v mainstream medije zelo težko prodreš. Naše novinarstvo preferira nekatere teme, kar zadeva LGBT, kot so zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti, družinski zakonik, homofobija, LGBT starševstvo. Nekaj fokusnih tem jemlje novinarstvo v svoje polje interesa, 95 % dogajanja na sceni pa nekako ne prodre nikoli v medije. To se dobro vidi, ko LGBT skupnost poseže na področja, ki jih novinarstvo ne percipira kot tradicionalno LGBT področja. Recimo, zdaj smo imeli veliko mednarodno konferenco gejevske in lezbične športne zveze. V Ljubljani je bilo 150 delegatov iz vse Evrope, govorili so močni govorniki, med njimi je bil Miro Cerar. Vem, ker poznam organizatorje, da so šli v široko medijsko distribucijo vabila na dogodek, vsaj ta uvodni in o tem je poročala samo STA, drugi mediji pa niso povzeli niti tega. To je bil za LGBT skupnost dogodek tipa svetovno prvenstvo v košarki. In to se neprestano dogaja, da teme, ki se zdijo skupnosti pomembne in so pomembne in bi bilo prav, da bi geji in lezbijke po celi Sloveniji slišali za njih, ker bi imelo to kup učinkov za opolnomočenje te skupnosti, v medije ne pridejo. Večkrat mediji tudi preferirajo dogodke, ki so sporni, ali pa vsaj malo senzacionalistični. Recimo, parada ponosa pride v medije, ampak medijska reprezentacija parade je zelo daleč od tistega, kar je res parada ponosa. To reprezentiranje večkrat krepi predsodke in stereotipe, ker je ta proces interpretacije dogodka in reprezentacije zgrešen. Ta manjko prisotnosti teme in porivanje ob rob, je drugi razlog. Recimo, da je 5 % gejev in lezbijk v Sloveniji, potem bi moralo biti tudi 5 % medijskih vsebin temu posvečeno, ampak nimamo 5 % vsebin posvečenim tem tematikam. Torej, če ne moremo prodreti v te mainstream medije, si naredimo svoj medij in ta medij potem tudi pomaga prodreti v druge medije. Mislim, da sta to dva glavna razloga, zaradi katerih je zrasla potreba po Narobe in zaradi katerih smo Narobe potem naredili.

Kakšen pa je namen revije Narobe?

Ima več funkcij. Ena je gotovo že omenjena, da ustvarjalci in ustvarjalke revije v svoje roke vzamejo mehanizme reprezentacije in poskušajo s temi mehanizmi predstaviti stvar bližje realnosti, ali pa vsaj iz več zornih kotov. Drugi je popis dogodkov in ustvarjanje zgodovine. Mi nimamo uradne in državne inštitucije, ki bi beležila zgodovino gejevskega in lezbičnega gibanja, torej bomo sami pisali svojo zgodovino, kot jo mi vidimo. Ta slika ni enovita, znotraj LGBT skupnosti je vsaj pet zgodovin, kar je običajno in tudi normalo, da uporabim ta izraz. Ustvarjanje jezika je tudi eden od namenov te revije, ker se v tej zborni rabi jezika večkrat uporabljajo izrazi,

ki niso primerni, so zastareli ali pa ne odražajo več realnega stanja. Novi slovar je že veliko boljši, ampak mi smo ustvarili jezik, ki so ga jezikoslovci popisali in določili pomene, glede na to, kako smo jih mi uporabili. To delamo zelo načrtno, v zadnji številki smo imeli prav temo, ki se je fokusirala na jezik. Tretji pa je ustvarjanje skupnosti. Mi skušamo mikroskupnosti znotraj LGBT, ki ni homogena, povezovati v eno skupnost. Ta povezovalna funkcija je pomembna. Narobe skuša poročati iz različnih segmentov te mikroskupnosti. Skratka, povezovanje in ustvarjanje skupnosti ter opolnomočenje, to je zagotovo tudi pomembna funkcija. Medijske reprezentacije za polje človekovih pravic večkrat uporabljajo mehanizem, ki je meni zelo sporen, to je paradigma pro et contra. Taki teksti ljudem ne pomagajo, še posebej, če so geji in lezbijke, graditi svojo samopodobo. Načeloma imamo problem, da geji, lezbijke, bi in trans osebe ne odraščajo v afirmativnem okolju in nimajo mehanizmov razvoja pozitivne samopodobe. Mi pa jih skušamo s poročanjem o tem, kaj vse se dogaja, kaj vse so ljudje naredili iz sebe, kje vse se lahko udejstvujejo, kje vse lahko ustvarjajo svoje družine izbire, kje so servisi oziroma kje se dobi svetovanje, HIV preventiva, kje dobiti pravne nasvete, opolnomočiti. Torej, cela ta funkcija opolnomočenja LGBT posameznic in posameznikov je gotovo tudi funkcija.

Glede na povedano, tudi funkcija izobraževanja.

Ja, nedvomno. To je sicer problem splošne populacije, ljudje niso seznanjeni s temeljnimi pravicami in z možnostmi, ki jih imajo v življenju. In prek revije skušamo ljudi izobraževati o vseh teh možnostih.

Je revija namenjena LGBT skupnosti, ali tudi širši javnosti?

Prvenstveno je namenjena LGBT skupnosti, nedvomno pa tudi širši javnosti. Prek spleta se lansira tudi v širšo skupnost, tudi prek Facebooka, Twitterja, uporabljamo pa jo tudi v politične namene. Posamezne tekste se potem uporabi za ustvarjanje političnega pritiska, argumentiranje stališč in tako dalje. Ko se ustavi proces odprave strukturne in sistemske diskriminacije istospolnih parov in družin, gotovo s kakšnim tekstom prek socialnih medijev, ali pa jih pošljemo neposredno naslovnikom, skušamo poriniti stvar naprej. Uporablja se tudi kot orodje, tudi za zavračanje homofobnih stališč. V času družinskega zakonika sta bili dve številki posvečeni pravicam istospolnih parov in družin, od historičnega popisa, do intervjuja z Judith Stacey, ki je razlagala študije na to temo. Mi smo revijo pošiljali poslankam in poslancem. Tukaj imate

literaturo, preberite, kaj pravi stroka na to temo. S tem, da je vedno resnicoljubnost temeljno vodilo, vse kar zapišemo, je sledljivo, preverljivo. Nič ni manipulirano.

Kje iščeš informacije in ideje za svoje zgodbe?

Ideje dobim tako, kot sem jih dobival na radiu, v vsakdanjem življenju. Udeležim se kakšnega dogodka, ki me zanima, tam srečam kakšno osebo, ki je zanimiva. Novinarji imamo vedno vklopljen radar, katere zgodbe bi lahko bile zanimive tudi za medijsko reprezentacijo. In tega radarja jaz, tudi če ne delam več intenzivno v novinarstvu, nisem izklopil. Ali grem na kakšen dogodek, ali kaj zasledim na televiziji, ali na Twitterju, ali kaj preberem v tujih internetnih medijih, ali na Facebooku, iz pogovora s prijatelji, iz pogovorov v službi, vedno imam vklopljen radar za novinarske zgodbe. To je glavni vir, vsakdanje življenje. Vir je tudi moje delo. Idejo za zgodbo sem dobil, ker se je oseba, ki je bila diskriminirana, obrnila na Legebitro po pomoč. Ljudje zgodbe prinašajo. Jaz delam na svetovanju za HIV/Aids in na vrstniškem svetovanju za pomoč v stiski. Tam je neskončen vir zgodb. Ideje dobimo iz vsakdanjega življenja in jih tudi aktivno iščemo, medtem ko informacije, ko se zgodba začne pisati, iščemo zelo široko. Od raziskav, študij, ki jih delamo sami, do raziskav, študij, ki so jih delali v tujini, do zakonodaje in strokovnih mnenj ljudi. Jaz skušam uporabljati te klasične novinarske tehnike preverjanja virov. Moje delo za Narobe ni nič drugačno od dela na radiu, sem pa tukaj neobremenjen z koncepti, ki so v množičnih medijih železno pravilo. Lahko prevprašujem ta pravila, ki jih tam nisem mogel. Recimo, jaz ne verjamem v objektivnost, ali pa v legitimnost koncepta pro et kontra vprašanja.

Kaj vpliva na to, da nekoga izbereš za vir informacij?

Najbolj to, da je kredibilen in, da lahko preverim ta vir. Če nekdo navaja študijo, želim preveriti, če ta študija res to govori.

Kako pa določaš kredibilnost intervjuvancev?

Za tako specializirano poročanje, kot je poročanje o LGBT ni neke inflacije strokovnjakov. Za tiste strokovnjake, s katerimi po vseh teh letih prakse sodelujemo, smo prišli do ugotovitve, da so kredibilni. Saj jih tudi prevprašujemo. Ni nobenih dogem, vse je podvrženo prevpraševanju. To se mi zdi, da je tudi temeljno pravilo poročanja, vsaj mojega. Nihče ni tako svet, da bom njegovo resnico sprejel kot dogmo, vse prevprašujemo. Ampak načeloma so to strokovnjaki na fakultetah,

inštitutih, ljudje, ki so s svojim delom že dokazali njihovo kredibilnost. Problem nastane, ker imaš lahko dva doktorja prava, en odgovori, ja, to je diskriminacija, drugi pa, ne, to ni. Potem si pomagamo širše, kaj o tem govori Evropsko sodišče za človekove pravice, kaj pa o tem pravi pravna stroka na tujem, kakšne so prakse v drugih državah. Tako skušamo reševati dileme, ampak načeloma se skristalizira, da so ljudje bolj konservativnih stališč proti človekovim pravicam LGBT, ljudje bolj odprtih, progresivnih stališč pa so za človekove pravice LGBT. In mi seveda dajemo prednost tistim, ki so za človekove pravice LGBT. Tukaj pa je neka dogma, da človekovih pravic LGBT in nasploh človekovih pravic ne prevprašujemo.

Koga ne bi nikoli izbral za vir informacij?

Pri poročanju za Narobe imamo temeljni princip, ki ga ne prevprašujemo. Ta princip so človekove pravice, univerzalne, nedeljive in neodtujljive, pripadajo vsem nam, zato ker smo ljudje. Gotovo ne bi izbral za vir informacij nekoga, ki te ideologije ne sprejema. Ne govorim v imenu celega uredništva, govorim v svojem imenu.

Ali pri izboru virov nate vplivajo tudi zunanji dejavniki, na primer lažja dostopnost, geografska pozicija vira?

Vedno manj. S sodobnimi mediji lahko res vse privlečeš v svoj medij, na tak ali drugačen način. Lažje je, če je sogovornik tukaj. Ko pride nekdo iz tujine v Slovenijo, ga skušamo dobiti, ker je tako lažje in tudi bolj pristno. Ampak v Narobe sodelujejo tudi ljudje, ki sploh še niso bili v Sloveniji. Tudi s pisanjem tekstov. Ne potrebuješ vedno delati intervjuja, če je ta oseba dovolj dostopna in odprta, tudi sama napiše tekst.

Vpliva na izbiro tudi to, da nek vir že poznaš?

Seveda. Čeprav se trudimo, da bi vključevali čim več različnih ljudi, ampak nedvomno imajo viri, ki smo jih že preverili, prednost, ker so bolj praktični, se lahko hitro na njih obrneš, hitro dobiš odgovor. V vseh teh letih so se razvile že neke oblike partnerstva in je lažje delati z ljudmi, ki so preverjeni, kot pa odkrivati nove, čeprav poskušamo širiti to bazo. Ena izmed stvari, s katero se nenehno soočamo na sestankih je, koga bi še pripeljali.

Po analizi v Narobe prevladujejo predvsem viri, ki govorijo po svoji funkciji, torej uradni viri informacij.

Tako kot jaz vidim Narobe, govorijo: profesorice in profesorji na fakultetah, ministrice in ministri oziroma državne funkcionarke in funkcionarji, znanstveniki in znanstvenice, raziskovalke in raziskovalci, nevladniki in nevladnice, na področju HIV/Aidsa gotovo specialistke in specialisti. Največ se mi zdi, da je tega.

Zakaj?

Ker so to najbolj kredibilni viri. Za njihovimi besedami stoji njihovo delo, njihovo raziskovanje in izobraževanje. Ta razsvetljenski racionalni princip je tudi dogma, zdaj bom na koncu ugotovil, da imamo kup nekih dogem, je zelo zaželen. Informacije, empirična znanja, sledljivost virov, izobraženost govorcev. Poskušamo, se mi zdi, res reprezentirati čim bolj pristno sliko realnosti, kar je sicer nemogoče, ampak se trudimo.

Opazila sem, da se novinarji Narobe večkrat obračate na strokovnjake, kot pa na ljudi same?

Jaz tega sicer nisem opazil, ampak pri sebi čutim, da je tako, da se rajši obrnem na nekega strokovnjaka in pa mogoče na nekoga iz vsakdanjega življenja samo za ilustrativen prikaz, za uvod, da je ta zgodba izhodišče za analiziranje. Mislim, da je to zaradi kredibilnosti.

Kaj pa funkcija izobraževanja, tudi ta igra vlogo?

Ja, seveda. Če ti nekaj reče strokovnjak, potem je to najbrž blizu resnice.

Kako izbiraš teme in zakaj izbereš določeno temo?

Teme izberemo na sestanku uredniškega odbora, kjer razpravljamo, katere teme bi bile relevantne in potem se na nek način, ki je demokratičen, odločimo, katera tema bi zaslužila največ pozornosti. Se zgodi, da izbrana tema pade, ampak to je redkost. Zakaj izberemo določeno temo, ponavadi je to neka aktualnost, lahko je pomembno, da je ta tema zapisana, ker še nikoli ni bila,

torej tudi nek tak historičen pomen, dostikrat pa tudi političen pomen. Na primer v času družinskega zakonika smo izbirali te teme, ker smo vedeli, da gibanje, ki se zavzema za pravice LGBT oseb, rabi tekste, ki jih bo potem lahko uporabljalo še naprej. Hkrati so ti teksti še popisovali dogajanje. Tako da so vzgibi, zakaj izberemo določeno temo, zelo raznoliki.

Velikokrat so vodilo tudi potrebe, ki so izražene v LGBT skupnosti. Ta tema o paradi ponosa je nastala kot neposreden odziv na konflikt v skupnosti, ki se je zgodil po paradi. Ker je bil ta dogodek, metanje kock v Jankoviča, tako močan, Narobe ni želel pomesti stvari pod preprogo, ampak osvetliti. Tukaj so res različni faktorji. HIV/Aids preventiva je močna, ker imamo znotraj MSM epidemijo in mi imamo močne nevladne programe za HIV/Aids preventivo v društvih in ti programi imajo svoj glas tudi skozi tekste in jih želimo lansirati v skupnost kot pomembna sporočila. Hkrati pa je večkrat to tudi zahteva financerjev. Narobe se financira deloma iz HIV/Aids preventive, zato mora imeti tudi take vsebine, da mi lahko poročamo, pogledajte, v tej in tej reviji smo objavili te in te prispevke. Financiranje Narobe je zelo kompleksno in se financira tudi prek teh programov, ampak je tudi pametno, da so te vsebine, ker imamo javno zdravstveni problem.

Potem niso sofinancerji odločilen faktor.

Ne, se je že zgodilo, da nismo imeli. Ne vplivajo na vsebino tekstov. Če želimo, da se financiramo iz HIV/Aids, moramo imeti tekst na to temo. Kaj mi napišemo, je pa naša stvar, tako da ne vpliva na vsebino teksta.

Ali obstajajo pri tvojem delu kakšne omejitve, zunanji dejavniki, ki vplivajo na tvoje delo?

Nismo imuni na ta proces. Pri meni osebno so neki mehanizmi rutinizacije pod katere padem. Če imam lažjo pot do nekega strokovnjaka, ali pa daljšo pot, na kateri moram prebrati še 50 člankov na to temo, potem izberem krajšo pot, ki me privede do približno enakega rezultata. Od delavnega časa si moram utrgati čas za Narobe. Ta čas si utrgam, ko se pač za to odločim, to je večinoma zelo pozno, tik pred oddajo prispevkov. Moj proces ustvarjanja je podoben, kot takrat, ko sem delal na radiu. Samo, da sem na radiu to nenehno počel, tukaj pa si vzamem enkrat na tri mesece en teden, ko to delam.

Si sam kdaj vir informacij?

Moja osebna izkušnja je najbolj pristna meni. In zelo rad potem to osebno izkušnjo uporabljam tudi v tekstu. Recimo, ko sem pisal o LGBT turizmu, mislim, da sem zagotovo navedel primer, ki se je meni osebno tudi zgodil. Tudi v informativnih žanrih uporabljam svoje empirične izkušnje, kot izhodišče in opis. Poskušam pa predstaviti na tak način, da je jasno, da je to moja izkušnja. Da to ne pomeni, da je povsod tako, da se vsem to dogaja.

Kaj pa komentiranje znotraj informativnih tekstov?

Tudi to se dogaja. Nimamo tako čistih žanrov. Zvrsti so dosti bolj svobodne in hibridne. Ni pa ta svoboda žanrov izraz nestrokovnosti ali pa ignoriranja novinarskih načel. Dostikrat je izraz refleksij ali pa upora proti nekaterim novinarskim načelom, ki so uveljavljena, ampak ne zdržijo po našem prepričanju. Ta svoboda žanrov je najbrž posledica tega, da ne verjamemo v to objektivnost poročanja.

Kaj razumeš pod objektivnost poročanja?

Da se kot novinar postaviš zunaj nekega dogajanja, kot nevtralni opazovalec in zapisuješ neko sosledje dogodkov. Jaz v to pozicijo nevtalnega zunanjšega opazovalca ne verjamem. Ker smo vsi ljudje, z vsemi svojimi racii in emocijami. Ne moreš se kot vesoljec distancirati od dogodka in ga opisati, prišel sem na Zemljo, to so prebivalci Zemlje, ki delajo to in to. Vedno pišemo iz svojega kulturnega konteksta. Zato se mi zdi to distanciranje zavajajoče. Bolj se mi zdi pristno, da človek pove svoje mnenje in, da je jasno, da je povedal svoje mnenje, kot da se dela, da poroča objektivno. Ali pa uravnoveženost, en za, en proti, to so enaki mehanizmi, ki so po mojem zavajajoči. Resnicoljubnost je nekaj, kar je vrednota. Pa še to, je pa res, da če je neka stvar poročanje, jaz kot novinar tega raje ne komentiram. Meni osebno niso pri srcu vesti, kjer poročaš, potem pa še eno zasoliš. To mi je malo prepoceni. Bolj so mi pri srcu malo bolj kompleksne oblike kritike.

Ali na izbor vira vpliva tudi povezanost tega vira z LGBT temami ali pa z LGBT skupnostjo?

Ja, seveda, saj poročamo predvsem o LGBT temah. Včasih so gostje tudi kakšni ugledni strokovnjaki in govorimo o drugih stvareh, ampak jim na koncu podtaknemo kakšno vprašanje na to temo. Včasih uporabljamo strokovnjake, da zavračamo stališča drugih. Intervju z Lunačkom je bil narejen tudi zato, da smo zavrgli stališča Vodeba.

Gre za neko vrsto samopotrditve s pomočjo virov?

Sigurno. Samo tukaj so določene stvari tako samoumevne, da ne bi potrebovale potrditve. Ampak zaradi disrupcij, ki prihajajo s strani nasprotnikov človekovih pravic, je treba neprestano ene stvari ponavljati in potrjevati. Izobražujemo ljudi, da se bodo znali braniti.

Ali osebna poznanstva vplivajo na izbor vira. Če da, kako?

Vsi se med seboj v resnici poznamo. Če je že Slovenija tako majhna, da se vsi med seboj poznamo na nacionalni ravni, kaj šele LGBT skupnosti. Se poznamo, ker smo zaposleni v istih društvih, ker sodelujemo na različnih projektih, ker se srečujemo na dogodkih.

Pa to vpliva na izbor, da nekoga izmed njih izbereš za vir informacij?

Za vprašanje sociologije družine bi nedvomno izbral Romana, ker ima res največ znanja na to temo. Za vprašanja prava bi izbral Barbaro Rajgel, ker ogromno ve in je ogromno delala. Bi pa izbral tudi Barbaro Novak iz pravne fakultete, če bi bila dostopna. Ampak smo jo štirikrat povabili in je štirikrat odklonila. Ko ti nekdo odkloni, da ne bo sodeloval v medijih, da je vse, kar je napisal, napisal v svojih strokovnih tekstih, tam lahko sicer vzamemo in citiramo karkoli, potem seveda vzameš človeka, ki se je s tabo pripravljen pogovarjati. Torej, gotovo imajo ta osebna poznanstva neko vlogo pri rutinizaciji. Vzameš človeka, do katerega prideš lažje. Ni pa vedno tako. Včasih tudi vztrajamo, da dobimo ljudi, do katerih ni lahko priti.

Priloga Č: Intervju z Mihaelom Topolovcem

Kakšni so razlogi za ustvarjanje revije Narobe?

Pojavil se je manko. Pred tem so bila Legebitrina Oznanila, ki so pokrivala to LGBT področje, kar se tiče nekih tematik. Ker obstaja populacija, ki je v družbi marginalizirana, ki ima specifične potrebe, tematike, ki potrebuje nek medij, da obravnava te tematike, da se opolnomoči ljudi. Ta manko je trajal nekaj časa in potem se je zbralo ljudi, ki so na polno začeli z medijsko produkcijo. Mislim, da je Narobe pomembna revija v tem prostoru. Je še vedno edina, ki se ukvarja s specifično populacijo, čeprav je odprta za širšo družbo. Tudi apeliramo, da bi ta revija prišla v roke vsem. In, da se pokrivajo tematike, ki se v mainstream medijih ne pokrivajo.

So bili množični mediji pomemben razlog za zagon revije?

Zagotovo, ker v mainstream medijih po večini ni prispevkov, ki bi se dotikali LGBT skupnosti. Le, ko se je na mednarodnem področju zgodilo kaj velikega ali pa ob paradi ponosa, ostalo pa je tišina. Pa seveda nobenega kritičnega vidika, zgolj informativno. Narobe pa gre globlje. Tukaj so članki, ki imajo neko kritično noto, informativni članki, pregledi dogajanja, intervjuji z ljudmi, nedvomno je Narobe alternativa mainstream medijem oziroma zapolni prostor, ki ga mainstream mediji niso pokrivali.

Kakšen je namen revije Narobe?

Revija se ukvarja s tematikami, ki se dotikajo LGBT skupnosti, ne bi pa rekel, da je namen, da ta revija pride v roke samo članom te skupnosti. Seveda je prvoten namen, da se opolnomoči ljudi. Nekdo, ki se išče, na primer mladi ljudje, ki se sprašujejo o svoji spolni usmerjenosti, imajo težave in jim je tak medij lahko v pomoč. Seveda živimo v drugačnih časih in je na internetu marsikaj dostopno, ampak vseeno, če nekaj takega izhaja v slovenskem prostoru, ima to lahko pozitiven vpliv na človeka, da vidi, kaj vse obstaja, da se lahko že zgodaj izobražuje. To je nek primaren namen te revije. Drugo pa je to, da se dopolni medijski prostor. Da se ponudi revijo, ki je pač ni bilo. Tudi tematsko, da se izpostavijo LGBT tematike kot nekaj, o čemer se lahko piše, o čemer je pomembno pisati in se lahko veliko piše, in da področje spolne usmerjenosti ni le stvar posameznika, ampak širše družbe in se razpreda na različna področja družbe, da je to en širok

spekter, iz katerega lahko nastane revija.

Kaj pa izobraževanje?

Seveda tudi izobraževanje in informiranje. Revija ima tudi politiko, da ne oglašuje. Če jo primerjamo z LGBT revijami v zahodnejših državah, ki so zelo komercializirane, ko odpreš imaš oglase in se s tem financirajo. Tukaj je politika, da se oglašuje samo tisto, kar je del LGBT scene in je namenjeno socializaciji: informacije o druženju, zabavah, dogodkih in izobraževalnih stvareh.

Kje pa iščeš ideje in informacije za svoje zgodbe?

Največkrat se na sestanku naredi brainstorming, kaj bi se lahko v naslednji številki pokrivalo, kaj se še ni pokrivalo. Poudarek je seveda najprej na glavnih temah, namenjeno jim je največ prostora, to so lahko intervjuji ali pa širši članki. Večinoma se teme izbirajo na podlagi aktualnega dogajanja, na podlagi tem, ki so takrat pereče. Jaz, ko imam neko temo določeno, naredim raziskavo. Imamo kar nekaj časa, ker revija izhaja na tri mesece. To pomeni, da imaš kot novinar čas, da lahko temo dobro preučiš in daš nek bolj poglobljen pogled na zadevo, tudi sam se trudim, da bolj poglobljeno preučim zadevo. Posebej, če imam glavno temo, intervju, takrat je to bolj neko raziskovalno delo. Preberem kakšno knjigo, pogledam na internet, kaj je dostopno, če se zadeva dotika mednarodnega okolja, skušam kontaktirati ljudi, ki se s tem ukvarjajo v tujini. Vsak novinar ima tu proste roke, tu ni pravila, kako se lotiti.

Tudi temo si lahko sam določiš.

Lahko prideš z idejo, če je nimaš, se na uredniškem sestanku pogovorimo, kaj bi lahko delali in koga bi to zanimalo.

Kje pa črpaš ideje in informacije, ko si sam izbereš temo?

Kar se mi zdi zanimivo. Velik vir informacij je seveda internet, velikokrat zaslediš neko temo v mainsteram medijih ampak dodaš nek drug vidik, ki prihaja iz skupnosti. Kar se tiče intervjujev, so ljudje, ki jih o teh temah ne sprašujejo, imajo druge funkcije, mi pa jih uporabimo, da se osredotočimo na področje spolne usmerjenosti, ali pa širše, diskriminacije itd. Tu se lahko pogovarjaš z zelo širokim spektrom ljudi. Imel sem aktivista iz Islandije. V mainstream medijih

je bila to obrobna tema, izpostavljena je bila predvsem islandska revolucija, ki jo je začel, mi pa smo ga obravnavali tudi kot LGBT aktivista in ga postavili kot osrednjo temo.

Obstajajo pri tvojem delu zunanji dejavniki, kot so čas, uredniška politika, dostopnost, ki vplivajo na tvoje delo?

Zagotovo so omejitve. To je prostovoljno, v življenju se ukvarjaš še z drugimi stvarmi, to ni glavno delo in včasih zmanjkuje časa, energije, idej. Če gledam širše, revija ima predznak, gre za LGBT vsebine. Govorim iz osebne izkušnje, jaz sem se želel angažirati na tem področju, me je pa skrbelo, kaj to pomeni zame kot novinarja. Pojavljaš se z imenom in priimkom, to je coming out. Če nekdo vpiše tvoje ime v Google se vsebine pojavijo. To moraš imeti razčiščeno in ti to ne sme predstavljati problema. Živimo v heteronormativni družbi, lahko se pojavljajo problemi, glede profesionalnih poti, osebnih zadev. Ekipa, ki deluje za Narobe nima zadržkov in problemov s tem. Morda bi kdo od mladih piscev želel sodelovati, pa je to ovira. Tudi sam sem se soočal s temi strahovi, ko še nisem dosegel osebnega opolnomočenja. To je lahko ovira.

Pa tematsko, teme imajo fokus na neko vrsto identitetne pripadnosti, včasih so zadeve, ki bi bile vredne obravnave, ampak je težko poiskati fokus, da ustreza reviji. Recimo, zdaj pretresajo svet protesti proti finančnim krizam in za nek alternativni medij je pomembno, da se te zadeve pokrivajo. Ampak, če imaš LGBT je to porinjeno ob stran oziroma ne veš kako to uvrstiti. Jaz sem imel poskuse, da sem iskal vlogo LGBT skupnosti znotraj teh socialnih tem, boja proti kapitalizmu. Mi želimo pokazati, kako je LGBT tematika povezana z vsemi aspekti družbe in te povezave je včasih na prvo žogo težko odkriti.

Kaj pa dostop do informacij, če veš, da bo do njih težje priti, to vpliva na tvoj izbor teme?

Ja. Velikokrat se pojavi ta problem, kako najti informacije na določeno temo, kako priti do intervjujev. Pojavi se tudi problem, da nekdo od zunanjih, na katerega bi se ti rad obrnil, ni pripravljen sodelovati, dati intervju, napisati kaj. Znotraj Slovenije se pogosto pojavi problem, kako najti sogovornike. To se navezuje tudi na to, da je to LGBT revija in morda ima kdo od sogovornikov tudi zaradi tega zadržke. Pa tudi pomanjkanje informacij na določeno temo. Včasih se kakšna tematika ne obravnava oziroma se ne obravnava takoj, ker enostavni ni vedno lahko priti do nekih vsebin. Iščeš po internetu, ampak medijski prostor obvladujejo mainstream mediji

in poglobljene informacije težko dobiš.

Ali to vpliva na to, da teme ne izbereš?

Se zgodi. Včasih pa se še ne počutim dovolj kompetentnega, da bi o tem pisal, ker poudarek je na kvaliteti člankov. Tukaj je na vsakem posamezniku, da presodi, ali to zmoreš napisati oziroma, ali imaš dovolj časa, dovolj virov na voljo. Večina uredniških sestankov potem poteka v smeri, kdo ti lahko pomaga, ti da kakšen nasvet, bo morda temo prevzel kdo drug, ki ima več znanja o tem, več virov, več ljudi, na katere se lahko obrne.

Kako bi opredelil vire informacij?

Kot aspekte, znotraj novinarskega dela, na katere se nanašaš, ki jih uporabiš pri svojem delu, ki ti pomagajo, da razviješ članek. Ti viri pa so lahko različni. Pisni viri, lahko so ljudje, lahko so knjige.

Kateri pa so tisti viri, na katere se sam najpogosteje zanašaš.

Pomemben vir je komunikacija znotraj uredništva, debate novinarskega kroga, ki dela za Narobe in informacije, ki jih dobiš znotraj kroga teh ljudi, ki lahko zanetijo neko idejo, ali pa dajo nadaljnje napotke, kje iskati. Drugače pa najpogosteje pobrskam po internetu, ampak internet predstavlja zgolj primarno osnovo, ki me potem vodi kam drugam. Če je to glavna tema, potem to vključuje, da pišeš nekim ljudem, organizacijam, akterjem, ki se s tem poglobljeno ukvarjajo ali pa več o tem vedo, so izvedli dogodek, ki ga obravnavaš. Torej, da dobiš informacije s prve roke. Jaz zelo rad umestim neko tematiko v širši kontekst, kar pomeni, da me potem zadeva pelje do marsikaterih drugih virov, da preberem kakšno knjigo na neko širšo temo, zakonodajo celo. Ko pa se pripravljam na intervju, skušam biti čim bolj informiran in potem fokusiram zadevo na tematiko, o kateri se želim pogovarjati s to osebo.

Se zgodi, da ljudi kličeš tudi samo zaradi boljšega razumevanja teme, ne zaradi intervjuja?

Se dostikrat pojavi, da zgolj za lastno informacijo raziskujem zadeve. Čeprav se večino časa trudim, da ljudi, ki jih kontaktiram tudi uporabim, da je ljudem jasno, kje bodo objavljeni, o čem bo članek. Poskušam se izogibati, da bi posnel pogovor z nekom, potem pa ne bi prišel v poštev. Že pred tem se skušam čim bolje pripraviti na to, tudi zato, da časovno racionaliziram zadevo, da

ne izgubljam časa, da ne grem preširoko. Vseeno si omejen z številom besed in lažje je, da dobro premisliš, kdo ti pride v poštev pri teh tematikah.

Kaj pa najbolj vpliva na to, da nekoga izbereš za vir informacij?

Da je človek podkovan, glede na tematiko. To je lahko tudi težava, ker ta revija na poljuden način predstavlja kompleksne teme. Mi nismo strokovna revija, pogosto pa se pogovarjamo z ljudmi, ki imajo strokovno ozadje. To je tudi pomemben vidik Narobe kot alternativnega medija, da se poda tudi v kompleksne tematike, ampak tako, da so berljive, razumljive. Če se vrnem na izbiro vira, je to relevantnost, delo, pogled tega človeka na tematiko, s katero se ukvarjam, in da so naklonjeni, da niso homofobni ljudje. Revija Narobe ni mišljena kot konfrontacija, da bi imeli intervju z Alešem Primcem, ni politika pro et contra. Jasno je, kaj želimo s to revijo sporočiti, to je spoštovanje človekovih pravic, širši pogled na to tematiko, podpora LGBT skupnosti in opolnomočenje ljudi ter aktivističen vidik. Ta revija ni namenjena zgolj zabavnemu branju in informiranju LGBT skupnosti o dogajanju, ampak, da se tudi v samih člankih lahko zasledi aktivistični input samega novinarja. Največkrat so potem sogovorniki, ki jih izbiramo, podporni oziroma imajo kritičen pogled na homofobno družbo.

Koga torej nikoli ne bi izbral kot vir informacij?

Če se osredotočiva na intervju, nikoli ne bi izbral nekoga, za katerega se bom moral truditi, da bo to v tem klasičnem novinarskem smislu zelo objektivno intervju, čeprav vem, da so moja načela popolnoma različna in se v tem popolnoma razlikujeta. To bi bilo enostavno neiskreno in v večini primerov bi prišlo do nekega konflikta, intervju ne bi dobro izpadel. To je lahko za tako tematiko in tako revijo problem. Če se zgodi, tega ne zakrivamo, ni pa namen revije Narobe, da bi imeli konfrontacije, preprosto zato, ker ni smiselno reproducirati neke heteronormativne, homofobične vsebine. Tega je že tako preveč.

Kakšen je tvoj pogled na objektivno in uravnoteženo poročanje?

Mi ni najbolj blizu. Jaz se ne poslužujem zelo objektivnega pisanja. V končni fazi je to revija, ki predpostavlja nek pogled. Jaz mislim, da mora novinarstvo imeti neko odgovornost in pri določenih stvareh je treba potegniti črto in vse zadeve niso sprejemljive in se jih ne da argumentirati s svobodo govora in s predstavljanjem različnih pogledov na zadevo. Revija

Narobe zagovarja LGBT skupnost, zagovarja boj te skupnosti za enakopravnost, za pravice, promovira kulturo LGBT skupnosti in v tem smislu so tudi članki. S tega vidika pač ni objektivnega pogleda.

Znotraj Narobe je subjektivnost dovoljena tudi v informativnih vrstah.

Je dovoljeno biti subjektiven, izražati svoje mnenje. Ti lahko objektivno obravnavaš neko tematiko, ampak svoj pogled vključiš v uvod, ali pa znotraj članka komentiraš, kar ti je bilo dano, se ne izvzemaš. Ker to izvzemanje zna biti problematično. Kot novinar revije Narobe so tvoja načela jasna, seveda nimamo homogenega pogleda na zadevo, ampak kakršnikoli homofobični, sovražni pogledi niso sprejemljivi. Če tematika naslavlja to, je pričakovano, da bo tudi nek kritičen vidik. Ne pa tako, kot v manestream medijih, da se poroča o homofobičnih, heteronormativnih, diskriminatornih praksah, kot o informacijah, brez nekega komentarja. Tukaj se novinar mora postaviti na stran človekovih pravic, vključenosti v skupnost.

Kako pa oceniš ustreznost vira informacij?

Kot prvo, kaj ta vir da moji tematiki, kaj lahko jaz dobim, od tega vira. Najbolj ustrezen je seveda tisti vir, iz katerega lahko črpaš največ. To je en vidik. Drugi vidik je to, kar sva se prej pogovarjala, o vrednotah, načelih, vključenost v LGBT populacijo, ukvarjanje s to tematiko. Torej, da so ti viri lahko tudi sredstva opolnomočenja. Ne samo, da jih uporabi kot vir, tudi vsebina je pomembna. Vpliva tudi to, koliko novinar predhodno pozna zadevo, koliko ga zanima, da ti že, ko se ukvarjaš s tematiko, padejo na pamet viri, na katere se lahko obrneš oziroma kje jih boš iskal. Čim več je teh virov, čim bolj so poglobljeni, bolj verjetno je, da se odločiš za določeno temo. Ko pa iščeš te vire, brskaš po različnih straneh, o tem se pogovarjamo tudi na uredniških sestankih, vsi skupaj nekako iščemo vire.

Kaj pa je tisto, kar določa primernost vira?

Verjetno dostopnost, kolikšen dostop ima novinar do vira, poleg tega pa še predhodno znanje in zanimanje. Ko pišeš temo imaš lahko več sogovornikov in takrat je ključna povezanost vira s temo, ki jo obravnavaš. Ni nujno, da so to strokovnjaki, pri glavnih temah je zaželen širši pogled in s tem pluralnost glasov. Pri intervjujih pa se večinoma določi osebo, ki je zanimiva za to revijo. Največkrat pa je kriterij, da je njihovo delo na kakršenkoli način povezano z LGBT,

seveda lahko zgolj trenutno, nek segment njihovega dela, ali pa se njihovo delo osvetli z vidika problematike LGBT skupnosti. Seveda lahko prideš na idejo, da bi nekoga intervjuval, ampak potem je vprašanje, ali bo ta človek želel dati intervju. Potem se išče koga drugega oziroma se prostor v reviji zapolni z drugo temo. Pri nekih velikih imenih se vedno vrtimo okrog tega, ali si bo ta oseba vzela čas za Narobe, ki vseeno je nek alternativni medij, ki ni širše poznan. Zato je morda včasih lažje uporabiti nekoga, za katerega veš, da bo pripravljen, da bo časovno izvedljivo.

Ali želja po poglobljeni obravnavi tem vpliva na izbor virov informacij? Pri analizi sem namreč opazila prevlado strokovnih, političnih virov-

Morda zato, ker Narobe želi teme, ki se pojavljajo v mainstream medijih, osvetliti s strani LGBT skupnosti. Pogosti so tako določeni ljudje iz področij kot so zdravstvo, politika, intelektualci. No, na tem mestu moram dodati, da ti intelektualci, ki se pojavljajo v Narobe, opažam manko tega v mainstream medijih, torej, da se za določene vsebine priskrbi strokovno mnenje, pogled, kaj šele, da imaš poglobljen intervju. Tukaj je verjetno poskus, da se LGBT tematika obravnava na strokoven, argumentiran način. Da se vpraša ljudi, ki imajo o tem znanje, da je to nek način boja proti populizmu, proti homofobiji, heteronormativnosti, ki ves čas potekajo na nek kvazi intelektualen način. Revija skuša ohranjati nek nivo argumentacije, izražanja, novinarskega dela. Zasluga gre Romanu Kuharju, ki je revijo zastavil na tak način. Želimo se izogniti neargumentiranemu populizmu, posplošenim informacijam in zato se verjetno tudi pojavljajo taki viri. Je pa pri tem pomembna tudi specifičnost slovenskega prostora. Ta je majhen in pojavi se težava, ljudje se ponavljajo.

Kaj pa »običajni ljudje« kot viri informacij?

Imeli smo rubriko Slehernih, v kateri smo predstavljali vsakdanje življenje oziroma poglede ljudi s področja LGBT skupnosti. Potem smo to rubriko opustili.

Zakaj ste jo opustili?

Na eni strani pomanjkanje virov, ljudi, ki bi bili pripravljeni sodelovati. Po nekaj rubrikah jih je zmanjkalo. Težava je bila tudi v tem, da smo se spraševali, kaj želimo sploh sporočiti s to rubriko. Znotraj nje so se ponovno pojavljali ljudje, ki so bili na svoj način znani, znotraj LGBT skupnosti. Potem pa se je ta krog izpel.

Ali znanost vplivata na izbor vira informacij?

To, da bi bil vir poznan v nekem popularnem smislu, to ne. Je pa zagotovo nek pomemben vidik, da so ljudje znani vsaj v povezavi s tematiko, s katero se ukvarjamo. Ta vidik znanosti zagotovo ni zanemarljiv, ampak ne v pomenu popularnosti, ampak v smislu kompetentnosti. Nek doktor znanosti je poznan, ker je kompetenten za to področje in ga ali jo želimo povprašati in se informirati.

Si ti kdaj vir informacij, da obiščeš nek dogodek, da pišeš o sebi, lastnih izkušnjah?

Ja, recimo jaz sem pisal o gejevski in lezbični sceni v Berlinu, ker sem bil tam.

Kaj pa, ko določena tema, o kateri pišeš, zadeva tebe osebno, tudi znotraj tega podajaš svoje izkušnje?

Seveda, to je verjetno specifična te revije. Ker je LGBT, je težko, če se sam prištevaš k tej skupnosti, ločiti ta osebni vidik, koliko si vključen v neko stvar. Če pomislim, kdo je član uredništva, smo vsi del te LGBT skupnosti in je ta osebni vidik zelo pomemben vir informacij. To, da sem jaz gej in to, da pišem za revijo Narobe, se prepleta. Moje zanimanje za to področje se dotika mene osebno. In verjetno, ko iščem ideje za članke, ko iščem potencialne vire, je ta osebni vidik pomemben.

Kaj pa v samem tekstu?

V mojih člankih bi rekel, da se. Oseben kritičen vidik je vsaj implicitno vedno prisoten in to se navezuje na najin pogovor o objektivnosti in subjektivnosti. Zato se mi zdi ta objektivni vidik nek ideal, ki je nedosegljiv. Kako sebe izvzeti iz neke zgodbe? To je pri LGBT reviji, kot je Narobe, še toliko bolj opazno, toliko bolj pomembno, v bistvu je to nekaj, kar spodbujamo, kar želimo, da je v reviji vidno. Vidnost LGBT skupnosti kot take prek člankov in v samih vsebinah.

Kaj pa pripisovanje virov informacij?

Tega se poskušam čim bolj držati, to je neko novinarsko pravilo, čeprav nisem novinarsko izobražen. Mogoče se tukaj revija prevesi v malo bolj strokovno smer, včasih imajo članki bolj znanstvene oblike citiranja, bolj striktno se tega držiš. Neka knjiga, ki si jo navedel, je lahko

dodaten vir za bralca. Ves čas se gleda tudi na izobraževalni vidik. Ti si znotraj članka sicer omejen, lahko pa bralcu daš informacije, da se informira dalje. Če jaz govorim o neki LGBT organizaciji, ki v našem prostoru še ni poznana, navedem spletno stran te organizacije, da bo lahko tisti, ki ga to zanima, to pogledal.

Se kdaj zgodi, da zaradi tvojega poznavanja teme, informacijam, ki si jih nekoč pridobil iz nekkih virov, ne pripišeš vira v tekstu?

To je lahko težava, ki je vidna bralcu. Že terminološki vidik je lahko za določene bralce problematičen. Na primer sama kratica LGBT.

Kaj pa izven terminološkega okvira?

Lahko so določeni podatki, ki jih uporabljam in so že del vsakdanjega pogleda. Preprosto izgubiš, da je bila to neka raziskava, in da bi bilo dobro poiskati vir. Uredništvo sestavljajo ljudje, ki so aktivno vključeni v LGBT skupnost že vrsto let in so si pridobili znanja, ki potem postanejo del vsakdanjega operiranja s stvarmi. Tako se lahko vidik navajanja točnega vira izgubi, ker sam novinar ne ve več, od kod je to potegnil.

Ali osebna poznanstva vplivajo na izbor vira? Če da, kako?

Nedvomno, zelo. Pri reviji Narobe se to še bolj opazi kot pri ostalih, ker je to pač LGBT skupnost in veliko virov prihaja iz te skupnosti in tu so prepletanja osebnih poznanstev. Lažje je tudi priti do človeka, ki ga osebno poznaš. Pogosto se na uredniških sestankih pogovarjamo, poznaš ti tega, imaš kontakt od nje.

Kako bi opisal svoj odnos do virov informacij?

Poskušam se čim bolj nanašati na vire, jih iščem, so zelo pomemben vidik mojega dela. Je pa res, da preko najinega pogovora ugotavljam, da nikoli ne razmišljam ločeno o teh virih. Vire dojemam kot del nekega skupka novinarskega dela, ki ga opravljam za revijo Narobe, ki pride zraven vseh drugih stvari, kot so spraševanje, kako bom pisal o neki zadevi, kako se bom lotil tematike. Mojo odnos očitno poteka na ne popolnoma zavestni ravni.

Priloga D: Intervju z Evo Gračanin

Kakšni so razlogi za ustvarjanje revije Narobe? Za revijo sicer ne pišeš od prve številke naprej, ampak kaj je tisto, kar vas žene, da še danes ustvarjate revijo?

Zato, ker je Narobe edini periodični tiskani mediji, ki skuša konsistentno in na podlagi najnovejših strokovnih raziskav raziskovati situacijo, način življenja LGBT oseb v Sloveniji, v regiji, s tem mislim zahodni Balkan in pa potem tudi širše po Evropi in svetu. Zdi se mi, da revija obstaja zato, ker v njej lahko najdeš vse pomembnejše točke premika, razvoja pri spoštovanju pravic LGBT oseb in pri celostnem, polnopravnem vključevanju LGBT oseb v družbo. Zdi se mi, da je revija Narobe tudi arhiv, vseh pomembnejših dogodkov, sodnih odločb, političnih odločitev, raziskav, spoznanj, teorij, ki potem lahko pomagajo rekonstruirati ta razvoj in nam dajejo neke nauke, ki so potem lahko uporabni tudi pri emancipaciji drugih marginaliziranih skupin v naših družbah.

Če se ustaviva pri poročanju medijev o LGBT skupnosti. Kakšen je tvoj pogled na to?

V zadnjih 10 letih vidim velik razvoj pri poročanju množičnih medijev v Sloveniji o LGBT tematikah. Predvsem pozitiven razvoj, v smislu, da se novinarji in novinarke zavedajo, da, ko govorimo o pravicah LGBT oseb, dejansko govorimo o človekovih pravicah, o emancipaciji, o boju proti nasilju, prosti diskriminaciji in iz tega vidika se potem tudi piše. Prestopili smo to točko, ne še popolnoma, ko se je o LGBT osebah pisalo s tistim pokroviteljskim odnosom, novinarji in novinarke, ki pišejo o teh temah, ne izpostavljajo več, čeprav jaz nisem lezbijka, nisem gej, jih podpiram. Ne obsojam in razumem, ampak to se je velikokrat pojavljalo v devetdesetih letih, da je bil članek sicer podporen, ampak jaz pa nisem to. Prav tako ne govorimo več o medikalizaciji, kriminalizaciji, to pa že nekaj časa ne več. To pokroviteljstvo se včasih še zazna, je zelo subtilno in je težko s prstom pokazati nanj, ampak ga vidim, ker se pojavlja tudi pri pisanju o drugih marginaliziranih skupinah. Prikazovanje nekoga kot žrtev, da je treba nekoga podpreti in spodbujati. Človeku vzame dostojanstvo, ko to bere o sebi. To se mi zdi pomemben premik. Jaz bi želela, da, ko se piše o vseh marginaliziranih skupinah, da problematiziramo normo, ki ustvarja nas kot tiste, ki odstopamo od norme. Ne pa, da se nas opisuje in se nas skuša predstavljati, saj smo tudi mi ljudje, seveda smo, ampak norma je problematična. Tisti beli, heteronormativni moški iz srednjega do višjega razreda, ki je norma, vsi ostali, ki odstopamo od

tega, smo potem sprejeti, na podlagi milosti norme. To bi si še želela, ampak ja, počasi korakamo naprej.

Kaj pa dostop članov skupnosti do množičnih medijev?

Jaz lahko govorim o enem segmentu te skupnosti, če ta skupnost sploh obstaja, so debate o tem. Jaz kot mladinska delavka, ki nudim podporo mladim LGBT osebam, bi rekla, da imajo velik dostop do množičnih medijev, sploh do spletnih.

V mislih sem imela dostop kot viri informacij, torej pojavljanje LGBT oseb v medijih, kjer lahko govorijo v svojem imenu.

Tega je, se mi zdi, zadnje čase veliko. Tudi mi dobivamo veliko prošenj, če lahko poiščemo nekoga, ki bi lahko nekaj povedal o svoji zgodbi, kar je vedno tricky. So ljudje, ki niso tako opolnomočeni, da bi lahko nastopali s polnim imenom in priimkom ter obrazom v medijih. Če pa se odločimo za nek način prikrivanja teh osebnih podatkov, jaz razloge sicer razumem, pa potem spet dajemo napačen vtis, da je to nekaj takega, kar je treba skrivati. Zato mogoče ni toliko LGBT oseb s svojim glasom prisotnih v množičnih medijih, ampak podporniki in podpornice dajejo glas tem osebam. Drug aspekt tega pa je, koliko je novinarjev in novinark, ki so razkriti geji in lezbijke. Tudi na ta način potem izgubljam svoj glas.

Kako to vpliva na delovanje Narobe?

Mi imamo v reviji Narobe vedno politiko, da se podpisujemo s polnim imenom in priimkom. Sicer ti nič ne poveš s tem o svoji spolni identiteti, tudi heteroseksualna oseba lahko piše za Narobe, ampak impliciraš, da dejansko si in se s tem razkrivaš. Ravno zato se je pojavila revija Narobe. Saj so že pred njo obstajali mediji, ki so prinašali novice o LGBT skupnosti tej skupnosti, ampak tukaj se je pa res vzpostavilo jasno uredniško pravilo, polno ime in priimek. Dovolj je skrivanja, mi želimo govoriti o sebi, o svoji skupnosti brez zadržkov.

Omenila si predhodnice revije Narobe. Kako se Narobe razlikuje od njih?

To je moje mnenje, ene od članic uredniškega odbora, bi rekla, da so predhodnice revije Narobe predvsem prinašale informacije o dogajanju znotraj skupnosti in ne toliko o dogajanju na področju prava, na področju strokovnih teorij, člankov, raziskav, ali pa na področju političnih

odločitev. Pa, da je bilo, ker se je skupnost v Sloveniji na nek način oblikovala s pomočjo kulture, v predhodnicah veliko kulture, medtem ko v Narobe sicer tudi je, ampak ne v taki meri. Prišlo je tudi do preboja v dizajnu, vedno več je fotografij z obrazi, tudi to, da se članki podpisujejo s polnim imenom in priimkom, da težimo k temu, kar nam ne uspe vedno, da so tudi intervjuvanci in intervjuvanke tam s polnim imenom in priimkom in fotografijo.

Če povzameva, kakšen je torej namen revije Narobe?

Namen revije Narobe je, da prinaša pomembne novice LGBT skupnosti. Te novice niso nujno vedno najbolj zanimive, ampak se mi zdi, da so to pomembne stvari, ki jih je treba natisniti in jih sporočiti LGBT skupnosti, ker na ta način se ta skupnost lahko opolnomoči. To se mi zdi pomemben namen, da popiše vse te odločitve in jih potem da v kontekst. Ker pri dnevni produkciji množičnih medijev, vse to razumem, ne obsojam, se mi zdi, da se stvari samo na hitro povzamejo, toliko, da je stvar napisana, ne predstavi pa se nekega širšega konteksta, v katerega se umesti ta odločitev, to mnenje. Tukaj pa to res skušamo, ker imamo prednost, da ne izhajamo na dnevni bazi in, ker smo si zadali to politiko, da gremo raziskati še ozadje. Se pa zadnje čase večkrat pojavlja, da nas potem citirajo množični mediji. To je pa tudi eden od namenom. Ampak prvi namen je opolnomočenje skupnosti.

Narobe torej ni usmerjen v širšo javnost, ampak predvsem v LGBT skupnost.

Da, predvsem v LGBT skupnost.

In predvsem v obveščanje o pomembnih stvareh. Je uredniška politika obveščati in tudi zabavati in ne samo zabavati?

Ta infotainment, saj so tudi take novičke, ampak skušamo vzpostaviti medij, ki prinaša mogoče ne tako zanimive in zabavne informacije in kontekst, kot pa relevantne informacije in kontekst. To je pomembno, na nek način izobraževati skupnost, zato da se opolnomoči.

Kje iščeš informacije in ideje za nove zgodbe?

Jaz jih iščem predvsem v dnevno-političnem dogajanju, ker se mi zdi, da ne moremo reči, da je LGBT skupnost popolnoma ločena od mainstream skupnosti. Potem tam skušam poiskati LGBT aspekt, če je. Vsekakor pa zelo veliko uporabljam spletne strani, zgodbe iščem tudi v odločitvah

Evropskega sodišča za človekove pravice in odločitvah katerihkoli drugih sodišč. Osnovno informacijo dobim prek ILGA Europe, to je krovna LGBT organizacija v Evropi, pa IGLIO, to je krovna organizacija mladinskih organizacij, kar se tiče trans oseb, pa dobim te informacije od TGEU, krovne organizacije trans organizacij v Evropi. Torej, preko nevladnih organizacij z različnih delov sveta.

Kaj pa prek osebnih povezav?

Nedvomno. Jaz delam na Legebitri in imam veliko stikov z uporabniki in uporabnicami in nedvomno kakšna zgodba pride tudi od tega, da je nekdo od naših uporabnikov, uporabnic, doživel diskriminacijo, nasilje in potem pišemo o tem. Velikokrat mi Suzana Tratnik kaj pošlje, pa potem pregledam. Znotraj uredniškega odbora smo zelo aktivni in si pošiljamo. Je pa zelo pomembno, večinoma dobim informacijo iz drugotnega vira, se pravi z nekega medija, neke organizacije, da poskušam priti v stik z s prvotnim virom, ni vedno mogoče in takrat res navedem, ta in ta poroča o tem, mogoče mi je kdaj ušlo, ampak skušam priti do osnovnega vira informacij.

Ali obstajajo pri tvojem delu in pisanju kakšne omejitve, čas, prostor, finance, uredniška politika, karkoli, kar bi vplivalo na tvoje odločitve?

Geografsko področje je pomembno. Če se nekaj zgodi v Bosni in nekaj v Koreji, bomo pisali o Bosni, zaradi kulturne, geografske, ekonomske povezanosti. Čas je tudi pomemben, nekaj, kar se je zgodilo pred kratkim, čeprav ne tako kot v dnevno informativnih medijih, ker je pomemben tudi vpliv. Če je bila neka sodba sprejeta oktobra, mi pa izidemo marca, bomo o tem vseeno pisali, ker je vpliv te sodbe še vedno viden. Ali pa politične odločitve, torej, pomembno je tudi, kakšen je vpliv neke odločitve, mnenja, dogodka na nadaljnji razvoj skupnosti in spoštovanja človekovih pravic LGBT oseb. To je pomembno, ne toliko čas, kot vpliv.

Ne vem, če je to uredniška, ampak je pa moja politika. Jaz ne pišem o sprejemanju LGBT oseb v vojski. Vojsko razumem kot represiven aparat, katerega glavni namen je ubijanje ljudi in zdi se mi, da tudi, če se deklarira kot organizacija, ki je vključujoča za LGBT osebe, to ne doprinese k razvoju vključujoče družbe, brez diskriminacije in nasilja.

Bilo je sicer besedilo, o zakonu v ZDA in na podlagi tega vprašanja za Slovensko vojsko.

No, tukaj sem jaz imela probleme. Razumem, da je to za vojakinje in vojake pomembno, ampak njihova služba je ubijanje. Kar samo kaže, da si nismo vsi v uredniškem odboru enotni, lahko si nasprotujemo in iščemo nek konsenz, ki ga včasih ne najdemo.

Če se posvetiva izboru virov. Ali geografija in čas vplivata na to, koga boš izbrala?

Nedvomno. Če imam nekoga v svojem imeniku, je to vsekakor lažje. Ali pa, če ima javno objavljene podatke. Recimo, v zadnji številki smo pisali o Indiji, ker je bila naša kolegica pač trenutno tam in nam je lahko pridobila te informacije. Tudi to je zelo pomembno, poznanstva in mreže, ki jih imamo spletene po svetu. Ali pa, ko se kaj zgodi v Srbiji, jaz pokličem svojega kolega in ga vprašam stvari. Mogoče samo off the record ali pa background informacije, vse ostalo pa potem pridobim iz virov, ampak preverim. To je zelo pomembno, da imaš dostop do osebe, ki je to doživela, ali pa, ki ima novice iz prve roke. Tudi jezik je pomemben. Jaz sem do nedavnega urejala rubriko Novice od tu/tam v reviji Narobe, kjer je veliko stvari povzetih s teh novičarskih portalov v različnih državah in je jezik pomemben. Govorim italijansko, angleško, srbsko, hrvaško, malo makedonsko, kitajsko pa ne morem nič povzeti, ker ne znam. Potem seveda iščeš nekoga, da prevede, ampak nisi vedno uspešen, tako da, jezik je ovira.

Kako pa bi opredelila vire informacij?

Vir informacij je nek subjekt, ki mi poda natančne, ažurne, preverljive in relevantne informacije. To je zame vir informacij. Če jaz izvem, da se je nekaj zgodilo in, če tega ne moram preveriti, tega ne bom objavila. Recimo, iz Rusije je bilo veliko poročil, da so mučili mlade geje, ampak, ker določenih stvari nisem morala preveriti, grozno, ampak nisem objavila. To zame ni bil kredibilen vir informacij, čeprav lahko, da je vse res.

Kje sicer najpogosteje iščeš vire informacij?

Internet, sledijo osebne zgodbe, ki jih slišim na Legebitri. Seveda ne vsaka zgodba, vedno vprašam posameznika ali posameznico.

Potem pri tebi prevladujejo posredni viri?

Misli, da pri mojih člankih, ki sem jih pisala za Narobe, je bil ta posredni vir, ker sem večinoma pisala novice od tu in tam. Seveda sem potem skušala še preveriti, ampak ni pa nujno, da sem potem to tudi vključila.

Kateri viri pa so tisti, ki jih najpogosteje uporabljaš, citiraš, znotraj svojega pisanja?

Novičarski portali, mednarodni, ki se specializirajo za LGBT teme in jih dojemam kot kredibilne vire informacij in pa sodbe in politična mnenja, stališča in zgodbe posameznikov.

Kaj pa najbolj vpliva na to, da nekoga izbereš za vir informacij?

Kar veš, da bo neka stvar pomembna, da bo imela dolgoročen vpliv na razvoj skupnosti. Najbolj vpliva, ali mi ta vir informacij daje nekaj, kar bo dejansko spremenilo tok dogajanja. Torej predvsem to, kakšen vpliv ima to na nadaljnji razvoj.

Kako pa oceniš ustreznost vira?

Če ima ta vir tudi ustrezne povezave na prvotne vire. Jaz preverim, koliko je vir, ki ga imam, povezan še z drugimi viri, če ne morem priti do dotične osebe ali pa do dotičnega dokumenta v meni razumljivem jeziku.

Kaj pa pri primernih virih, se pravi pri ljudeh, do katerih lahko prideš?

Je pomembno, da ta oseba dovoli, da se to objavi, in da lahko to stvar preverim pri nekom tretjem. Če gre za diskriminacijo, ker neka organizacija, javna ustanova nekaj ni hotela, preverim tudi pri tej ustanovi. Sama zgodba ni pomembna, pomembno je, da jaz lahko to nekje preverim.

Kako oceniš, da gre za kredibilen vir?

S to osebo se pogovarjaš, če je ta primarni vir oseba, in skušaš dobiti čim več podrobnosti. In potem vidiš, kje se pojavljajo luknje, kje se pojavljajo nekonsistentnosti, ki pa jih moraš oceniti, ker ko govoriva o mojih primarnih virih, ki so osebe, so to lahko zelo globoko travmatizirane osebe. In te nekonsistentnosti niso nujno posledica zavestnega laganja, ampak travme. Na srečo sem šla skozi izobraževanje za vrstniško svetovalko in nekatere stvari znam oceniti.

To kaže, da so v večini primerov tvoji viri niso javne osebnosti, ampak člani LGBT skupnosti.

V tem primeru ja, so pa tudi javne osebnosti.

Kaj pa pri uradnih virih vpliva, da nekoga izbereš za vir?

Predvsem to, koliko je oseba povezana problemom o katerem pišem. Obrneš se na te klasične javne predstavnike institucij, ki so potem zadolžene za to in za katere mogoče malo slepo zaupaš, da bodo podali mnenje te javne institucije ali pa odgovor.

Kdo pa je tisti vir, ki ga ne bi nikoli uporabila?

Vojske ne bi nikoli uporabila kot vir informacij. Jaz informacije razumem tudi kot mnenja. Zelo težko bi naredila intervju oziroma uporabila kot vir informacij nekoga, ki ima popolnoma nasproten pogled na človekove pravice, ali pa, da meni, da so pravice LGBT oseb privilegij. Niso, so človekove pravice. To zame niso relevantni viri informacij. Ko govorimo o človekovih pravicah, ne bom uporabljala pro et contra diskurza, ker to so temelji naše civilizacije in jaz od tega ne odstopam. Razumem, da je to lahko zelo zanimivo za bralke in bralce revije Narobe, ampak ne doprinese pa ničesar k razvoju. Gre samo za pranje umazanega perila in tega se jaz ne grem.

Kakšen pa je tvoj pogled na objektivno poročanje in uravnoteženo podajanje virov informacij?

To uravnoteženo podajanje virov informacij je bilo tako politično zlorabljeno, da ta beseda potrebuje rehabilitacijo in svetovanje. Jaz sem Eva Gračanin z nekim pogledom na svet in prosim ne silite me, da o neki stvari poročam objektivno, ker ne morem. Jaz percipiram stvari s svojim mehanizmom percipiranja in ne morete mi ga vi kalibrirati, ker s tem dejansko posegate v mojo svobodo izražanja in mišljenja. Jaz v objektivnost ne verjamem, mislim, da je to izmišljotina, ki samo krni razvoj in napredovanje naše civilizacije. Ene stvari so pač neuravnotežene, ker imamo temelje naše civilizacije in o teh temeljih se pač ne razpravlja, pa čeprav se to sliši dogmatično.

Ali na izbor virov vpliva povezanost vira z LGBT temo oziroma skupnostjo?

Na nek način vpliva. Seveda skušaš kot vir informacij uporabiti osebe, ki delujejo v tej skupnosti, poznajo to skupnost, so jo pomagale graditi, jo podpirale in jo še vedno. Zato ker imajo nek vpogled v vse to, kar se dogaja. To je pomemben kriterij, da je neka povezava. Ali pa vsaj s človekovimi pravicami.

Med analizo sem opazila, da ne glede na to, kdo je vir informacij, vsaj eno vprašanje je vezano na LGBT temo.

Nedvomno iščemo ta LGBT aspekt povsod. In, če ga ne najdemo, potem to na nek način za nas ni relevantno. Bodo že drugi mediji to obdelali. Mi bomo imeli ta LGBT aspekt, ki ga pa določeni mediji ne bodo.

Si kdaj sama vir informacij?

Sem. Bi si pa želela več participacije mene kot avtorice tekstov, pa ne gre, ni časa. To se zelo redko zgodi, parade ponosa so tak primer.

Kaj pa, da se pojavlja v tekstu s svojimi mnenji, sodbami?

Seveda, to je ta objektivnost. Jaz imam velikokrat težave s tem, da sem prostorsko omejena pri pisanju, neke novičke, teksta. Kot uredniška politika je zaželeno, da ti podaš neko mnenje, s katerim skušaš kontekstualizirati tisto informacijo. Potem skušam čim bolj na kratko zadeti tisto bistvo, pa mi vedno ne uspe. In to je težava, ko skušaš ovreči mnenje, da so geji in lezbijke bolni, moraš napisati cel traktat, zakaj to ni res. Ampak jaz vedno skušam dodati še mnenje.

Ampak to je tvoj osebni pogled na, na primer, izjavo nekega politika, ki jo potem komentiraš.

Ja, to je moj osebni pogled, zato sem tudi spodaj podpisana kot Eva Gračanin. Zdaj, če bi bilo to sovražno bi mi dr. Roman Kuhar, urednik, to povedal, ne bo pa omejeval, tudi, če se ne strinja z mano.

Je to del uredniške politike, da je dovoljeno komentiranje tudi v informativnih novinarskih vrstah?

Vsekakor se ne omejuje. Ti lahko pišeš vest tako, kot je napisala Manca Košir, ali pa kršiš to normo, zato ker je pomembno kršiti te norme. Moraš vedeti, zakaj norma obstaja, če veš, potem imaš kot strokovnjak strokovnjakinja, avtor, avtorica, pravico kršiti to normo.

Kako bi opisala odnos med tabo in viri?

Zdaj sem spoznala nekaj groznega o sebi. Zdi se mi, da pripisujem večjo vrednost nekemu, ki ustreza eliti in normi. Vedno, ko pišemo o ljudeh, ki se jim je nekaj zgodilo, dodamo še mnenje nekega pravnika, neke sodne odločbe, nikoli pa ne uravnotežimo neke sodbe z zgodbami ljudi. Vedno je obratno.

Zakaj?

Bom zase govorila. Vedno imam potrebo po postavljanju stvari v širši kontekst in zdi se mi, da ta kontekst vedno iščem v mnenju strokovnjakov, strokovnjakinj in nekih zakonov, ki postavljajo temelje naši družbi. Kar ni OK, zato ker je vsak posameznik strokovnjak ali strokovnjakinja v svojem življenju.

Ali osebna poznanstva vplivajo na izbor vira, če da, kako?

Vplivajo, ker je potem lažje stopiti v stik s tem virom, še posebej, če je vir osebno poznanstvo samo. Lažje je, ker ni treba razlagati stvari, hitreje je, ker tej osebi že zaupaš, ker jo poznaš. Vedno, ko dobim neko informacijo, razmišljam, koga zdaj poznam, da bom jaz to preverila. To ni OK, ampak vpliva.

Kaj pa, da nekdo, ki ga osebno poznaš, postane vir informacij?

Temu se pa skušam izogniti, da bi uporabila, nekoga, ki ga jaz poznam iz svojega zasebnega življenja. Ne želim te osebe obremenjevati, izkoriščati in vplivati na moj osebno odnos s to osebo. Razen, če ni nujno, pa še potem bom rekla, Mitja, a lahko ti to narediš.

Zakaj?

Ne morem z osebo, s katero sem v nekem zasebnem odnosu, narediti intervju in spraševati stvari. Ne samo zaradi izkoriščanja, ampak se mi zdi, da sem tudi osebno vpletena in ne bi želela prevzeti odgovornosti za končni izdelek, sicer vedno prevzamem odgovornost za končni izdelek, ker bi lahko vplivalo na najin odnos. Kaj, če se ne strinjam, vidim, da je ta oseba naredila napako?

Kako je pri tebi s pripisovanjem virov?

Jaz skušam pripisovati, kje sem dobila informacije. Mislim pa, da ni videno tako. Včasih se ujamem v zanko, da je meni nekaj splošno znanje, pa v bistvu ni. Ampak jaz imam to v glavi, ker sem tako vpletena v to temo, da se mi zdi, da je to splošno znano in to zapišem. Šele potem, ko je to natisnjeno, ugotovim, da to ni nekaj, kar bi lahko bilo tam brez vira. Zaradi tega še nisem imela težav, ampak to ni glavni razlog, zakaj bi se morala tega izogibati.

Tudi pri elektronskih virih redno navajaš vir?

Da, ampak ni nujno, da bodo objavljeni v tiskani izdaji. Ravno ta vir se mi zdi, da je večkrat izpadel, da je bila stvar krajša. Je pa res, da ta rubrika, Novice od tu, Novice od tam, to je glavna rubrika, pri kateri sem sodelovala pri reviji Narobe, malo specifična. Gre za povzetke stvari, ki so bile že objavljene na Narobe blogu. Tam je vir naveden, potem pa v reviji ni. Razlog je, da je ta novica širše obravnavana na blogu in tam so vedno pripisani viri, da lahko vsak posameznik preveri, da smo od tam črpali. Potem pa v reviji Narobe to izpade.

Zakaj?

To je nastalo s prakso. Zato, da lahko čim več stvari uvrstimo. Po poročanju te in te strani ti vzame dve vrstici. Ni najbolj primerno, ampak že nekaj številčk imamo pripisano, več na Narobe blogu. Nekako posredno skušamo ljudi vedno usmerjati na naš prvotni vir informacij, ki pa ni nujno prvotni vir.

Katere teme se pojavljajo v Narobe?

Veliko je pravnih tem, veliko je politike, ampak ne politike v ozkem strankarskem smislu, potem je kar precej kulture, veliko se ukvarjamo tudi z jezikom, je včasih tudi kakšna zabava, trivialnost. Se je Ellen razkrila, pa tisti igralec ... Ampak to zato, ker to razumemo kot pomemben doprinos k opolnomočenju skupnosti tudi v Sloveniji, ne samo v tisti državi, kjer je bilo to razkritje. Potem je veliko poročanja o diskriminaciji, nasilju, na podlagi posameznih zgodb. Poročila z dogodkov, parade ponosa in protesti.

Zakaj so to teme in s tem tudi viri, ki se najpogosteje pojavljajo v reviji Narobe?

Zato ker menimo, vsaj jaz, da ima to največji vpliv na življenje LGBT oseb v Sloveniji in tudi širše.

Zakaj vključitev strokovnih raziskav, povzetkov strokovnih člankov, diplomskih nalog?

Zato ker se nam zdi pomemben ta moment, da je treba v sekularni družbi utemeljevati svoje argumente, ugotovitve, dejstva, na strokovnih raziskavah. Zakaj potem vlagamo toliko, pa sedaj vedno manj, v strokovnjake in strokovnjakinje in njihovo izobrazbo. To vedenje je treba potem razširiti med ljudi, ker s tem se razbijajo predsodki, stereotipi. Ustvarja se neko telo argumentov, ki potem pomagajo pri razvoju družbe.

Je tukaj pomembnost informacij pred novinarjem? Lahko bi ta besedila povzel nekdo od vas in napisal novinarsko besedilo.

Ker je pomembno, če je nekdo nekaj strokovno obdelal, da se to razširi med ljudi. In to ne počnemo mi, kot člani in članice uredniškega odbora, ampak ta oseba, ki je to napisala, ker ima največji vpogled v vse to. In ker je pomembno, da v reviji Narobe nastopajo različni glasovi, da so to ljudje, za katere ni nujno, da delajo v tej skupnosti ali pa so del te skupnosti. Da je to odprt prostor, kjer lahko ljudje objavljajo te ugotovitve, ki so pomembne.

Največkrat se »običajni ljudje« oziroma neuradni viri pojavljajo prav znotraj teh raziskav.

Res je. Strokovnjaki in strokovnjakinje na nek način obstajajo zaradi nas, običajnih ljudi. V tem primeru pa je pomembnejši glas običajnih ljudi, čeprav ga potem strokovnjaki in strokovnjakinje razlagajo s svojim besediščem.

Je na podlagi tega manj potrebe med člani uredniškega odbora, da bi intervjuvali »običajne ljudi« iz LGBT skupnosti.

Ja, mislim, da je to del tega. Da imamo potem občutek, da pokrivamo tudi tovrstne zgodbe in življenja in ilustriramo neke strokovne pravne argumente z življenjskimi situacijami. Nismo pa lifestyle revija in te human interest stories, ki so najbolj zanimive, včasih zameglijo stvari. Zdi se mi pomembno, da vseeno to postaviš v nek kontekst, nek izziv, problem, s katerim se sooča posameznik, posameznica. Ker se mi ne zdi prav, da to objaviš in potem pustiš pri miru. Pri nas je drugače. Če mi poročamo o neki human interest zgodbi, je v ozadju cela mašinerija Legebitre in drugih organizacij, ki skušajo to stvar izboljšati.

Priloga E: Intervju z Martinom Gramcem

Kakšni so razlogi za ustvarjanje revije Narobe?

Prvi, da se skupnost opolnomoči, drugi pa, da skupnost drži skupaj. To se je pokazalo zdaj, ko sta se zaprla Open in Green Moon. Razen Legebitre in kavarniških večerov ni bilo ničesar, kar bi skupnost držalo skupaj. Na te kavarniške večere in Legebitrine prireditve pride omejeni krog ljudi, med 30 in 40, medtem ko ima Narobe veliko širši domet in ga berejo tudi ljudje, ki ne prihajajo na sceno, zato je Narobe pomemben.

Je namen revije, da obvešča LGBT skupnost, ali da to skupnost predstavi širši javnosti?

Mislím, da je to vzajemno. V reviji so večinoma LGBT teme, ampak so pa tudi teme, ki so recimo temu mainstream, ki pa imajo vedno LGBT podton. Ni samo to, da bi se skušali zapreti in opolnomočiti sami sebe, ampak tudi, da bi vključili čim širšo javnost, ker je bistvo tega, da mi skušamo sobivati, ne da se distanciramo od drugih.

Ali obstaja želja, da bi Narobe brali tudi tisti, ki niso člani LGBT skupnosti?

Mislím, da ja. Če se mi začnemo zapirati vase, potem bi bil ves naš trud, da bi dosegli enakopravnost, neko boljše življenje LGBT oseb, zaman.

Ampak samo bistvo je pa ...

Opolnomočenje.

Kakšen pa je tvoj pogled na poročanje množičnih medijev o LGBT skupnosti?

Večina mainstream medijev poroča kritično, kar pomeni, da skušajo predstaviti LGBT teme tako, da to skupnost čim bolj vključijo, ni nekega diskurza medikalizacije, seksualizacije, ampak enostavno, da gre za skupnost ljudi, ki skušajo sobivati in imeti enake pravice kot ostali. Problem pa vidim v tem, da se o teh temah piše zgolj takrat, kadar so kakšni večji dogodki, kot je parada ponosa, incident pred Openom, družinski zakonik, vmes je pa ena velika praznina.

Ali potem izvira ustvarjanje revije Narobe iz poročanja množičnih medijev o LGBT skupnosti?

Nedvomno. Poleg osnovnega cilja smo želeli tudi to skupnost prikazati zelo raznobarvno, mavrično in razbijati te stereotipe in predsodke, ki se pojavljajo v družbi.

Kaj pa dostop do medijev in člani LGBT skupnosti? Koliko je njim dovoljeno, da govorijo samo o sebi.

Samo, če pogledamo, kako zgleda revija in kdo vse je tam notri predstavljen. Dejansko so tam člani LGBT skupnosti, ki so že nekaj naredili, ali pa se trudijo, pa mogoče samo na dnevno aktivniški bazi, govorim o LGBT aktivizmu, delujejo.

Kaj pa dostop do množičnih medijev?

Problem je v tem, da v množičnih medijih nastopajo LGBT posamezniki samo, kadar so prisotne odmevne teme, družinski zakonik, Sestre ob zmagi na Emi. Njihov dostop v množične medije je zelo omejen. Povabljeni so samo, kadar se nekaj zgodi, da bi nekdo pripravil oddajo izven teh okvirov, velikih dogodkov v zvezi z LGBT skupnostjo, tega pa ni. Da bi se na primer odločili v Dnevniku, danes bomo pa delali nevidnost trans spolnih oseb v Sloveniji. Ker to dejansko je ena izmed pomembnejših tem, s katero se nihče ne ukvarja, pa bi se moral. Ne samo mediji, tudi politika in pravo.

Kaj pa drugi, ki govorijo o LGBT skupnosti?

Tistih je pa preveč. Se mi zdi, da je ravno to problem, da o njej govorijo tisti, ki nimajo stika z njeno realnostjo in potem govorijo iz nekih svojih visokih slonokoščениh stolpov o nečem, kar sploh ne obstaja več.

Kdo, konkretno?

Mislím na politične stranke, kar se je pokazalo, kot sem že omenil, tekom družinskega zakonika. To je zelo žalostno, da se ta diskurz medikalizacije vedno znova vrača, čeprav že nekako 30 let v medicini in drugih znanostih ni več verodostojen.

Kje ti iščeš informacije za nove zgodbe?

Predvsem iz tujih medijev, konkretno Pink News, Gay Serbia, Queer here, Advocate, Spiegel, Guardian. Je pa zelo zanimivo, da so v ameriških mainstream medijih, kot je Huffington Post, podstrani, ki so namenjene družbeno marginaliziranim skupina.

Večino idej torej dobiš ...

Prek spleta. Je pa tudi res, da včasih kaj svetuje mentorica Eva ali pa me kdo od znancev, kolegov opozori, da bi kaj lahko bilo zanimivo.

Ali kdaj sam aktivno iščeš temo, z obiski dogodkov, pogovori?

Zelo redko. Je pa to pri drugih, to pa moram omeniti.

Ali obstajajo pri tvojem delu za Narobe kakšne zunanje omejitve? Čas, prostor, finance, uredniška politika.

Časa imam večinoma en teden, da napišem. Finančnih omejitev ni, moram imeti svoj računalnik in to ga imam, uredniška politika je pa taka, da skušamo biti čim bolj vključujoči, kar vpliva na jezik, ki ga uporabljamo. Tako ne pišemo Slovenci, ampak prebivalci Slovenije, ker ni vsak, ki živi na ozemlju Republike Slovenije tudi nacionalno gledano Slovenec, tudi to, da pišemo na primer demonstranti in demonstrantke. Tudi to, da če smo o nečem že pisali, napišemo, kot smo že poročali. To so neke uredniške smernice, ki se jih držimo.

Kaj pa uredniške smernice glede virov informacij?

Vire povzemamo in potem na koncu navajamo od kod smo povzeli.

Kaj pa, ko so viri ljudje, ko ne gre za sekundarne vire?

Za primarne vire je pa tako, da je naša politika taka, da jih omenjamo, če pa oni ne želijo, zaradi osebnih razlogov, ali ker bi jim to lahko kakorkoli škodovalo, jih pa ne omenjamo. To se mi je zgodilo, ko sem pisal prispevek o mavričnih družinah in je mamica iz mavrične družine rekla, da ne želi biti omenjena, želi pa vsekakor sodelovati.

Ali nate vplivajo določeni faktorji, ki bi te silili v rutinizacijo dela?

V rutinizacijo me sili predvsem ta klikabilnost. Včasih, to je zelo žalostno, so teme, ki vsebujejo zgodbe posameznikov, sploh v primeru znanih osebnosti, zelo brane. Ko sem objavil tekst o tem, kaj se je zgodilo na paradi ponosa v Beogradu, je bilo okrog 200 klikov, ko pa sem objavil, da se je prvič v zgodovini razkril igralec lige NBA je bilo pa 500 klikov. Zato včasih, ko nimaš inspiracije, izbereš temo, za katero veš, da bo imela ogromno klikov. Ne rečem, da te teme niso pomembne, je pa žalostno, da včasih, ker drugega nimaš, narediš to, ker veš, da bo 100 % vžgalo. To ni toliko tvoj problem, ampak je problem občinstva.

Bi lahko rekli, da so bolj brane teme, ki vključujejo znane, slavne vire, kot pa na primer zgodba o mami iz mavrične družine.

Znane da, treba pa je omeniti tudi zgodbe, ki vključujejo posameznike, ki so doživeli neko negativno izkušnjo, v smislu slaba novica je dobra novica. Ko smo v Narobe objavili prispevek o britanskem policistu, ki je bil pretepen, je bila to ena izmed najbolj branih števil.

Kako bi ti opredelil vire informacij

To je nekdo, ki da neko novo informacijo. Pa ni nujno, da je ta informacija povezana s tem, kaj se je prejšnji dan zgodilo v parlamentu. Lahko je to tudi nekdo, ki je šel na center za socialno delo in mu to ni odobrilo začetek postopka posvojitve.

Kdo/kaj so tvoji najpogostejši viri in zakaj?

Najpogostejši viri so spletni mediji, predvsem ko pišem za splet, ker se trudimo vključiti novice, ki niso nujno vezane na Slovenijo.

Kaj pa pri pisanju za Revijo Narobe?

Se pa večinoma zanašam na slovenske vire.

So to sekundarni viri?

Večinoma primarni, razen ko pišem tisti prvi sklop, ker povzamemo najbolj aktualne teme iz Slovenije in sveta, takrat pa uporabljam sekundarne.

Kako pa razlagaš primarne vire?

To so tisti, s katerimi sem v osebnem kontaktu, tako, da jih intervjuvam.

Kako in kje iščeš primarne vire informacij?

Ko pišem kakšne bolj abstraktne teme, pogledam na spletno stran Fakultete za družbene vede, ker vem, da so tam določeni strokovnjaki, ki se ukvarjajo ravno s tem področjem. Potem preverim, kaj je na Ministrstvu za delo, družino in enake možnosti, ali pa enostavno pogooglam, kdo bi bil primeren kandidat. Včasih pa mi kdo pove, pogledaj, ta je naredil to in to, ta se ukvarja s tem.

Kdo so tisti, ki ti to povedo?

Člani uredništva oziroma konkretno Eva (op Gračanin), veliko informacij pa dobim tudi od kolegov, znancev, prijateljev, ki pa niso nujno LGBT.

Kaj pa je tisto, kar najbolj vpliva, da nekoga izbereš za vir?

Kompetentnost in to, da imam ta vir za verodostojnega, da je bil pri vsej zadevi res prisoten.

Kako pa ocenjuješ ustreznost in kompetentnost vira informacij?

Kar se znanstvenikov tiče, glede na to, da o tem pišejo, to študirajo, razlagajo, pristajam na to, da so na to temo že veliko raziskali. Tiste, za katere so mi povedali, preverim, če je oseba pred tem že kaj naredila, ali pa primer Ministrstvo za družino, delo in enake možnosti, pogledam, kdo je bila oseba, ki je bila najbolj intervjuvana in se o njej pozanimam.

Kaj pa dostopnost, vpliva na tvoj izbor?

Dostopnost za enkrat še ni problematična, s tem nisem imel težav.

Ali vpliva, da je na primer kontakt vira objavljen na spletu in ga je lažje dobiti.

Pa niti ne.

Kdo pa zate ni kompetenten vir? Koga ne bi uporabil kot vir informacij?

Predvsem nekoga, ki daje neke površinske opazke. Nekoga, ki enostavno pri tem nima neke skupne zveze. Ne morem za kompetentni vir vzeti nekoga, ki je enkrat o tem nekaj povedal, pa potem drugič nekaj tretjega. To za mene ni kompetenten vir, ampak enostavno nekdo, ki se vtika v vse, kar mu pride pod roke.

Kakšen je tvoj pogled na objektivno poročanje?

Ne verjamem v objektivnost, ne verjamem v uravnoteženost, verjamem v kritično poročanje. Kot novinar moraš presoditi, kaj je bilo dobro in kaj ne in do tega imeti kritično distanco. Torej, ta je imel neke seksistične, fašistične, tega mi ne bomo objavili. Se mi zdi, da ta objektivnost, kjer poveš čisto vse, kar je nekdo povedal in potem uravnotežiš z protiargumentom, to ne pelje nikamor. Enostavno morajo biti nekje meje, kjer se določenih stvari ne pove oziroma objavi.

Če vzameva konkreten primer, bi bili lahko nasprotniki družinskega zakonika tvoj vir informacij ali ne?

Lahko bi bili, ker so v tej debati predstavljali svoje stališče do LGBT skupnosti, nekateri so imeli tudi izkušnje z njimi, zato so lahko verodostojni, kompetentni, niso pa kompetentni takrat, kadar začnejo govoriti o tej temi na zelo izkrivljajoč način, na diskriminatoren, uporabljajoč diskurz medikalizacije. Takrat pa zame odpadejo kot verodostojen vir.

Torej ne bi uporabil nekoga, ki je v preteklosti govoril proti LGBT skupnosti?

Jaz bi ga uporabil, ampak, če bi uporabljal diskriminatoren diskurz, bi sprejel njegove odgovore do tiste točke, naprej pa več ne. Ni problem, da on pljuva, ampak, da mu ti pustiš, da nadaljuje s tem, in da se potem to ponovno reproducira v javnosti.

Obstaja, ko izbiraš vire, zavora, da bi uporabil take informacij?

Ne, ampak dajem prednost tistim, ki so bolj kritični in imajo pogled iz več plasti. Tisti, ki vedno znova ponavljajo iste stvari nekako ne vidijo še druge strani. Kako naj jaz človeka, ki ne prestopi z leve na desno kaj vprašam. Enostavno ne bo nič novega.

Ali na izbor vpliva povezanost vira z LGBT temo ali pa skupnostjo? Če da, kako?

V veliki meri, ampak to je problem tega, da se z LGBT tematikami ukvarjajo tisti, ki so sami LGBT ali pa tisti, ki poznajo nekoga. Zato je težko dobiti nekoga, ki ni na kakršenkoli način povezan z LGBT skupnostjo ali temami.

Kaj pa v primeru strokovnih virov, kot so profesorji, znanstveniki.

Na njih se pogosto obrnemo, je pa res, da so tudi oni na nek način povezani z LGBT skupnostjo.

Tudi v primeru, ko intervjuvanec ni direktno vezan na LGBT temo ali skupnost, se vsaj kakšno izmed vprašanj veže na LGBT temo.

Da, se. Ker je vedno prisoten primarni cilj, da vključimo LGBT skupnost. Vedno se pojavijo tudi vprašanja na to temo.

Si sam kdaj vir informacij?

Še ne. Enostavno ni bilo priložnosti, ne da me kdo ne bi želel.

Si bil sam kdaj vir informacij znotraj Narobe, ko si pisal besedilo?

Zelo redko, ker iskreno povedano še nisem toliko noter v vsem skupaj.

Ali osebna poznanstva vplivajo na izbor virov?

Ne, ker enostavno, slišal sem za to osebo, ne morem pa reči, da jo poznam. Tako kot si ti slišala za Žižka, pa ne moreš reči, da ga poznaš.

Kaj pa prijatelji, ali pa mamica, ki si jo prej omenjal?

Ne še. To mamico sem pa dobil tako, da sem vprašal za nasvet Evo, ki mi je predlagala, naj poskusim na blogu mavričnih družin Rozalija in potem se mi je ta mamica javila.

Torej, osebna poznanstva vplivajo do te mere, da ti nekdo, ki ga poznaš ...

Svetuje, koga naj povprašam.

Ne pa, da bi prijatelje uporabljal kot vir?

Ne.

Kako je s pripisovanjem sekundarnih virov?

Napišeš prispevek, potem pa na koncu samo objaviš sekundarne vire, od koder si črpal to, o čemer si pisal.

Dosledno to uporabljaš?

Da.

Večkrat se namreč zgodi, da so nekatere informacije, ki niso splošno znane, brez pripisanega vira. Pri tebi tega sicer nisem zasledila.

Jaz se res trudim, da kar ni zraslo na mojem zelniku, napišem, od kod sem jemal.

Zakaj je v Narobe več tistih, ki govorijo po svoji funkciji, kot pa »običajnih ljudi«?

Zato, ker tisti, ki govorijo po svoji funkciji, delujejo v družbi tako, da njihove besede bolj držijo oziroma imajo večji pomen. Zato je dobro imeti nekoga, ki je to doživel kot običajen državljan ali državljanica, pa nekoga, ki potem kot ta elitna oseba to na abstraktni ravni, kot strokovnjak na tem področju, potrdi.

Je to posledica želje po obveščanju in izobraževanju skupnosti? Na primer teme kot so družinski zakonik, HIV/Aids preventiva.

Ljudje še vedno ne vedo dovolj. Kar se tiče družinskega zakonika, to je predvsem zato, da se razjasnijo neke nejasnosti, kar pa se tiče HIV, je pa to predvsem nek način vzgoje. Ker je vedno znova treba ponavljati, kako poteka varen seks, zakaj uporabljati kondom, kakšne so posledice neuporabe, zdravljenje itd. Problem je, da število okuženih pri nas in po svetu narašča, zato je to ponavljanje potrebno. To ni nekaj, kar bi mi uporabljali za polnjenje strani, ampak gre za to, da se dejansko vzgaja in opozarja, da je to še vedno problem.

Če se vrneva na začetek, je potem temeljni namen Narobe ...

Obveščati. Ja, je. Zaradi prej naštetih razlogov.

Priloga F: Človekove pravice in subsidiarnost (WTF?)

ROMAN KUHAR
Poročilo Lunacek

Človekove pravice in subsidiarnost (WTF?)

V začetku februarja je Evropski parlament sprejel resolucijo o časovnem načrtu EU za boj proti homofobiji in diskriminaciji na podlagi spolne usmerjenosti in spolne identitete, ki je v javnosti bolj poznana kot poročilo Lunacek, imenovano po poročevalki v Evropskem parlamentu, avstrijski poslanki Ulrike Lunacek.

Evropski parlament je resolucijo, ki Evropsko komisijo, države članice in ustrezne agencije poziva, naj skupaj oblikujejo celovito večletno politiko za varstvo temeljnih pravic lgbtq-oseb, sprejel, čeprav je nekaj časa kazalo, da resolucija ne bo dobila dovolj podpore. Na delu so bili spet dežurni moralisti, ki so vse bolj glasni in organizirani tudi na evropski ravni. Nevladna organizacija European Dignity Watch, ki se zavzema za »osebno svobodo in odgovornost, temeljne pravice in družino«, je, na primer, uspešno promovirala idejo, da se poročilo Lunacek ne zavzema za enake pravice, pač pa za dodatne in posebne pravice za geje, lezbijke, biseksualne in transpolne osebe. Poročilo naj bi hkrati tudi promoviralo tako imenovano »teorijo spolov«, po kateri – oh, sveta preproščinat – si človek kar sam izbere svoj spol (in to je vsa teorija, ali kako?), hkrati pa naj bi poročilo zaprlo tudi usta vsem tistim, ki se ne strinjajo s človekovimi pravicami LGBT-oseb. Svoje nestrinjanje, so trdili,

ne bodo smeli več izraziti. Še več: poročilo naj bi zahtevalo, da se v šolah v državah članicah EU predava o »homoseksualnih temah«, otroci pa bodo tako podvrženi homoseksualni propagandi. Naj nadaljujem? Seznam laži in zlonamernih interpretacij je še dolg, a na njem ni nič novega, kar ne bi bilo mogoče prebrati tudi na spletnih straneh domačih »iskrenih« in »celodnevno kulskih« zaščitnikov človekovih pravic za vse (v resnici pa zgolj za nekatere).

Sprejete resolucije je izredno pomembno, poudarja Evelynne Paradis, predsednica ILGA Europe, in pojasnjuje, da so verski ekstremisti, nasprotniki abortusa in druge ultra-konzervativne skupine organizirale veliko kampanjo, s katero so pozivale k bojkotu resolucije in pri tem uporabljale laži in namerano preobračale dejstva. »K sreči so evropski poslance in poslanci izkazali jasno zavezo k temeljnim evropskim principom enakosti, nediskriminacije in dostojanstva za vse.«

Izredno zanimivo je bilo tudi glasovanje domačih evropskih poslank in poslancev. Tisto, kar najprej bode v oči, je dejstvo, da se glasovanja nista udeležila Mojca Kleva Kekuš in Ivo Vajgl, ki sta sicer glasna podpornika človekovih pravic lgbt-skupnosti. Kleva se glasovanja ni udeležila, ker je na porodniškem dopustu, Vajgl pa je bil odsoten zaradi bolezni. V pojasnilu za *Nasloje* je dodal, da bi zagotovo glasoval za resolucijo, če bi bil prisoten na glasovanju:

»Zgodovina (mojih) glasovanj kaže, da se vedno zavzemam za pravice in svoboščine posameznic in posameznikov, ne glede na njihove osebne ali katere koli druge okoliščine. Tudi sam menim, kot izhaja tudi iz sprejete resolucije, da v EU potrebujemo celovito politiko varstva pravic LGBT in večletni akcijski načrt, s katerim bi se učinkovito spopadli s homofobijo in transfobijo.« Dodal je, da je v dneh pred glasovanjem v svoj elektronski poštni nabiralnik dobil 300 pism s stališči za in proti, kar sicer ocenjuje kot dobro, saj je pomembno, da »javnost pozorno spremlja delo EP in politike EU na področju varstva človekovih pravic.«

No, 300 mejlov ni veliko v primerjavi s pošto, ki je prispela na elektronski naslov Ulrike Lunacek. Ta je namreč dobila prek 4000 elektronskih sporočil z zgražanjem, da njeno poročilo daje posebne pravice lgbt-skupnosti in da uničuje družino.

Med 394 poslankami in poslanci, ki so glasovali za resolucijo (proti je glasovalo 176 poslancev, med njimi tudi Lojze Peterle, 72 pa se jih je vzdržalo) sta bila Tanja Fajon (SD) in Jelko Kacin (LDS) ter presentljivo tudi poslanki SDS Zofija Mazej Kukovič in Romana Jordan Cizelj (Milan Zver ni glasoval). Slednje je ob pamet spravilo predvsem tiste, ki so »cel dan kul«, saj so na svojih spletnih straneh najprej prečrtali obraz obeh poslank, nato pa zapisali, da so maske padle in da je zdaj jasno,

»kdo zavaja volivce in kdo zlorablja družino in davkoplačevalski denar.«

Obe poslanki smo tudi pri *Nasloje* vprašali, zakaj sta glasovali za resolucijo, kar je bilo sicer v nasprotju s parlamentarno skupino, ki ji pripadata v EP. Jordan Cizelj na naše elektronsko sporočilo ni odgovorila, je pa na svojem twitterju med drugim zapisala, da morajo biti človekove pravice spoštovane tudi za LGBTI, Mazej Kukovič pa je na naše vprašanje, zakaj je podprla človekove pravice lgbt-oseb, odgovorila: »Kot evropska poslanka se želim osredotočiti predvsem na vprašanje o tem, kaj bomo jutri kot družba delali, kako bomo ustvarili nova delovna mesta in na kakšen način bomo dosegli gospodarsko rast.« Ko smo prosilili za pojasnitev odgovora, se na našo prošnjo ni več odzvala. Iz odgovora je namreč moč razbrati, da je poslanka podprla človekove pravice lgbt-oseb, ker naj bi te prispevale k novim delovnim mestom in gospodarski rasti. No, mogoče pa res: enake pravice za vse so verjetno predpogoj za uspešno družbo.

Mazej Kukovič je še dodala, da je bilo njeno glasovanje »skladno s priporočili poročevalke za skupino Evropske ljudske stranke Roberte Metsola. Sprejeta resolucija temelji na principu subsidiarnosti, kar pomeni, da pristojnost odločanja pripada posameznim državam članicam. Subsidiarnost, ki se nam v tem primeru zdi ključna, je bil pogoj in sprememba, ki jo je predlagala naša politična skupina v Evropskem parlamentu.« Z drugimi besedami to lahko pomeni tole: na evropski ravni se zavzemamo za enake pravice, subsidiarnost pa nam doma omogoča, da si te stvari prikradjemo malo po svoje, v skladu z domačo folkloro selektivnega razumevanja človekovih pravic.

Celotna resolucija je v slovenskem jeziku dostopna na naslovu
<http://www.europa.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EPW/TEXT+REPORT+A7-2014-0009+0+DOC+XML+V0/SL>

nasloje revija, kjer je vse pravo. 27/28 december 2013 - februar 2014

7

TEMA

ANAMARIJA ŠPORČIČ Rožnati jeziki

Jezik ni zgolj temeljno sredstvo sporazumevanja, je tudi pomemben del tega, kdo smo in kako o sebi razmišljamo. Dolgo je veljalo, da naše dojemanje sebe in identitete pogljuje rabo jezika, v zadnjih desetletjih pa je vedno bolj v ospredju prepričanje, da je pravzaprav naš način govora tisti, ki ne le odraža identiteto, temveč tudi vpliva na njeno oblikovanje. Že zgodnja psihanaliza je priznavala pomembnost povezave med jezikom in spolno usmerjenostjo, dasiravno so Freud in njegovi somišljeniki razmišljali o homoseksualnosti predvsem kot o patološkem pojavu, za katerega naj bi bile značilne tudi nekatere jezikovne posebnosti. Lezbično, gejevsko, transseksualno in biseksualno izraze je danes vseprisotno. V knjižni zvrsti jezika (torej v zbornem ter knjižno pogovornem jeziku) se večinoma pojavljajo nevtralni, politično korektni izrazi, ki so splošno znani in uporabljani. Njihovo število je majhno, mednje pa prištevamo besede in besedne zveze, kot so npr. *lezbička, gej, homoseksualec, homoseksualnost, biseksualec, istospolna usmerjena oseba, istospolne parite* ipd.

Precej bolj obsesno pa je besedišče, ki ga uvrščamo med t. i. neknjižne zvrsti jezika, ki so lahko družbeno ali prostorsko pogojene. V primeru glbt-besedišča lahko v okviru interesnih jezikovnih zvrsti govorimo o glbt-slengu in argoju, medtem ko med prostorsko pogojene zvrsti prištevamo glbt-izraze, ki so značilni za narečja in pokrajinske pogovorne jezike. Kadar govorimo o interesnih jezikovnih zvrsteh, imamo običajno v mislih tiste jezikovne različice, ki jih govorijo ljudje v skupinah, nastalih zaradi podobnih interesov. Ker je istospolno usmerjenim prav spolna usmerjenost običajno edina skupna točka (če seveda zanemarimo teorijo o fluidnosti spolnih identitet in posplošeno predpostavimo, da se tudi transspolne osebe definirajo kot geji, lezbijke ali biseksualci), lahko trdimo, da le-ta služi kot interesna osnova, na kateri glbt-osebe gradijo svoj specifični vokabular. Glbt-besedišče v glbt-skupnosti ali med posamezniki namreč običajno nastane zaradi pomanjkanja pomenskih ustreznic (npr. za različne spolne prakse, določen videz oseb, ipd.) v ostalih jezikovnih zvrsteh ali zaradi želje, da bi bil glbt-izraz drugačen od tistega, ki se uporablja sicer (*biseksualec – biseksitnik*).

Prav tako kot glbt-posamezniki tvorijo fizično skupnost, lahko ustvarijo tudi svojstveno lingvistično občestvo. Posamezniki tako nakažejo svojo pripadnost skupini z zavračanjem prevladajoče jezikovne norme. To pa seveda ne pomeni, da hkrati z njo izginejo tudi stereotipne predstave. Nasprotno, glbt-slang pogosto odraža stereotipe dominantne kulture, saj lahko identiteto večinoma še vedno gradi le znotraj konvencionalnih in vsem prepoznavnih okvirov. Prav tako je glbt-besedišče pogosto zelo tesno povezano s spolom, saj je uporaba večine glbt-izrazov, slovničnih značilnosti ter načina govora le redko razumljena kot spolno nevtralna.

Jezik in destigmatizacija

Pomen oziroma konotacija besed se lahko med drugim spreminja s procesom destigmatizacije, ko, na primer, v glbt-besedišče vstopajo besede, ki so prej veljale za žaljivke in nato skozi uporabo v glbt-skupnosti izgubile negativno konotacijo. Takšen primer je na primer nemški izraz *Schwul*, že pred njim pa tudi angleški *gay* – oba izraza sta bila nekoč hudi žaljivki, danes pa jih brez slabe vesti lahko uporabljajo tudi heteroseksualci.

Slovenska beseda *pačér* je to pot prehodila le delno, saj je destigmatizirana zgolj v zasebnem, govornem glbt-kontekstu. Destigmatizacija besed se uvršča med procese, ki so posledica vsesplošnega upora proti homofobiji, v tem primeru prenešenega tudi na jezik.

Glbt-slang

Za večino vrst slenga je značilno, da se ves čas spreminja. V primeru glbt-slenga se pogosto zgodi, da le-ta počasi prehaja v splošno rabo, zato določeni izrazi niso več ekskluzivno gejevski, lezbični, itd. To lahko predstavlja problem na dveh področjih: ti izrazi izgubljajo svojo vlogo v »skrivnem«
sporazumevanju med glbt-osebami, poleg tega pa njihova uporaba ni več nič posebnega. V obeh primerih se tako lahko pojavi potreba po izumljanju ali izposoji nove besede ali besedne zveze, ki bi nadomestila staro, dokler sama ne postane splošno znana. Zaradi tega začaranega kroga se na glbt-scenah po vsem svetu pojavljajo vedno novi izrazi, ki jim je pogosto težko slediti.

Sociologi, lingvisti in queerovski teoretiki se še vedno niso uspeli

Jargonček

Šče givara Brokoli lezba
Ambasadorka Egoklit Sekretar
Vinske mušice Čoškarca Rio mare Nekrofilka
Zalezbati se Peder taška Treni
Medo Homo konzerva Lepa Vida
Ikebana Omara Dvojni agent
Žiža Cuzarca Faraonka

Ambasadorka – gej, ki ga privlačijo tujci
Brokoli lezba – lezbijka, ki je vegetarijanka ali veganka
Cuzarca – heteroseksualna ženska, ki spreminja gojo
Čoškarca – meščak, ki ti kosa preči na pijano gojo za seks
Dvojni agent – biseksualec / biseksualka
Egoklit – lezbijka z visokim egojem
Faraonka – lezbijka, ki nikoli ni seksala z moščin

Grudobran – postaviti se pred svojo partnerja in jo zaščititi pred osvajanjem druge osebe ali verbalnim/tužnim napadom
Homo konzerva – konzervativen gej ali lezbijka, ki rigidno zagovarja in/ali živi po tradicionalnih vrednotah heteroseksualne družbe
Ikebana – gej, ki se med seksom ne poseja partnerje
Junc – heteroseksualni mošjak, ki seksa z geji
Karlinček – kitarist (v spomin: zgodovinsko znanolčan lezbijki Almi M. Karlin)

Lepa Vida – lezbijna mati, ki ne rodi otroka
Medo – pripadnik medvedje subkulture
Nekrofilka – mlajši gej, ki ga privlačijo starejši geji
Omara – skriti svojo neheteroseksualno spolno usmerjenost ali spolno identiteto
Peder taška – starij ženska, ki prijateljuje z gejem, ta jo kot tabuica povablja v sabo
Rio mare – konzervativen gej / konzervativna lezbijka

Sekretar – gej, ki velikokrat seksa na WC-ju
Šče givara – lezbijna revolucionarka
Treni – oseba, ki se na podlagi spolnega samozanemanja izstavi s spolom, ki ni njegovih spolnih lastnosti, pogosto z medicinsko pomočjo prehaja v ženski spol
Vinske mušice – starijke, ki se lepijo na goje
Zalezbati se – zaljubiti se v žensko
Žiža – poročena gej

Vir: LGBTQ Skovar, <https://www.kulturnicenters.org/lgbtqslavar/>

zediniti o vzrokih za nastanek gblt-slanga. Medtem ko se nekatere bolj nagibajo k nastanku zaradi potrebe po skrivnem jeziku, pa drugi trdijo, da je bil gblt-slang skozi zgodovino uporabljen izključno znotraj gblt-skupnosti in se je torej razvil kot samostojen kulturnološki pojav, ki ni namenjen ušesom heteroseksualcev in je od njih neodvisen. Zagovorniki pove teorije svoje trditve utemeljujejo z jezikom polari, ki je na začetku zelo verjetno res služil kot skrivni jezik, tisti, ki jim je bližje druga teorija, pa s slengom obiskovalcev hiš molj v 18. stoletju – ta način komuniciranja je bil zunaj zidov hiš molj popolnoma neznan, slišali so ga le policisti, ki se jim je uspelo vtihotapiti pod krinko. Obe teoriji sta brzkone verjetni in pravilni, v praksi pa odvisni od prostora in časa. Nekatere oblike gblt-slangov so se gotovo razvile kot skrivni načini sporazumevanja,

druge pa zgolj kot interni sleng gblt-skupnosti. Na vzroke za nastanek so po vsej verjetnosti vplivale tudi politične razmere, (ne) preganjanje homoseksualnosti ter odnos družbe do spolnih manjšin. Nekateri načini sporazumevanja (npr. polari, ki se je pojavil v oddajah na britanski radijski postaji BBC) pa so se sčasoma celo prelevili iz skrivnih v popularne oblike komunikacije.

Feminizacija govora

Ljudje pogosto pripadamo različnim družbenim skupinam, kar izražamo tudi z izborom načina komunikacije. Tisti, ki želijo sogovorniku podati informacijo o svoji pripadnosti gblt-skupnosti, bodo tako izbrali jezikovno obliko, ki jo povezujejo z gblt-družbeno identiteto, ali pa morda takšno, ki stereotipno velja za tipično gejevsko/lezbijno. Najbolj očiten primer

slednjega je feminizacija govora, ki je v veliki meri odvisna od lastnosti izvornega jezika. Pojem feminizacije razumemo predvsem kot uporabo ženskih imen, zaimkov, obrazil in slovničnih pravil takrat, kadar govorimo o osebi, ki je biološko moškega spola. Feminizacija je izjemno zanimiv pojav predvsem zato, ker ne moremo natančno določiti vzrokov zanj, prisoten pa je v različnih jezikih povsod po Evropi, verjetno celo po svetu. Možne razlage so podobne kot tiste glede nastanka gblt-jezikovnih zvrsti, morda se je feminizacija razvila kot kodiran, skriven način sporazumevanja o spolnem življenju posameznika, ali pa se je odvijala neodvisno od heteroseksualcev in je torej tako kot sleng ali argo služila kot faktor povezovanja in pomagala ustvarjati občutek pripadnosti. Zanimiva je tudi teorija, da je feminizacija nastala iz povsem praktičnih ra-

zlogov – ker v 18. stoletju homoseksualnost kot identiteta še ni obstajala, za idealno in pravzaprav edino dopustno razmerje pa je veljalo tisto med moškim in žensko, naj bi istospolno usmerjeni takrat poskušali temu vzorcu slediti. Razmerje z moškim, ki je videti ali se vede kot ženska, naj bi bilo bolj sprejemljivo oz. naj bi nekoliko olajšalo »moralnega mačka«, saj je moškost aktivnega partnerja na ta način ostala nedotaknjena, vloga pasivnega partnerja pa izenačena z vlogo prostitutke. Zanimivo je, da veliko izrazov, povezanih s feminilnostjo, verjetno izvira prav iz ženske prostitucije (queen, Mary, molly houses, camp...).

»Gejevski jeziki«

V Narek smo v zadnjih letih podrobneje predstavili kar nekaj t. i. »gejevskih jezikov«. V večini pri-

merov gre sicer predvsem za bogato besedišče znotraj nekoga jezika in ne samostojen jezik sam po sebi. Eden izmed prvih znanih primerov je t. i. John-girlish, sodomitski sleng, ki se v 18. stoletju pojavlja v nekaterih evropskih metropolah, predvsem pa v Angliji in na Nizozemskem. O tem slengu vemo zgolj, da je že vseboval feminizacijo in je bil, podobno kot sleng obiskovalcev hiš moli, sestavljen iz slenga kriminalcev in prostitutk ter nekaterih lastnih besed.

Najbolj zanimiv in raziskan (med opisanimi primeri v prejšnjih številkah) je gotovo polari, ki so ga od štiridesetih let prejšnjega stoletja govorili predvsem geji srednje-

ga in delavskega razreda v Veliki Britaniji. Nekateri govorci so z vsakodnevno uporabo polari razvili do točke, ko že skoraj lahko govorimo o samostojnem jeziku in ne zgolj o besedišču. Sam polari je zmes najrazličnejših jezikov in vplivov, od italijansčine in oksitanščine (jezik z juga Francije) do cockneyjskega narečja oz. slenga in zanj značilnega rima, pa različnih romskih jezikov in še bi lahko naštevali. Tako dobimo nadvse kompleksen skupek besed, ki se ves čas spreminja in je povsem odvisen od govorca. Tudi v petdesetih in šestdesetih letih, ko je bila uporaba polarija na vrhuncu, je osnovno besedišče tvorilo zgolj nekaj ducatov besed, vse ostalo pa se je spreminjalo in dopolnjevalo

sproti. Nekatere besede imajo več pomenov, izvorov, zapisov in celo načinov izgovorjave.

Tudi južnoafriška gejevski skupnost ima svoj sleng, imenovan gayle ali gail. Poleg nekaterih osnovnih besed iz polarija, ga sestavljajo predvsem ženska imena, ki so podobna besedam, katerih pomen nosijo. Ta pojav je edinstven, saj ne gre zgolj za klasično feminizacijo, temveč za celotno besedišče, osnovano na ženskih imenih. Geji v Južni Afriki o drugih moških sicer pogosto govorijo z ženskimi zaimki, kar je značilno za večino gblt-besedišč po svetu. Gayle, kot ga poznamo danes, je po vsej verjetnosti nastal kot skrivni jezik v času zatiranja, imel

pa je tudi druge funkcije, med njimi zgolj zabavno, saj so bile lingvistične domislice zelo cenjene, služil pa je tudi kot način prepoznavanja med geji.

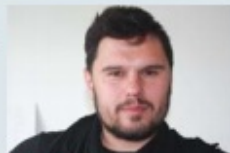
Kaligrafija je moderen grški gejevski argo, ki uporablja besede iz moderne grščine, angleščine, francoščine, italijansčine, turščine in romunščine ter tako predstavlja še en primer gejevski govornice, ki se je razvila kot skupek različnih jezikov, verjetno kot posledica potovanja grških mornarjev in migracij v grška pristanišča. Značilen je za pasivne homoseksualce. Etimolog Elias Petropoulos je v sedemdesetih letih v samozaložbi izdal knjigo *Kaligrafija. Etimološki slovar slenga grških homoseksualcev*, za kar je

Pogovor z Borisom Kernom, raziskovalcem na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramoviša ZRC SAZU

Na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramoviša ZRC SAZU so leta 2012 pripravili in izdali *Slovar novejšega besedja slovenskega jezika*, v katerega so vključili tudi naslednje izraze: gej/gay, gejevski, gay friendly, gejevstvo, homišč (slabšč.), buzi (slabšč.), homoerotični, homoerotika, lezba (slabšč.), biseksualec, biseksualka, biseksualnost, transseksualec, biseksualka, transseksualni, transseksualnost, transvestitski, travestitski, transspolni, queer, queerovski, družbeni spol, parada ponosa.

Kako ste se odločili za vključitev prav teh besed s področja spolnih/seksualnih identitet kot slovarskih gesel? Kako sodelavci/ke slovarja sploh najdete? oz. izberete izraze, ki jih potem vključite?

Slovar novejšega besedja slovenskega jezika zajema besede, besedne zveze in nove pomene, ki so se pojavili ali uveljavili v zadnjih dveh desetletjih in ki jih torej še ni v SSKJ-ju. Slovar je nastal na osnovi geslovnika – seznama besed in besednih zvez, predvidenih za slovar, ki je narejen pred začetkom pisanja razlag in iskanja zglede. Geslovnik zajema besede, ki

Boris Kern/Tratnik

se dovolj pogosto pojavljajo v inštitutnem korpusu Nova beseda. V korpusu pa so zbrana besedišča tako iz leposlovja kot publicistike, zapisnikov sej v parlamentu itd. in skupno zajema približno 320 milijonov besed. Vse zgoraj omenjene besede oz. besedne zveze so torej v korpusu izkazovale zadostno število pojavitev, da smo jih lahko vključili v slovar.

Kako uloviti ravneje med slovarskimi definicijami in koleritom vsakdanje rabe?

Najprej moram poudariti, da slovar odskiva rabo. Slovarski zglede in razlage so v vzročno-posledičnem razmerju. Pri slovaropisnem delu vedno izhajamo iz gradiva, v našem primeru je bil to korpus Nova beseda. Šele na podlagi zglede rabe besed ali besednih zvez določamo njihov pomen/pomene.

Kako je mogoče preveriti točnost razlag in najti ustrezne zglede?

Pri pisanju razlag – kot rečeno – izhajamo iz zglede rabe v korpusu, ob tem pa si pomagamo tudi s celo množico različnih priložnosti, enciklopedij, leksikonov, drugih podatkov, dostopnih na internetu itd. Pri strokovnem besedju nam pomagajo tudi strokovnjaki, poleg tega pa slovaropisci med seboj pregledujemo in preverjamo delo svojih kolegov, tako da vsako slovarsko geslo torej pregleda več strokovnjakov.

Čemu, po vašem mnenju, najbolje služi vključitev teh izrazov v ta slovar?

Vsak slovar je dokument časa, v katerem je nastal. Slovarji imajo pomembno družbeno funkcijo, zato smo pri pisanju razlag in iskanju zglede ravnali kar najbolj družbeno občutljivo in odgovorno. Zelo pomembno je, da slovar ni do nikogar žaljiv, in tega smo se pri Slovarju novejšega besedja zavedali. V primeru LGBTIQ-besedja, če se lahko tako izrazim, smo za pomoč prosili tudi Suzano Tratnik, s katero smo odlično sodelovali. Veseli me, da tako v slovarju najdemo natančne razlage in neobremenjene zglede tudi s tega področja. Vključitev določene besede v slovar daje tej besedi določeno verodostojnost in utrditev v nadaljnji rabi, predvsem pa

referenco, na katero se uporabniki jezika pri tvorjenju sporočil lahko sklicujejo.

Bi lahko podali približno oceno, v kolikem času nastanejo novi izrazi na nekem področju?

To je zelo odvisno od dinamičnosti področja in seveda predvsem od osveženosti, kultiviranosti in nenazadnje ustvarjalnosti uporabnikov jezika. Pomembno je, da v jeziku ne le prevzemamo iz tujih jezikov, ampak tudi tvorimo novo besede. Zavedati se moramo, da so tudi v preteklosti nekateri novi slovenski ustrezniki tujim besedam delovali nenavadno, celo smešno, s pogosto rabo pa se potem to izgubi. Ključno pri tem je, da slovenski ustreznik najdemo dovolj zgodaj. Pri uveljavitvi izraza na določenem področju je pomembno, da izraz sprejme širša skupnost, saj v slovar ne vključujemo izrazov, ki so domisleki le enega človeka. Sicer ima vsako področje svojo dinamiko, je pa za polnokrvnost jezika najno, da se razvija v vseh svojih plasteh, na vseh področjih. Umik jezika na določenem področju nekemu drugemu jeziku namreč pomeni začetek njegovega konca.

bil leta 1972 sedem mesecev zaprt. Zanimivost kaliaride je v tem, da določene zloženke dejansko lahko tvorijo besede oz. koreni različnih jezikov – v nekaterih besedah jih lahko najdemo tri ali več. Med mnogimi slovničnimi zanimivostmi pa izpostavimo dejstvo, da so skoraj vsi samostalniki in pridevniki v ženskih oblikah. Za razliko od ostalih grških slengov, ki so pravzaprav moderni grški jezik z dodatkom slengovskih besed, pa je kaliardi skorajda pravi jezik. Potrebnihs je zgolj nekaj besed moderne grščine in nekaj pomožnih besed pri tvorjenju glagolskih časov. Med drugim naj bi imela kaliardi tudi lastne nadimke, pregovore, kletvice in imena krajev.

Vsi zgoraj naštetih »jeziki« so v veliki meri produkt zahodnjaških idej o spolu, spolnih vlogah in identitetah. Zmotno bi bilo pričakovati, da bodo podobna prepričanja odražali tudi primeri iz nezahodnega sveta, kjer je dojemanje zgoraj omenjenih konceptov lahko povsem drugačno. Kljub temu pa v nekaterih primerih naletimo na osupljive podobnosti. Zanimiva ilustracija so na primer filipinski baklaji, kot tudi hidžre iz Indije. V obeh primerih gre v osnovi za ljudi, ki bi jih na Zahodu poimenovali homoseksualci, ali pa morda transvestiti. Vendar pa koncept njihove identitete presega homoseksualnost in transvestizem, kot ju razumemo mi. Za mnoge nezahodnjaške kulture je značilna zelo močna povezava med spolno usmerjenostjo in spolno identiteto. Tako istospolno usmerjeni moški pogosto prevzamejo ženske navade, se oblačijo in govorijo kot ženske. Vendar to ne velja za vse homoseksualce. Indijske hidžre se samoidentificirajo kot medspolne osebe oziroma »tretji spol«, in se torej ne pojmujejo kot moški ali ženske. Uporabljajo tako stereotipno moške kot tudi ženske govorne elemente, kar je v skladu z njihovo spolno identiteto.

Prav tako imajo svoj zelo hitro spreminjajoč se način sporazumevanja filipinski baklaji. Jezik se imenuje swardspeak in je, podobno kot polari, mešanica mnogih jezikov, od angleščine in španščine do japonsščine in tagaloškega jezika, veliko besed v lokalnem okolju pa izbaja iz tamkajšnjih narečij. Poleg besedišča ama swardspeak tudi druge zanimive posebnosti, na primer zamenjavo prve črke ali zloga z neko drugo oz. drugim, dodajanje končnic z namenom ustvarjanja pomanjševalnic, drugačno izgovorjavo samoglasnikov, spreminjanje vrstnega reda črk v besedah ter ogromno besednih iger ter onomatopoejskih izrazov. Tako kot pri polariju besedišče sloni na že obstoječih besedah, ki pa so spreminjene oziroma pretrojane. Podobno kot gayle uporablja ženska imena se swardspeak poigrava z referencami iz popularne kulture, ki jim pripiše nov pomen. Za ta filipinski sleng je značilno – in v tem je zopet podoben svojim bratom z Zahoda – da stremlji čim bolj humoristično in domiselno opisom. Ta jezikovna zvrst je tako značilna, da služi kot takojšnje sredstvo prepoznavanja med filipinskimi homoseksualci, vendar je ljudem zunaj njihovih krogov tako rekoč nerazumljiva.

»Rožnati jeziki« torej niso nobena redkost, ne glede na to, na kateri konec sveta se odpravite. Jezik je močno orodje v boju proti prevladujočim kulturnim vzorcem in normam in govornecem omogoča, da ustvarijo lastno lingvistično skupnost. Tako služi tudi kot povezovalni element, način prepoznavanja ter opisovanja specifičnih pojavov, ki jih običajni jezik okolja ne zna ali ne želi poimenoovati. Z vedno novimi besedami in besednimi zvezami se običajno dinamični gblt-slang vedno znova obnavlja in s tem poskrbi, da ohrani nekatere svoje primarne funkcije: svežino, ekskluzivnost, prilagodljivost ter oteženo razumevanje širšega kroga ljudi.

GAYSGREEN

... pa tudi L, B, T in vsi, ki ste dovolj Queer, da berete Narobe.

Tokrat:

DRUŽBA & PLANET

Državljeni ne razumejo izbrisanih.

Izbrisani ne razumejo Romov.

Romi ne razumejo gejev.

Geji ne razumejo aktivističnih gejev.

Aktivistični geji ne razumejo poročenih lezbijk.

Poročene lezbijke ne razumejo anarhistk.

Anarhistke ne razumejo ekologov.

Ekologi ne razumejo potrošnikov.

Potrošniki ne razumejo piratov.

Pirati ne razumejo zagovornikov UTD*.

Zagovorniki UTD ne razumejo desničarjev.

Desničarji ne razumejo združnikov.

Združniki ne razumejo borcev za živali.

Borci za živali ne razumejo antiglobalistov.

Antiglobalisti ne razumejo veganov.

Vegani ne razumejo vegetarijancev.

Vegetarijanci ne razumejo Cerkev.

Cerkev ne razume vstajnikov.

Vstajniki ne razumejo politikov.

Politiki ne razumejo državljanov.

Medtem povsod na planetu ...

že zaznavamo posledice klimatskih sprememb. Korporacije zaradi dobička pospešeno prevzemajo nadzor nad naravnimi viri, semeni, hrano, našim zdravjem in našim časom.

Naše medsebojno nerazumevanje in nezainteresiranost sta luksuz, ki si ga naš planet več ne more privoščiti.

TOREJ: rešimo že enkrat ta planet!

ROMAN KUHAR

POGOVOR Z
JUDITH STACEY

Homofobija ni dobra za nobenega otroka

Sociologinja Judith Stacey je ena najvplivnejših ameriških raziskovalk na področju gejevskih in lezbičnih družin. Skupaj s kolegom Timom Biblarzom sta leta 2001 objavila rezultate metaraziskave o pomembnosti spolne usmerjenosti staršev pri vzgoji otrok, ki je postala ena najpogostejše citiranih raziskav na tem področju. Februarja letos sta objavila rezultate nove študije, v kateri sta prebrala 81 študij o pomenu spola staršev pri vzgoji otrok. Z Judith Stacey smo se za Narobe pogovarjali o rezultatih obeh raziskav in o nekaterih vprašanjih, ki se pojavljajo v razpravi o novem Družinskem zakoniku.

Nekateri menijo, da primerjave med hetero- in homodružinami sploh niso smiselne, ker naj bi bilo to tako, kot da bi primerjali jabolka in hruške; v obeh primerih gre za sadje, ampak jabolko nikoli ne more biti hruška ...

Mislim, da lahko primerjaš jabolka in hruške, če veš, kaj primerjati. Lahko bi, na primer, pogledali, koliko soka da določeno sadje ... (smeh). Sicer pa se mi ideja gejevskih in lezbičnih družin zdi nekoliko smešna, saj to implicira, da ima družina spolno usmerjenost. Bistveno bolj smiselno je primerjati istospolne starše z raznospolnimi starši, vendar fokus teh primerjav ne bi smel biti, kateri starši so boljše za otroka, ker bi to pomenilo preseganje vprašanja jabolka in hruške. To bi bilo tako, kot če bi

spraševali, ali je boljše za otroka, da ima belske ali črnske starše. V rasistični družbi ima otrok, ki odrasča z belskimi starši, verjetno več možnosti, ampak to ne pomeni, da so ti starši boljše.

V raziskavi iz leta 2001 ste zapisali, da je problem tudi v tem, da raziskovalci in raziskovalke heteroseksualno nuklearno družino vzamejo za zlat standard, vsako razliko, ki jo zabeležijo, pa interpretirajo kot pomanjkljivost preostalih oblik družin.

Res je. Prav zato sva s Timom Biblarzom izhajala iz stališča, da razlika ni nujno pomanjkljivost. Zanimale so naju razlike in kako jih je možno razumeti. V nekaterih primerih je razlika pač samo razlika. Tako kot pravi Freud: cigara je včasih samo cigara.

Katere so torej razlike, ki ste jih v raziskavi zameli in kako je te razlike moč razumeti?

Ne obstaja veliko razlik. Bistveno več je podobnosti in s Timom sva želela opozoriti na to, da za dobrobit otroka ni potrebno, da je vse identično. Razlike se v povprečju kažejo v tem, da so otroci gejevskih in lezbičnih staršev bolj strpni, ker so tudi njihovi starši bolj senzibilni za vprašanja diskriminacije in stigme. Obstajajo tudi dokazi, da bodo otroci istospolnih staršev sprejemali svojo spolno usmerjenost, kakršna koli že bo. Ne bodo čutili toliko potrebe potopiti se v heteroseksualnost, če to ni nekaj, kar si želijo. Hkrati ti otroci bolj sprejemajo spolne razlike in variacije kot otroci na splošno – seveda spet kot posledica večje strpnosti. Ampak vse te razlike so majhne. Obstajajo pa razlike v starševski vlogi med lezbičnimi družinami in heterodružinami, dve ženski si bolj enakopravno delita družinske obveznosti kot moški in ženska v heteroseksualni vezi. Za lezbične družine je manj verjetno, da en starš ostane doma – ponavadi se obe ukvarjata z otrokom in obe delata. Ni še veliko podatkov, a nekateri kažejo, da bodo gejevske družine bolj podobne heterodružinam, v gejevskih družinah večkrat ena oseba ostane doma in skrbi za otroke. Raziskave prav tako kažejo, da v povprečju v lezbičnih družinah manjkrat uporabljajo telesno kaznovanje otrok kot v heterodružinah. To je deloma posledica spola, deloma pa tudi tega, da so ženske v lezbičnih družinah v povprečju višje izobražene, hkrati pa so želele postati starši. V

lezbičnih družinah namreč ni nezaželenih otrok. Pri gejevskih in lezbičnih starših v povprečju torej beležimo nekoliko boljše rezultate kot pri heterostarših, predvsem zaradi tega, ker se pri heteroseksualcih lahko zgodijo ne-napravljene nosečnosti in podobno.

Vaša raziskava iz leta 2001 je bila pogosto citirana in uporabljena tudi v političnih bojih. So bili rezultati raziskave kdaj zlorabljeni?

Da. Raziskava je bila objavljena v času razprave o istospolnih porokah v Kanadi in Massachusettsu in nasprotniki so jo takoj zlorabili in citirali, češ da dokazuje, da istospolnim staršem ne smemo dati enakih pravic. Selektivno so izbrali določene vidike, za katere so menili, da predstavljajo pomanjkljivosti istospolnih staršev. V raziskavi natančno analizirava pomanjkljivosti določenih študij, nasprotniki pa so to preprosto preobrnil in trdili, da v članku dokazujeva, da so raziskave o istospolnih starših slabe in ničvredne, kar seveda ni res. Podobno so spreobrnilo njihovo razpravo o spolni identiteti otrok v istospolnih družinah in zaključili, da trdijo, da bodo ti otroci postali homoseksualci. Mišva pa sva le trdila, da raziskav na tem področju še ni veliko in da ne moremo z gotovostjo ničesar trditi. Menim, da bo ta odstotek res nekoliko večji, a ne zaradi staršev, pač pa zaradi tega, ker bodo otroci v takih družinah, če bodo imeli ta občutja in želje, to lažje izrazili. Nasprotniki pa so napačno trdili, da bodo starši tisti, ki bodo iz otrok naredili homoseksualce.

Hočete reči, da otroci, ki odrasčajo v heteronormativnem okolju in se srečujejo z istospolnimi občutji in željami, to poskušajo potlačiti?

To je odvisno od njihovih staršev, a v povprečju bi lahko rekli, da je homoseksualna občutja težje razkriti v heteroseksualni družini. Tudi v raziskavah imamo nekaj podatkov, ki kažejo, da so istospolno usmerjeni starši bolj toleranтни do seksualne identitete svojih otrok, ne glede na to, ali gre za hetero- ali homoidentiteto.

Rekli ste, da za vse vidike življenja v istospolnih družinah še nimamo dovolj raziskav. To je tudi argument, ki se pojavlja v slovenski razpravi o tem vprašanju; nasprotniki trdijo, da gre za nov družbeni fenomen, ki še ni raziskan ...

INTERVJU

Ne, to ne drži. Dovolj raziskav imamo, ki dokazujejo, da so istospolne družine povsem varno okolje za otrokovo odraščanje. Imamo raziskave iz treh desetletij in nekatere med njimi so visoke kvalitete, ki kažejo, da otroci ob istospolnih starših odrastejo povsem zdravi, čustveno stabilni in uspešni. Nimamo pa dovolj raziskav o seksualni identiteti teh otrok, a tu ne gre za vprašanje varnosti otrok. Vprašanje je torej le, kako družba sprejema take družine. Če za vprašanje stigmatizacije. Če zakonodajalci tem družinam ne podelijo enakih pravic, potem zgolj krepijo to stigmatizacijo, namesto da bi otrokom izboljšali položaj. To je tako, kot če bi v antisemitski družbi judovskim staršem rekli, da ne smejo imeti otrok, ker bodo stigmatizirani in diskriminirani.

Problem, ki vendarle obstaja, so reakcije homofobičnega okolja. Mar potem res ni bolje, da otrok ne damo v take družine – zdaj ponovim argument nasprotnikov – in jih tako zaščitimo?

Na to imam dva odgovora, ameriško vrhovno sodišče pa verjetno najboljši odgovor. Mislim, da to ni pravi način razmišljanja, ker tak pristop le krepki družbeno stigmatizacijo in diskriminacijo. S tem boste stvari samo še poslabšali za tiste otroke, ki že živijo v istospolnih družinah. Hkrati je vprašanje, ali otroci, ki so soočeni s tovrstno stigmatizacijo, res doživljajo več težav. Jih res bolj zafrkavajo kot otroke iz heterodružin ali pa je to le razlog, na osnovi katerega jih zafrkavajo? Mislim, da je precej odvisno od tega, kje odrasčajo. Hkrati se mi zdi pomembno, da moramo idejo o tem, kaj je v otrokovem najboljšem interesu, postaviti v širši družbeni kontekst, v interesu nobenega otroka ni, da se v družbi krepijo homofobija, družbena stigmatizacija in neenakost. Če se otroci ne bodo naučili živeti z razlikami, potem to ni preveč dobro. Naj omenim še to, da otroci, ki so soočeni s stigmatizacijo, pogosto razvijejo strategije odpora in posebno moč. Čeprav ni zabavno, stvar ni najno na dolgi rok škodljiva zanje. Sama sem kot judinja odrasčala v precej antisemitskem mestu in petdesetih letih prejšnjega stoletja. To ni bilo vedno zabavno, a sem se iz tega tudi veliko naučila. Najverjetneje je to prispevalo tudi k temu, da sem postala sociologinja (smeh).

Sicer pa je na to vprašanje posredno odgovorilo že ameriško vrhovno sodišče v primeru *Palmore vs. Sidoti* leta 1984. Belski par se je razvezal in mati je dobila skrbništvo nad otrokom. Potem pa se je ponovno poročila, tokrat s temnopoltim moškim, in takrat je njen bivši mož želel vzeti skrbništvo nad otrokom, češ da ni pošteno do otroka, da bo živel v rasno mešanem zakonu in bo s tem izpostavljen sti-

gmi. Sodišče je razsodilo v prid materi, rekoč, da je naloga sodišča v demokratični družbi, da se bori proti stigmatizaciji in diskriminaciji, ne pa da jo s svojimi odločitvami zgolj podpira in širi nedemokratične vidike družbe.

Susan Golombok v svoji raziskavi ugotavlja, da med otroci ni bistvenih razlik do zgodnje adolescence, potem pa oblika družine, v kateri živijo, lahko postane razlog za izključevanje. Tokrat naj bi glavno vlogo odigrali starši, ki morajo otroka pripraviti na to. Kaj ni logično, da bodo istospolni starši, ki so bili tudi sami žrtve homofobije, znali otroka na to pripraviti?

V povprečju to zagotovo drži, a seveda obstajajo tudi zanič istospolni starši. Tega ne smemo romantizirati. Veliko je odvisno od razmerja med starši in otroci. V povprečju so istospolni starši pripravljeni na homofobično družbo, o tem veliko razmišljajo, imajo posebne podpore skupine in se trudijo po svojih najboljših močeh, da otroke pripravijo na to. In v povprečju otroci dobro opravijo s homofobično družbo.

V raziskavi iz leta 2001 se sprašujete, ali je spolna usmerjenost stariev pomembna pri vzgoji otrok in odgovarjate, da ne. Februarja letos pa ste objavili rezultate raziskave, kjer se sprašujete, ali je spol stariev pomemben pri vzgoji otrok. Kaj kaže ta raziskava?

Podobne stvari. Tokrat je bil projekt bolj ambiciozen. Želela sva se odzvati na to, kar neprestano poslušamo: da ni problem spolna usmerjenost, ampak to, da otrok potrebuje mamo in očeta in da ni pošteno, da otroke oropamo te možnosti. Govori se, da raziskave to dokazujejo in zanimalo naju je, če res. Izkazalo se je, da raziskave, ki jih ob tem citirajo, nikoli niso raziskovale vprašanja imeti očeta in mame, pač pa so zgolj primerjale poročene očete in mame z družinami, kjer starši niso poročeni ali so se razvezali. Večinoma so torej primerjali dvostarševske družine z enostarševskimi ali reorganiziranimi družinami. Te raziskave torej nič ne povedo, ali je res bolje imeti očeta in mamo. Da bi odgovorila na to vprašanje, sva pregledala raziskave, ki so primerjale

starša istega spola (ponavadi dve ženski) in starša različnega spola, pregledala pa sta tudi raziskave, ki so primerjale enostarševske družine z mamo in enostarševske družine z očetom. Rezultati so zelo zanimivi, primerjava istospolnih in raznospolnih staršev je zelo podobna tistemu, kar sta ugotovila že leta 2001, le da smo tokrat delali z več raziskavami in z boljšo bazo raziskav. Pri primerjavi enostarševskih družin – čeprav smo tu imeli deloma opravka z jabolki in hruškami – pa se kaže, da so matere nekoliko boljše pri tem, da vzpostavljajo disciplino, so bolj vključene v otrokovo odraščanje, otroci so manjkrat prenehali s šolanjem in podobno. Vendar pa na osnovi pregledanih raziskav ugotavljamo, da je spol trivialen faktor pri vzgoji otrok, bistveno bolj pomembna je kvaliteta starševskega odnosa. Torej ne spol ne število staršev ni bistveno, pač pa kvaliteta opravljanja starševske vloge.

Torej ne drži, da otrok pri odraslanju potrebuje moško in žensko figuro?

Ne. Sicer pa je vsak otrok v družbi izpostavljen dvema spoloma. Noben otrok ne odrasča hermetično zaprt v svoji družini. Spolna identiteta otroka, ki se vzpostavi zelo zgodaj v življenju, ni nikakor povezana s kombinacijo spolov staršev.

Ali se na simbolnem nivoju zgođi, da v lezbičnih in gejevskih družinah eden od staršev prevzame eno vlogo, drugi pa drugo, tako kot naj bi bile tudi v heterodružinah te vloge razdeljene. Ne razumite me napačno, ne sprašujem vas, če je ena lezbička v družini moški, druga pa ženska ...

Mislim, da vas razumem. Imamo zelo poenostavljene predstave o tem, kaj naj bi bilo moško in kaj žensko starševstvo. Ne obstajata dve kategoriji staršev: moška in ženska. Pri tem gre zgođi za povprečne razlike, kako moški in kako ženske igrajo vlogo staršev. Tako kot so tudi v povprečju razlike med višino moških in žensk. Ampak veliko žensk je večjih od moških. Enako velja tudi za starševske vloge. Obstaja vrsta različnih načinov opravljanja starševske vloge. Veliko je žensk, ki so bolj permissivne kot moški, in veliko je moških, ki so bolj permissivni kot ženske. Ne obstajata torej le dva »starševska paketa«. Obstajajo le tendence v igranju starševskih vlog, ki smo jih poimenovali kot bolj moške ali bolj ženske, vendar to ne pomeni, da tega ne morejo opraviti tako moški kot ženske. V povprečju bi res lahko rekli, da je v lezbičnih ali gejevskih družinah vedno eden, ki bi mu zunanji svet pripisal, da starševsko vlogo opravlja bolj po moško ali bolj po žensko, a to so majhne razlike. V bistvu obstaja bistveno več prekrivanja v teh vlogah. Vemo tudi, da so heteroseksualni starši pogosto bolj

podobni drug drugemu v stilu opravljanja starševske vloge, kot pa je, recimo, mama podobna vsem drugim ženskam ali oče vsem drugim moškim. Obstajajo razredne, izobrazbene, verske ... razlike, zato je res zelo poenostavljeno, če rečemo, da obstaja moški in ženski način vzgoje, da otrok potrebuje oboje in da to lahko dobi le, če ima mamo in očeta.

V svoji zadnji raziskavi omenjate, da nekatere raziskave nakazujejo, da lezbične partnerske zveze v povprečju trajajo manj časa kot heteroseksualne zveze. Zakaj?

Tega ne vemo zagotovo, obstaja le nekaj indicij. Predvsem ne morem reči, če bo to še vedno tako, ko bodo gejevski in lezbični pari imeli enake pravice. Stvar je precej zapletena, naj jo razložim: lezbični pari imajo v povprečju v primerjavi s heteroseksualnimi pari višje standarde, višja pričakovanja glede svoje partnerske zveze predvsem v smislu enakopravnosti. Zaradi tega so tudi bolj razočarane, če enakopravnosti, tudi v smislu starševstva, ni mogoče zagotoviti. Ponavadi ena partnerka rodi otroka in ga doji in ponavadi ima tudi vse pravice do tega otroka, medtem ko druga, vsaj ponekod, do otroka nima nobenih pravic. Zaradi tega je težko zagotoviti enakopravnost. Paradoks je torej ravno v tem, da zaradi višjih standardov, ki jih onemogoča biološka asimetrija, ne izpolnijo svojih pričakovanj in ciljev glede partnerske zveze. Problem je torej v tem, da nimajo enakih pravic, tudi v odnosu do otroka, in to lahko povzroča napetosti v partnerski zvezi.

V knjigi »V imenu družine« razpravljate o družinskih vrednotah v postmoderni. Je sploh možno, da si v tem času delimo skupne vrednote, ko pa toliko ljudi rotni proti istospolnim družinam?

Ne, seveda si jih ne moremo deliti, a naučiti se moramo živeti v pluralistični družbi. To pa pomeni spoštovanje in strpnost do različnih oblik družin. Če resno jemljemo enake pravice za vse, potem moramo priti do skupka vrednot, ki ne pomeni enakih družinskih vrednot za vse, pač pa vrednote, povezane z odgovornostjo, predanostjo in dopustivostjo. Cilj družbe bi moral biti zagotoviti strukturne pogoje za enake pravice in možnosti ne glede na spol, spolno usmerjenost, raso, narodnost, vero in tako naprej, ne pa da vsiljujemo družinske oblike in spolne in seksualne norme. Seveda je vse to nekoliko utopično, a tudi demokracija je utopična ideja.

Zgodilo se je pred ...

5. leti

Marca 2005 Jožef Tivadar, v. d. direktorja direktorata za družino na Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve, nevladnim organizacijam predstavi osnutek Zakona o registraciji istospolnih partnerskih skupnosti. Nevladne organizacije prosijo pripombe na predlog in doda, »da pripomb nujno ne bomo upoštevali. Seveda jih niso, zato smo junija tega leta tudi dobili tako gročljivo slab zakon o registraciji.

in socialne zadeve, nevladnim organizacijam predstavi osnutek Zakona o registraciji istospolnih partnerskih skupnosti. Nevladne organizacije prosijo pripombe na predlog in doda, »da pripomb nujno ne bomo upoštevali. Seveda jih niso, zato smo junija tega leta tudi dobili tako gročljivo slab zakon o registraciji.

10. leti

Maja 2000 Urad varuha človekovih pravic, ki ga vodi Blaž Bizjak, odgovori na pobudo Škuc UL za odpravo diskriminacije istospolnih partnerstev. Urad meni, da to vprašanje za njih »ni perspektivno« in da »dela varuha človekovih pravic ni mogoče izenačevati z aktivnostmi nevladnih organizacij.«

trenstev. Urad meni, da to vprašanje za njih »ni perspektivno« in da »dela varuha človekovih pravic ni mogoče izenačevati z aktivnostmi nevladnih organizacij.«

15. leti

Marca 1995 Urad za žensko politiko, ki ga vodi Vera Kozmek, na Vlado RS ponovno naslovi pobudo po spremembi Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih tako, da ta ne bi diskriminiral istospolnih parov.

Pobuda naleti na gluha ušesa, Zakon o zakonski zvezi pa ostane nespremenjen. Na, morda ga bodo končno spremenili to letoje.

20. leti

8. aprila 1990 Škuc UL in Škuc Magnus sodelujeta na parlamentarnih volitvah v okviru neodvisne liste Novih družinskih gibanj. Lista, ki nastopa s sloganom »Politika je preveč resna stvar, da bi jo prepustili resnobni heteroseksualni močlatostim. Brez humorja, ironije in drugačnosti politike nis, je dobila le 0,2% volilnih glasov.

gibanj. Lista, ki nastopa s sloganom »Politika je preveč resna stvar, da bi jo prepustili resnobni heteroseksualni močlatostim. Brez humorja, ironije in drugačnosti politike nis, je dobila le 0,2% volilnih glasov.

Priloga I: Rezultati analize virov informacij v reviji Narobe

Tabela I.1: Vplivni uradni viri v reviji Narobe

Kategorije vplivnih uradnih virov	Domači	Tuji	Skupaj
Predstavniki politike	74	68	142
Predstavniki sodstva	15	7	22
Predstavniki zdravstva	26	7	33
Predstavniki policije	5		5
Verski predstavniki	1	12	13
Akademiki	33	24	57
Kulturniki	88	62	150
Športniki in športni funkcionarji	11	6	17
Ombudsman	6		6
<i>Vplivni uradni viri skupaj</i>	259	186	445

Tabela I.2: Ostali uradni viri v reviji Narobe

Kategorije ostalih uradnih virov	Domači	Tuji	Skupaj
Predstavniki LGBT organizacij	42	30	72
Predstavniki drugih nevladnih organizacij	13	4	17
Novinarji revije Narobe	93		93
Drugi novinarji	13	4	17
Predstavniki šolstva	8	1	9
Predstavniki turizma	9		9
Predstavniki civilnih iniciativ proti LGBT	5		5
<i>Ostali uradni viri skupaj</i>	183	39	222

Tabela I.3: Neuradni viri v reviji Narobe

Kategorije neuradnih virov	Domači	Tuji	Skupaj
Pripadniki LGBT skupnosti	71	52	123
Ostali	33	9	42
<i>Neuradni viri skupaj</i>	104	61	165